

II

**TALIJANSKI I USTAŠKO-DOMOBRANSKI
DOKUMENTI**

BR. 123

**IZVJEŠTAJ OPERACIJSKOG ODJELJENJA PETOG ARMIJSKOG
KORPUSA OD 4 STUDENOG 1941 GOD. O AKCIJAMA PROTIV
PARTIZANA U GORSKOM KOTARU**

19 A — 8

**KOMANDA V. ARMIJSKOG KORPUSA
OPERACIJSKO ODJELJENJE**

Br. 8363 povelj. prot. Povjerljivo — V. P. 41, 4 novembra 1941-XX
Predmet: Petnaestodnevni izvještaj o situaciji (od 16—31—X)

Prilozi: br. 3

KOMANDI 2. ARMIJE VOJNA POŠTA

2. Aktivnost jedinica.

c) — Operacije:

Uprkos slabog vremena i stanja puteva, koji su zatvoreni za automobilski saobraćaj u najvišim zonama zbog snijega, nastavlja se akcija protiv ustanika-komunista, naročito aktivno od strane 1. brze divizije u zoni Debela Kosa—Perjasica¹ i od strane divizije »Lombardia« u zoni Lokve—Jasenak—Drežnica². U sukobima sa ustanicima

¹ Na sektoru Debela Kosa—Perjasica nalazio se Prvi bataljon NOP odreda Korduna i Banije, protiv koga su Talijani poduzeli ofenzivu. Nisu vođene veće borbe; Talijani su samo vršili pljačke i palili sela.

² Na sektoru Lokve nalazila se Delnička četa bataljona »Matija Gubec«, a oko Jasenka jedinice Prvog bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda, protiv kojih su Talijani 23 listopada 1941 god. otpočeli jaku ofenzivu usmjeravajući glavninu svojih snaga na Drežnicu. Tada su upali u Drežnicu, gdje su pohvatali u šumi i kod kuća oko 500—600 seljaka, od kojih su jedan dio povelili u internaciju, drugi dio strijeljali,

naše jedinice su pokazale da počinju bolje da se navikavaju na prilike sredine i na gerilu, i počinju bolje da koriste obavještajnu službu.

Bilo je moguće uhvatiti neke od ustanika, stvarnih učesnika u napadima na naše trupe i naročito aktivnih u komunističkom propagandnom i antiosovinskom radu. Takođe je vraćeno oružje koje je ranije oteto našim vojnicima i zaplijenjeno je oružje, sredstva za vezu, hrana itd. koji pripadaju ustanicima.

(M. P.)³

Divizijski general
Privremeni komandant arm. korpusa
M. P. Benedetto Florenzoli

BR. 124

RASPORED I BROJNO STANJE TALIJANSKIH JEDINICA U
LICI, GORSKOM KOTARU I HRVATSKOM PRIMORJU KONCEM
1941 GODINE¹

R A S P O R E D

talijanskih trupa po rodovima vojske na području grupe generala
Lukića.

CRIKVENICA:	Commando Corpo DArmata⁵
DELNICE:	Stožer Divizije Lombardije.
GOSPIĆ:	Stožer divizije RE.

a neke pustili kućama, pošto su ih premlatili u Ogulinskoj kuli. Za vrijeme ofenzive mnogo naroda je pobjeglo u šume, tako da su partizanski odredi ojačali i početkom studenog ponovno oslobodili teritorij Drenčde i čitav niz sela u Primorju, od Bribira do blizu Senja.

³ Okrugli pečat: Komanda Petog teritorijalnog armijskog korpusa
Trst.

¹ Na originalu nema datuma
⁵ Komanda Armijskog korpusa

P J E Š A Š T V O :

OTOCAC: 1 pukovnija PERUŠIĆ: 33. bat. C. C. VRHOVINE: 1 vod
N. N» fašista
VRHOVINE: 1 pukov. BRINJE: 1 bat. BABINO POLJE: 1 vod
(J. Baldo)
GRACAC: 1 pukov. KRIZPOLJE: 1 bat. BRLOG: 1 vod
C. C. N. N.
GOSPIĆ: 1 pukov. KARLOBAG: 2 bat. DABAR: 1 vod.
DELNICE: 1 pukov. LOKVE: 1 bataljon LEDENICE: 1 satnija
VRBOVSKO: 1 pukov. CRIKVENICA: 2 batalj. KARLOBAG: 2 satnije
JASENAK: 1 bataljon STARI GRAD: 1 vod
KRUŠCICA: 1 vod
NOVI: 1 satnija
MEDAK: 1 satnija
LOVINAC: 1 vod
RICICE: 1 vod
HRV. MORAVICE:
2 satnije
TROŠMARIJA: 1 vod
SEVERIN: 1 satnija
BROD NA KUPI: 1 vod.
JOSIPDOL: 1 satnija
VOJNOVAC: 1 vod
OŠTARIJE: 1 satnija

T O P N I Š T V O :

VRHOVINE: 1 pukov. OTOCAC: 1 polu bat. top. TURJANSKO: 1 vod
LOKVE: 1 pukovnija LOVINAC: 1 vod
KRALJEVICA: 1 pukov. GOSPIĆ: 1 satnija
FUZINE: 2 satnije
VRATA: 1 satnija
SELCE: 3 satnije
TRIBALJ: 2 satnije

G R A N I Č A R I :

VRHOVINE: 1 satnija
LIČKO LESCE: 1 vod
RAMLJANI:
NOVALJA: 1 vod
MEDAK: 1 vod.

³ Skraćenica za Camicie nere (crne košulje)

ALPINI :

VRHOVINE: 1 satnija
PAG: 1 satnija
HRELJIN: 1 satnija
LIČKE JESENICE: 1 satnija

CARABINIERI REALI: ⁴

VRHOVINE: 1 vod
CRIKVENICA: 1 vod.
BROD NA KOTI: 1 vod
BABINO POLJE: 8.

PIONIRI :

SV. JURAJ: 1 satnija
SELCE: 1 satnija
MEDAK: 1 vod.

TELEGRAFISTI :

GRACAC: 1 vod.

GUARDIA FRONTIA: ⁵

GOSPIĆ: 1 satnija

AUTO-CARI

SELCE: 1 bataljun GOSPIĆ: 1 satnija

MITRAGLIERI: ⁷

CRIKVENICA: 1 bataljun GOSPIĆ: 1 satnija

KONJANIŠTVO :

PLASKI: 1 pukovnija Div.
Celere.

OGULIN: 1 pukov.
Alesandria

PROTU BOJNI OTROVI :

DRIVENIK: 1 satnija

- Kraljevski karabinjeri (žandarmerija)
- Guardia alla Frontiera (granična straža)
- Kamioni
- ⁷ Mitraljesci

RASPORED

talijanskih trupa na području Grupe Generala Lukića

Tek. br.	Naziv mjesta	Rod vojske	Vrsta oružja	Zapovjednik jedinice	Broj vojnika
1.	PERUŠIĆ	33 batt. Camicie Nere pj.	puške strojne puške	kap. Augustine Fumo	600.
2.	OTOČAC	St. 1. P. Artiglieri ⁹ Alpini i Car. ¹⁰		puk. Angelini Giuseppe	2 satnije
S	VRHOVINE	Pješaštvo Artiglieri Alpini Graničari Carabinieri Fašisti		Stjepan Artonikala	2.000 1.000 250. 250. 70. 30.
4.	TURJANSKO općina Vrhovine	Artiglieri Pješaci Carabinieri			30. 25. 8.
5.	Zelj. post. Ličko-Lešće Ramljani	Graničari i Mitraglieri			60.
6.	BRLOG	Pješaci 1. puk. Posta Militare ¹¹		Sottotenente Renagaglia	40.
7.	DABAR	Pješaci Otočac	2 str. puške		1 vod
8.	BRINJE	Crne košulje J. Baibo jur. odredi	Strojnice str. puš. i brdski topovi	puk. Giulio DIVISI	750
9.	KRIZPOLJE (opć. Jezerane)	C. C. N. N. 54. bat.	Puške Strojnice	bojnik Ed. Gavaroni	550
10.	NOVALJA	Graničari H. VII. Sect. di Coper. Obdg. ¹²		Tenente Aldo Roaldi	50
11.	SV. JURAJ	Pioneri Genio ¹⁵		Capertini Tenente	115

⁹ Stožer 1 pješačke pukovnije (Komanda 1 pješačijskog puka)

⁸ Artiljerci

¹⁰ Alpinici i tenkisti

¹¹ Vojna pošta

¹² Sez" di Coper. (Vod za zaštitu)

¹⁵ Pionieri Genio (Pioniri inženjerije)

Tek. br.	Naziv mjesta	Rod vojske	Vrsta oružja	Zapovjednik jedinice	Broj vojnika
12.	LEDENICE 2RNOVICA	Pješaci 74. pj. pukov.		Tenerete Lopas	135.
13.	KARLOBAG	Pješaci i ter. vojska 26. G. A. Inžinjerija Carabinieri		Pukovnik Stagnio	2 bat. 2 bat. 1 odred 1 roj.
14.	STARI GRAD			-	50.
15.	KRUSCICA			Tenente	50.
16.	PAG	Alpini frontiera ¹⁴		Cap. Bartoldeo Paolo	180
17.	NOVI	7. sat. 2. pj. pukovnije		Ruse	200
18.	MEDAK	Pješaci Pionieri Graničari			150 27 60
19.	GRACAC	C. C. N. N. pješaci telegraf. 86 pj. pukov.		Pukovnik Avancini	1500 25
20.	2elj. Post. Lovinac	Pješaci i topnici 5 b. G. A. B. 3.			50
21.	RICICA	Genov. rez. div.		Sat. Furgoni	50
22.	GOSPIĆ	Guardia front. Autocari Mitragiieri Topnici Pješ. 2 pp. pk.		puk. Sodu	150 100 300 400 1300
23.	DELNICE	St. pj. p. Lom-bardia. Dojav. sat. Carabinieri Div. sklad. Ambulanta Glazba cr. k.		Pukovnik Giovani Facin	3000
24.	LOKVE 1	Bat. 7 pj. puk. St. 57 top. pk.		Pukovnik Gargioli	1 bojna 2.030
25.	FUZINE	2 sat. 57. top. pk.		pp. Amori	510
26.	VRATA	1 sat. top. 57 pukovnije		sat. Alesandro Cässcino	254

¹⁴ Alpinske granične jedinice

Tek. br.	Naziv mjesta	Rod vojske	Vrsta oružja	Zapovjednik jedinice	Broj vojnika
27.	HRVATSKE MORAVICE	2. s. pj. pk Lombardie		Bojnik Roberto Furlano	630
28.	HRELJIN	Alpini i karab.		Bojnik Bruno Lujzi	100
29.	CRIKVENICA	Com. Corpo D'arm. ¹⁵ 2. b. Guastatori Cd. Kom. Mitral. ¹⁶ Volontieri C. C. N. N. ¹⁷ Telefonisti Com. karab. reali ¹⁸		General Ricardo Baloko	2500
30.	GRIZANE	2 sat. 74. p. pk.			650
31.	SELCE	1 pk. protuzrak. i teškog topništva. 1. s. pionieri			1800
32.	TRIBALJ	2. s. t. topn.			650
33.	DRIVENIK	1. s. protu boj. otr.			120
34.	VRBOVSKO	Press. Milit ¹⁹ 1. pk. C. C. N. N.		Folagareta Cesaglio	2000
35.	TROSMARIJA	Pješaci Karabinjeri			1 vod 25
36.	SEVERIN	1 s. pj. C. C. N. N.		N. Casine	250
37.	BROD NA KUPI	Pješaci i karab.			2 voda.
38.	JOSIPDOL	1. s. pješaka			200
39.	VOJNOVAC	Pješaci			1 vod
40.	PLASKI	Konjica- Div. Celere			818
41.	LICKA JESENICA	Div. Alpini			1 sat.
42.	OSTARIJE	Pješaci		Guarieri	1 sat.
43.	JASENAK	1 bat. pješaka		Falconi	750
44.	OGULIN	1 pk. konjice Alessandrije ²⁰			1 pukov..

¹⁵ Komanda Armijskog korpusa 2 bataljona pionira

•* Vjerojatno mitraljeska četa

Crne košulje

ⁱⁱⁱ Com. carab. reali (vjerojatno četa kraljevskih karabinjera)

^{i*} Garnizon

^{3,1} Alessandria

**IZVJEŠTAJ KOMESARIJATA JAVNE SIGURNOSTI U ŠIBENIKU
O POLITIČKOJ SITUACIJI I ATENTATIMA NA TALIJANSKA
VOJNA LICA U VREMENU OD 27 LISTOPADA DO 5 STUDENOG
1941 GODINE**

**KOMESARIJAT JAVNE BEZBJEDNOSTI
ŠIBENIK**

Šibenik, 5 novembra 1941 XIX.

Br. 081 prot.

Odgovor na notu od 22. oktobra br. 06472

Predmet: Šibenik — polit. situacija. Desetodnevni izvještaj.

Povjerljivo

KR. KVESTURI

ZADAR

r

Poslije nekoliko dana izvjesnog zatišja, uvečer 27. oktobra, oko 19.30 časova, u sreskom mjestu Šibenik, od nekolicine nepoznatih¹ bačene su ručne bombe i ispaljeno je nekoliko puščanih metaka na jedan kamion kr. karabinjera 16. bataljona, od čega su lakše bili ranjeni jedan podoficir i jedan karabinjer. Skoro istovremeno su dva ustanika, koji su docnije identifikovani, ispalili nekoliko revolverskih metaka na jednog mornara, koji je teže ranjen. Iste večeri bila je bačena druga bomba na jednu patrolu kr. karabinjera, od kojih je jedan lakše ranjen. Razni policijski organi, a naročito mjesni kr. karabinjeri, izvršili su odmah, pa i slijedećih dana, intenzivna čišćenja, koja su dovela do hapšenja pedesetak osoba, od kojih su 26 optuženi Prekom sudu Dalmacije zbog prevratničke aktivnosti.

Slijedeći dan, 28 oktobar, protekao je bez događaja i političke manifestacije su se razvile normalno. Isti dan, kao što je poznato, zaveden je policijski čas od 18 do 7. Ta mjera je zavedena radi uspostavljanja narušenog javnog poretka i do danas nisu utvrđeni nikakvi događaji važni pomena.

Stanovništvo u nekoliko deprimirano.

Politička situacija je zapletena: Među raznim slojevima stanovništva primjećuje se znak rezignacije, dok su svi skupa rađe disci-

¹ Napad je izvršio Zivojin Bulat sa svojom udarnom grupom. Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 217.

plinovani i poslušni prema vlastima. Primjećuje se također rasprostranjen osjećaj neizvjesnosti, što se ima pripisati podmukloj propagandi hrvatskih nacionalista, koji nastoje da stvore uvjerenje kod građanstva da je okupacija novih dalmatinskih provincija privremena od strane Talijana.

Četvrtog tek. ujutro, tridesetak osoba (slobodne profesije, trgovaca, zanatlija i imućnijih), na čelu sa katol. čkim biskupom dr. Miletom, posjetili su generala, da bi on dostavio Eksel. Guvernatu Dalmacije njihove izraze vjernosti i odanosti Italiji.

Od strane »klera« nikakva aktivnost vrijedna pomena i držanje donekle rezervirano.

Noću između 2. i 3., od strane skvardista i mil'cije opustošena je i zapaljena sa svim stvarima kuća i namještaj šibenskog pravoslavnog vladike dr. Georgijevića-

Ovaj je poznat zbog svojih antitalijanskih osjećaja.

HRANA: Za vrijeme pokušaja da se sa jednog motornog jedrenjaka prokrijumčari u Šibenik, zaplijenjeno je 163 kg ulja za hranu. Za prekršaj je optuženo 5 lica. Tri prekršaja zbog povišenja prodajnih cijena. Dva prekršaja zbog neisticanja prodajnih cijena. Dva prekršaja zbog razvodnjelog mlijeka i dva zbog nepridržavanja policijskog časa.

Komesar javne bezbjednosti
(Potpis nečitljiv)

* Za vrijeme okupacije napustio zemlju i danas se nalazi u inozemstvu.

**IZVJEŠTAJ POLITIČKOG ISTRAŽNOG ODJELJENJA 107 LEGIJE
OD 12 STUDENOG 1941 GOD. O SUKOBU TALIJANSKE PATROLE
SA NAORUŽANIM LICIMA U SPLITU**

Opšta registracija
Prijema
Registrovano 13 novemb. 1941-XX
13015

107-nrr Leg'ja
POLITIČKO ISTRAŽNO
55/B'6

Zadar, 12 novembra 1941 XX

Strogo povjerljivo
U. P. I.

Prevratnička aktivnost u Splitu
EKSELENCIJI GUVERNERU DALMACIJE

ZADAR

I, NA ZNANJE:

GLAVNOJ KOMANDI M. V. S. N¹. (Politička služba) Rim

Dajem do znanja Vašoj Ekselenciji da je jučer, 11 tekućeg, oko 15.30 sati, u ulici »11 puka« u Splitu, jedna patrola, sastavljena od jednog karabinjera i od dvije crne košulje, naišla na dva sumnjiva lica koja su pokušala oprezno da se približe jednoj gomili kamenja. Jedna crna košulja iz patrole, kod kojeg je ponašanje spomenutih lica izazvalo sumnju, pošao im je u susret da bi ih pitao za razjašnjenje i da bi im pregledao lične dokumente. Ovi su počeli da bježe, na što je legionar bacio jednu bombu koja ih nije dostigla. Bjegunci ru na to odgovorili sa dva pucnja iz pištolja koji nisu pogodili cilj.

Uprkos reakcije ovih lica, patrola je uspjela da uhapsi jednog.

Pod gomilom kamenja prema kojoj su išla ova lica pronađena je jedna bivša jugoslovenska bomba.

Javiće se potankosti čim stignu vijesti iz Splita.

(M. P.)²

Konzul, Šef Političko-istražnog
odjeljenja
(Ivan Scalchi)
Scalchi

¹ Dobrovoljačka milicija nacionalne sigurnosti

¹ Okrugli pečat: Komanda 107 legije Dobrovoljne milicije za javnu sigurnost.

IZVJEŠTAJ KRILNOG ORUŽNIČKOG ZAPOVJEDNIŠTVA SLAVONSKI BROD OD 13 STUDENOG 1941 GOD. O DIVERZIJU PARTIZANA NA ŽELJEZNIČKOJ PRUZI KOD OKUČANA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
 Broj 5027 J. S.

Primljeno 13. XI. 1941.

Lokomotiva i 17 teretnih
 vagona na pruzi kod Okučana
 palo u grabu.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
 (Glavni stožer)

ZAGREB

U Zagrebu, dne 13 studenoga 1941.

Krilno oružničko zapovjedništvo Brod N. s. od danas brzoglasno
 javlja:

»Noćas u 1 h. 55 izvađena je spojnica na željezničkoj pruzi kod
 Okučana na km. 291 po nepoznatim osobama, usljed čega je lokomo-
 motiva i 17 teretnih vagona palo u grabu kraj pruge. Povrijeđen je
 jedan kočničar, a jedan uslijed mraka nije pronađen¹.

Istraga se vodi. Seljaci ne dolaze na čuvanje«.

Prednje izvješće dostavljam stim, da sam izdao zapovijed, da
 se protiv počinitelja ovoga djela povede najenergičnija istraga.

(M. P.)

Razaslato:
 Ministarstvu hrvatskog domo-
 branstva (Glavni stožer) i »Pred-
 sjedništvo O« kao i Ravnateljstvu
 za javni red i sigurnost N. D. H.

Zapovjednik, general:
 Potpis nečitak

¹ Diverziju su izvršili partizani Psunjskog odreda, pod rukovod-
 stvom Dušana Čalića.

**UPUTSTVO ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆE PJEŠAČKE PUKOVNIJE
OD 15 STUDENOG 1941 GOD. ZA PREDUZIMANJE MJERA
PREDOSTROŽNOSTI KOD SEOSKIH STRAŽA I POSADA ZBOG
IZNENADNIH NAPADA PARTIZANA**

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
3 PJEŠAČKE PUKOVNIJE**

Br. 3223/Tajno
15. studenoga 1941.
Karlovac.

ZAPOVJEDNIKU 10 SATNIJE III BOJ.

Zapovjednik 2. pješačke divizije sa spisom br. 246/Tajno od 12. o. mj. dostavio je sljedeće:

U zadnja dva mjeseca veoma često se je desilo, da su pojedine oružničke postaje ili domobranske straže i posade bile od strane pobunjenika iznenađene i razoružane.

Kada su se poveli izvidi, tada su se zapovjednici navedenih odjeljenja obično izgovarali, da je pobunjenika bilo po nekoliko stotina i svi da su bili vrlo dobro naoružani.

Međutim zadnjih dana predalo se je više pobunjenika iz raznih krajeva, te ispitivanjem istih ustanovljeno je bilo, da o stotinama pobunjenika i još k tomu dobro naoružanih, nije moglo biti ni govora.

Među uhvaćenim pobunjenicima jedan je iz okolice sela Burić kod Koštinje, a koji je izvjestio, da su u napadu na posadu u s. Tušilović sudjelovali oko 40—50 pobunjenika, od toga samo 20 naoružanih sa vojničkim puškama, a naša posada bila je jaka 20 ljudi.¹ Drugi jedan pobunjenik koji se je predao izvjestio je, da su u gradu na postaju Plitvička Jezera učestvovali svega oko 60 ljudi, od toga jedva polovica naoružanih, a naša posada jaka je bila 40 ljudi i to dobro naoružanih.

Jedan četnik izjavio je, da je u napadu na vlak kod Bos. Krupe učestvovalo svega 30 pobunjenika, a da ih je začudilo kako su naši oružnici i domobrani slabo gađali.

Iz svega vidi se, da su naši djelovi po svome naoružanju kud i kamo jači, a ipak je uspjeh izostao.

¹ U napadu je učestvovalo oko 40 boraca Kordunaškog NOP odreda, od kojih je bilo 30 naoružanih. Svrha akcije je bila da se uništi žandarmerijska posada, u čemu se potpuno uspjelo, a zaplijenjeno je oko 20 pušaka. Na neprijateljskoj strani bilo je poginulih i zarobljenih, koji su kasnije pušteni.

Razlozi su sljedeći:

1. — Velika nebriga za opću stvar, a velika briga za osobni komoditet- a često i obični kukavičluk.
2. — Straže i posade stanuju usred sela i svi u jednoj...
3. — Slaba ili nikakva pažnja, a mjere osiguranja nedo...
4. — Zasjede postavljaju se uvijek na istim mjestima, a... ne kreću se na ta mjesta uvijek istim putevima.
5. — Kuće u kojima posade stanuju uopće nisu uređene za borbu.
6. — Stražarska služba kod postaje posade itd. vrši se kao da živimo usred mira.
7. — Naši dočasnici i domobrani prilikom otvaranja vatre uopće ne gađaju, a bombe bacaju nasumce.

Ovakovi postupci i rad koštali su života, ranjen veliki broj časnika, dočasnika i domobrana, dok su pobunjenici dolazili do uspjeha sa relativno malo gubitaka.

Sve ovo baca slabo svjetlo na našu Hrvatsku vojsku i oružništvo.

Naprijed iznijete upute saopćiti svima časnicima, dočasnicima, desetnicima i domobranima sa potrebnom poukom a radovima odmah i bez puno oklijevanja pristupiti.

Dijelovima odvojenim na raznim osiguranjima saopćiti će osobno njihovi zapovjednici satnija.

Uopće pokazati više inicijative, pa ćemo sve događaje spremniji dočekati, nego što je to do sada bio slučaj.«

Prednje se dostavlja s molbom na znanje i točan postupak.

Po nalogu zapovjednika
pukovnije
pobočnik satnik
Potpis nečitak

Dostavljeno:

Z-ku: od I do V. bojne

Z „ Novaček bojne

Z-cima: satnija gor. bojni i

Koncept. —

**IZVJEŠTAJ KOTARSKO OBLASTI KRALJEVICA OD 18 STU-
NOG 1941 GOD. O BORBI TALIJANA PROTIV PARTIZANA KOD
HRELJINA**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA — KOTARSKA OBLAST
KRALJEVICA

Broj: 591 Prez.-1941. Kraljevica, dne 18. studena 1941.

Predmet: komunističke bande sukob sa talijanskim
vojnicima kod Hreljina.

VELIKOJ ŽUPI VINODOL I PODGORJE

S e n j

Dana 9. IX. 1941 vodnik Delničkog oružničkog voda poručnik g. Franjo Jurjević, sa oružničkim narednikom oružničke postaje u Hreljinu, ustanovili su od povjerljive osobe Vladimira Antić iz Hreljina 85, da su iz Hreljina odvedeni domobran Božo Frković i dva talijanska karabinjera, koji su se nalazili u patroli u Hreljinu, od 15 naoružanih komunista u komunistički logor¹ u dolini Veli Dolac ispod brda Tuhobić, opć. Krasica. Italija blizu državne granice.

Vlade Antić iz Hreljina 85 izjavio je kod ispitivanja da je vraćajući se iz Meje- na 6. IX. o. g. oko 19 sati sreo na putu ispod Vitlov Gaja gdje idu Božo Frković i dva talijanska karabinjera ispred 15 naoružanih komunista u pratnji, koji su komunisti i njega uzeli sobom. Kod željezničke stražare Meja ispod željezničke pruge dočekalo je ovu pratnju još 10 naoružanih komunista, te su svi skupa došli u jednu dolinu t. zv. Veli Dolac ispod brijega Tuhobić u komunistički logor. Ovaj Antić sa Božom Frković domobranom i dva talijanska karabinjera smješteni su u šator i tu su skupa prenoćili, a po noći bili čuvani od jednog stražara. Antić je bio u tom logoru sve do 9. rX. o. g. od kuda je na njegovu molbu bio pušten kući praćen od dvojice komunista sve do blizu sela Zlobin.

Nadalje je Antić izjavio, da se u tom logoru komunista, nalazi oko 50 komunista, od kojih je 11 iz sela Hreljina, dva Jevreja® iz

¹ Odnosi se na partizanski logor »Božo Vidas-Vuk«, u kome je bilo 120 boraca, naoružanih sa 52 puške i 8 puškomitraljeza. U kući Zore Kružić razoružana je talijanska i domobranska patrola u momentu kada je iznenada upala u kuću, gdje se nalazilo 10—15 partizana iz pomenutog logora.

⁵ Meja Gaj

* Moša Albahari i Milan Hofman

Zagreba, a ostali su iz okolice Grobnika, Sušaka, talijanskog područja, te četiri ženske, jedna iz Hreljina⁴, jedna iz Sušaka, jedna iz Karlovca³ i jedna jevrejka iz Zagreba.

Od 11 komunista iz Hreljina nalaze se u pomenutom logoru slijedeći komunisti:

1. Ivan Kućan⁶ iz Hreljina kbr. 523 r. 1915, stas mali, lice crno, nos i usta pravilna, bradu i brkove brije.
2. Rajko Vidas iz Hreljina kbr. 334 r. 1913, stas srednji, blond, oči i obrve crne, nos i usta pravilna, kosa crna, neoženjen.
3. Josip Gecan iz Hreljina kbr. 427 r. 1912, stas mali, u licu crn, oči i obrve crne, kosa crna, nos i usta pravilna, neoženjen.
4. Milan Vukelić iz Hreljina kbr. 33 r. 1912, stas visok, u licu crn, oči i obrve crne, nos i usta pravilni, neoženjen.
5. Luka Šubat iz Hreljina kbr. 455, r. 1913, stas mali, u licu crn, oči i obrve crne, nos i usta pravilna, kosa crna, neoženjen.
6. Josip Šubat⁷ iz Hreljina kbr. 560, r. 1903, stas srednji, lice blond, kosa smeđa, oči i obrve smeđe, nos i usta pravilna, neoženjen.
7. Franjo Paškvan iz Hreljina kbr. 10, r. 1911, stas visok, lice blond, kosa smeđa, oči i obrve smeđe, nos i usta pravilna, oženjen bez djece.
8. Ivan Jakovčić iz Hreljina kbr. 525 r. 1914, stas visok, u licu crn, oči i obrve crne, nos i usta pravilna, neoženjen.
9. Dušan Kućan iz Hreljina kbr. 25, r. 1911, stas srednji, lice crno, kosa crna, oči i obrve crne, nos i usta pravilna, oženjen, bez djece.
10. Josip Kućan iz Hreljina kbr. 25, stas visok, lice crno, kosa crna, oči i obrve crne, nos i usta pravilna, neoženjen.
11. Ivica Lukančević⁸ iz Hreljina, kbr. 39, r. 1896 u Pagu, živi u Hreljinu (Emeja Meja Gaj) Italija, stas visok, u licu crn, oči i obrve crne, nos i usta pravilna, oženjen, otac 3 djece.

Od ženskih osoba.

12. Zora Kružić r. Blažina iz Hreljina 61, rođena 1897, stas mali, u licu crna, kose crne oči i obrve crne, nos i usta pravilna, udata, muž iste u Americi, iz njezine kuće su nestali domobran Božo Frković i dva karabinjera.

¹ Zora Kružić

⁵ Cica Drakulić

⁷ Uhvaćen od ustaša 1942 god. pri napadu na vlak kod GomirjaJ kasnije strijeljan.

⁷ Poginuo 1942 godine.

* Ivica Fabijanić (nadimak Lukančević)

13. Mošo⁹ (prezime nezna), jevrejin iz Zagreba, voda komunisti, srednjeg stasa dobro ugojen, lica crna, kose crne, oči i obrve crne, nos i usta pravilna.

Odmah nakon ove izjave Antića, oružnički poručnik oružničkog voda iz Delnica, stupio je u vezu sa talijanskim vojnim vlastima u Hreljinu, te se jedan odred sa vodnikom Ladislavom Kukuljem, i 100 talijanskih vojnika uputio na 12. IX. o. g. iz Hreljina prema željezničkoj stražari Meja do brda Tuhović, komunističkog logora. Drugi odred sa 100 talijanskih vojnika krenuo je prema selu Zlobin prema t. zv. Veli Dolac, komunističkom logoru, da se ovaj opkoli.

Odjeljenje koje je išlo preko Meje željez. stražare u ophodnji 10 talijanskih vojnika došlo je do mjesta t. zv. Sunjeveća Hrusta, te se sukobila sa komunističkom ophodnjom od tri komunisti, dvojica u jugoslovenskoj vojničkoj odori i jedan civil, naoružani puškama, te dva komunisti ubili i jednog živog uhvatili imenom Dukić Vjekoslav¹⁰ iz Kastva, koji stalno živi u Sušaku, Zvonimirova ulica 2, te je isti sproveden u Sušak. Uhićeni nije ništa priznao, gdje su odvedeni domobran i dva karabinjera, jedino je izjavio, da je logor od 50 komunisti i 4 ženske.

Odjeljenje koje je išlo preko sela Zlobin sukobilo se sa komunističkom ophodnjom kod Stragareva bunara i tu uz puškarnice napredovalo od 7.20 sati do 9 sati kada je logor zauzet i u istom nađeno 9 vojničkih deka jugoslovenske vojske i 10 kom. pušaka, koje su talijanski vojnici uzeli.

U ovoj borbi poginula su tri talijanska vojnika i jedan teže ranjen.

Od ubijenih komunisti lješine nalaze se u mrtvačnici u Hreljinu, koje još nisu pokopane. Obe lješine nemaju na nogama cipele, nije poznato tko je ovo uzeo, dali komuniste ili talijanski vojnici.

Ovaj sukob desio se na talijanskom području.

Opis lješine je slijedeći:

jedna lješina stara je oko 25 godina, visoka 180 em, u licu blond, nos veliki pupast, obučena u odijelo jugoslovenskog vojnika, ispod košulje suknena majica bijela, koja se obično nosi u primorskim krajevima, obrve smeđe, uši male, preko košulje druga majica bjela sa zelenim kragom američanska, nov veš bradu i brkove brije.

jedna lješina stara oko 25 do 30 godina, sta3 175, u licu blond, kosa smeđa, bradu brije i brkove brije, brkovi jako rijetki, hlače dugačke civilne prugaste, kaput crn zimski, na nogama suknene čarapice, jedna bijela a jedna sura i nov šareni veš.

⁹ Moša Albahari

¹⁰ Strijeljan u Sušaku prosinca 1941 godine.

Ovo izvješće o događaju predlaže se na znanje.
Isto ovo izvješće predloženo je Obće upravnom povjereniku
Nezavisne Države Hrvatske kod II. Talijanske Armate u Sušaku i
Ravnateljstvu za javni red i sigurnost u Zagrebu.

ZA DOM SPREMNI!

Kotarski preds', ojnik:
Petković v. r.

BR. 130

IZVJEŠTAJ O POLITIČKOJ SITUACIJI I AKCIJAMA KOMUNI-
STA U ZADARSKOM I ŠIBENSKOM KOTARU U VREMENU OD
1 SRPNJA DO 20 STUDENOG 1941 GODINE

C. D. —
06759

20. novembra 1941 — XX

GLAVNA DIREKCIJA POLICIJE
GUVERNATORA DALMACIJE

ZADAR

Izvještaj o političkoj situaciji i javnom redu od 1 jula do 20
novembra 1941 g.-XX

Rješavajući telegrafsko naređenje br. 2148 od 9 tekućeg, iz-
vještava se da u vezi političke situacije u staroj provinciji Zadar
nema ničeg naročitog i da je normalna. •

Ovdje ne postoje prevratničke organizacije, niti" elementi spo-
sobni da razviju ma kakvu štetnu djelatnost ili propagandu.

U Zadru nije se za sada pojavila nikakva prevratnička djelat-
nost ili narušavanje javnog poretka, gdje su prevratnički elementi u
vrlo ograničenom broju.

Prevratn čka i antifašistička djelatnost u ovom gradu svodi se
na pojave više-manje neznatnog gundanja, koje iščezava uslijed stalne
i vješte budnosti ovog nadleštva i uslijed blagovremenih opomena,
kojima su podvrgnuti nepromišljeni elementi.

Ono malo zadarskih antifašističkih elemenata nemaju uticaja
među masama i ne uzimaju se nikako u obzir.

Kartoteka prevratnika stare provincije Zadar pruža u sastavu
slijedeću sliku:

Uvedeni u kartoteku 19, od kojih su: 3 prisutna, 8 u inostran-
»tvu, 1 protjeran u drugu provinciju, 6 interniranih, 1 uhapšen.

Neuvedeni u kartoteku: 137, od kojih: 91 borave u provinciji, 21 u drugim provincijama, 27 nalaze se u inostranstvu.

Konfinirani: 2, od kojih se jedan nalazi u ludnici.

Opomenuti: 1, nalazi se u bjezstvu.

Spiskovi sa pet kategorija lica koje treba uhapsiti u određenim prilikama ovako su raspoređeni:

Spisak za 1-vu i 2-gu negativan, podrazumijeva 8 imena za 3-ću. četiri za 4-tu i pet za 5-tu.

Sastavljaju se novi spiskovi u koje će ući lica nove provincije.

Spisak atentatora stare provincije Zadar sadrži dva. koji su u spisku imenovani, jedan je interniran.

ANEKTIRANE TERITORIJE

Odmah poslije okupacije od strane naših trupa sada anektiranih teritorija, antitalijanski elementi i kler, izazivajući sumnju u neizvjesnu budućnost Dalmacije i stvarnu političku i vojničku snagu Italije, koja bi imala da popusti na pretjerane zahtjeve Hrvatske ili na njemačka nametanja, pokušavali su da nagovore narod na remećenja javnog poretka u raznim mjestima.

Antifašistički i antitalijanski događaji su se međutim desili u više općina.

Ali, uslijed izuzetno preduzetih mjera predostrožnosti, stanje javnog poretka se poboljšava.

Od jula mjeseca tek. god. do danas pozvati su na odgovornost u smislu propisa čl. 164 cd T. J. zakona javne bezbjednosti br. 73 lica, od kojih su 12 svećenika. Ostalih 125 su internirani u općinama poluotoka ili u koncentracione logore.

Također narodno raspoloženje se popravlja. Mjere predostrožnosti primijenjene od strane guvernera Dalmacije u korist stanovništva djelovale su povoljno na mase.

Energična i primjerna intervencija kaznene pravde, koja je dala više primjera, od kojih je posljednji od 27 oktobra tek. god., sa izrečenom smrtnom kaznom nad šesnaesticom lica a ostali na razne kazne od 30 pa na deset godina, pošto su iz postaje otvorili vatru na jednu patrolu od pet vojnika od kojih su dva ubijena a jedan teško ranjen, pomogla je da ukoči svaku zlu namjeru zlonamjernih.

Zaista se primjećuje izvjesno stišavanje duhova.

Srpsko-pravoslavni elemenat pokazuje svoju zahvalnost prema Italiji, dok iredentisti, naklonjeni ustaškom pokretu, pokazuju se protivni novom stanju stvari i prema nama su uvijek neprijateljski raspoloženi. —

Što se naročito tiče grada Šibenika, potrebno je primijetiti da je stanovništvo pomenutog grada u svojoj većini sastavljeno od hr-

vatskih elemenata sa nešto ograničenom kulturom i sa neprijateljskim osjećajem prema Italiji i fašističkom režimu. Dijele se na seljake, ribare, radnike, intelektualce.

Prve dvije kategorije su brojnije, treća se sastoji od ograničenog broja osoba, četvrta je sastavljena od malo ljud. slobodne profesije, činovnika, svećenika i studenata. Postoji klasa trgovaca, koja predstavlja jednu neznatnu brojnu i privrednu suštinu.

Srbi i Slovenci predstavljaju manjinu, dakle brojno neznatnu suštinu, odlučni protivnici Hrvata uslijed starog plemenskog antagonizma, vjere i političkih težnji, ali su sa njima solidarni u koliko se tiče talijanskih prava na Dalmaciju. —

Dalmatinci, u pravom smislu riječi, koji su se odupirali političkom odnarođivanju od strane habzburškog i jugoslovenskog režima, iako pokazuju zadovoljstvo zbog povratka talijanske zastave u njihovu zemlju, ipak ne prikrivaju svoju bojazan zbog prodirućeg duha i prikrivenog hrvatskog infiltriranja. Osim toga, očito je njihovo nezadovoljstvo zbog teritorijalne strukture Dalmacije, koja, pored toga što ostavlja Hrvatima dio sreza Šibenik, zaleđe Splita i cijelu provinciju Dubrovnika, lišava također teritorij predjelima bogatim prehranbenim i industrijskim proizvodima, izazvavši tako razočarenje kod iredentista obzirom na njihove stare aspiracije, a koji sadašnju ekonomsku oskudicu pripisuju toj činjenici.

Prije ulaska u rat, Komunistička partija bila je nešto proširena također i u zoni Šibenik. Naročito poslije orijentacije jugoslovenske vlade prema Sovjetskom Savezu, direktni uticaj boljševizma našao je lak mamac, ne samo među radništvom fabrika Lozovac i »Dalmatienne«, već i među mačekovskim seljacima i studentima, kod ovih naročito među onim (siromašnijim) koji su pohađali škole u Beogradu.

Pored komunističkog pokreta, razvio se je i hrvatski iredentistički ustaški pokret »Ustaša«, naročito među inteligencijom, ljudima slobodne profesije, trgovcima, studentima, poduprt od klera.

Takva je bila politička situacija u vrijeme talijanske okupacije. U julu mjesecu Komunistička je partija uzela veći zamah uslijed sukoba između »osovine« i Sovjetskog Saveza.

Istoga mjeseca, u mnogim mjestima općine Šibenik, a naročito u glavnom mjestu, pojavili su se prevratnički natpisi i crteži sa srpom i čekićem, ispisani olovkom po zidovima.

30 jula, od strane jednog komunista koji je bio otpušten iz preduzeća, izvršeno je djelo sabotaze u »Dalmatienne«; pomoću dinamita podignuta je u zrak jedna pumpa za hlađenje. Izvršilac je zatim odmah bio pogubljen zajedno sa svojim pomagačem.¹

¹ Sabotažu je uspješno izvršio Trlaja Paško i tada uspio pobjeći. Kasnije uhvaćen od Talijana i strijeljan zajedno sa Pavlom Papom kolovoza 1941 godine kod Skradina.

Usljed energične akcije odreda kr. karabinjera i odreda vojske među stanovništvom, nekolicina komunista su se odmetnuli u planine, stvorivši oružane bande koje su neko vrijeme terorisale zemljoradnike po selima.

Energičnim operacijama čišćenja uspjelo se je djelomično raspršiti bande na otoku Krapnju, u selu Primošten, početkom avgusta, dvojica su poginula u borbi sa oružanim snagama, 7 su strijeljani, nekolicina su ranjeni, a ostali optuženi i osuđeni od Prijekog suda Dalmacije.

Dana 11 avgusta u selu Srima bilo je oboreno 5 telefonskih stubova na liniji Šibenik—Zadar, a u blizini vodovoda bile su pronađene 4 dinamičke kapisle.

Slijedećim operacijama čišćenja uspjelo se je raspršiti oružane bande i znatno neutralisati njihovu akciju.

Zatim je nastupio period izvjesnog zatišja, ostajući ipak vrlo zamršena i neizvjesna politička situacija zbog podmukle i uporne iredentističke propagande od strane ustaša i hrvatskih intelektualaca koji su uvijek u dodiru sa Hrvatima preko granice. Mjesec septembar protekao je bez naročitih događaja u pogledu javnog poretka.

Ali stanovništvo se drži zakopčano i neprijateljski raspoloženo prema nama, iako prividno pokorno i disciplinovano.

Dana 11 oktobra u sumrak, fašista Scotton Antonio² Josipov, star 21 godinu iz Šibenika, ubijen je u potaji iz neposredne blizine **3a** više revolverskih metaka.

To je duboko poremetilo javni red. Preduzete su energične mjere opreznosti i čišćenja od strane organa policije, koje su dovele do hapšenja nekolicine komunista, od kojih je 6 bilo osuđeno od strane Prijekog suda slijedećeg dana na smrt strijeljanjem, a 7 na razne kazne.

Nastupilo je izvjesno zatišje, ali je javno mnijenje ostalo potišteno, duhovi ponešto uzrujan iako uzdržani.

Dana 25 oktobra u općini Vodice su ubijena 2 vojnika,¹ koji su bili sastavni dio jedne patrole od 5 ljudi na službi pretraživanja.

Dana 27 oktobra u 19.30 sati u ovom sreskom mjestu bačene su ručne bombe i ispaljeno više puščanih metaka na jedan kamion 16 bataljona kr. karabinjera. Lako je ranjen jedan podoficir i jedan karabinjer. U isti sat, u mjestu Šibenik, ispaljeno je nekoliko revolverskih metaka na jednog mornara, koji je teško ranjen.⁴

Jedna ručna bomba bačena je na patrolu kr. karabinjera, od čega je ranjen lako jedan karabinjer.⁴

⁵ Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 214.

* Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 215.

¹ Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 217.

Iste večeri i slijedećih dana izvršena su od strane organa policije intenzivna čišćenja, koja su dovela do hapšenja pedesetak osoba, od kojih se 25 još nalaze u zatvoru.

Slijedeći dan, 28 oktobra, protekao je bez događaja. Primijenjene su mjere policijskog časa od 17 do 7 čas. izjutra.

Od onda pa do danas politička situacija se poboljšava i nije se desilo ništa što bi remetilo javni red.

Primjećuje se, baš ovih posljednjih dana, među raznim slojevima građanstva jedno veće stišavanje, shvaćanje i znaci popuštanja napetosti javnog mnjenja. Tome je mnogo doprinio izvještaj 3 tek. od Eksel. prefekta prefektima, komesarima i pretsjednicima seoskih općina u srezu Šibenik.

Kao dokaz takvom poboljšanju smirivanja duhova služi činjenica da su 13 tek. otvorene osnovne škole radi upisivanja učenika u niže razrede i navala je bila znatna.

Drugi dokaz je oduševljenje koje je vladalo 14 tek. prilikom izvještaja održanog u mjesnom pozorištu Mazzoleni od Eksel. Prefekta Provincije upućen staležu trgovaca.

BR. 131

NAREĐENJE VOJSKOVOĐE OD 22 STUDENOG 1941 GOD. ZA
POSTUPAK NA TERENU PRILIKOM IZVOĐENJA AKCIJA
PROTIV PARTIZANA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
3. PJEŠAČKA PUKOVNIJA

Br. 2451/taj.

30. studenog 1941. god.

K A R L O V A C

Postupak prilikom
akcija na terenu.

ZAPOVJEDNIKU III BOJNE

Zapovjednik 2. divizije sa spisom br. 742/tajno od 27. studenog tekuće godine dostavio je slijedeće:

»Zapovjedništvo I. domobranskog Sбора sa br. 678/tajno od 25. studenog tek. god. dostavilo je:

»Ministarstvo Hrvatskog Domobranstva Glavni Stožer sa Op. Br. 1080/tajno od 22. studenog 1941 godine dostavilo je:

»Vojskovođa je zapovjedio da se u buduće prilikom akcija na terenu postupa ovako —:

1. — Svatko tko bude na terenu nađen sa oružjem, a ne pripada domobranstvu, ustašama, oružništvu i drugim priznatim postrojbama, IMA SE ODMAH SMAKNUTI.

2. — Naoružana građanska lica koja se zateknu bez POSEBNE DOZVOLE na zemljištu van svojih sela a osobito u šumama i planinama, imadu se smatrati kao jataci, te ih kao takove uhititi i uputiti u koncentracione logore.

3. — Sela iz kojih bi se pucalo na nas, ZAPALITI.

Osim toga putem Velikih Župana objaviti će se i ova Vojskovođina zapovied.

»Ako se u blizini nekog sela dogodi napad na domobrane i ustaše poštanske suhoputne ili željezničke komunikacije ili državne ustanove ... dotično selo pretražiti, pa iz svih domova u kojima se ne nađu muškarci (odbjegli) sve osobe ženske i muške, starce i djecu odvesti kao taoce u koncentracione logore.

Kuće, blago, žito i ostalo postaje državna svojina.«

Što prije ovo objaviti svima područnim zapovjednicima i u buduće se po ovome i upravljati«.

Prednje se dostavlja radi znanja i upravljanja.

»Prednje se dostavlja s molbom na znanje i točan postupak.«

»

Po nalogu zapovjednika
pukovnije,
pobočnik, satnik:
Potpis nečitak

(M. P.)

D o s t a v l j e n o :

Z-ku I do V Bojne
Z-cima satnija pred, bojni
Z-ku 13, 14, 15, 25 Slunjske
i Udarne satnije ove puk.
koncept

IZVJEŠTAJ KOMANDE GRANIČNE STRAŽE OD 24 STUDENOG
1941 GOD. O AKCIJI ČIŠĆENJA TERENA OD PARTIZANA U
OKOLICI SUŠAKA

Povjerljivo

**KOMANDA GRANIČNE STRAŽE
V ARMIJSKOG KORPUSA**

N 02/7080 prot. pov.

Kastav, 24 nov. 1941 XX

Predmet: Akcija čišćenja zone sjeverozapadno
od Mrzle Vodice.

Komandi V armijskog korpusa — V. P. 41
i radi znanja

Kr. prefekturi Kvarnera

Rijeka

Kr. kvesturi

Rijeka

Podnosim radi znanja izvadak iz izvještaja pukovnika Fioretti, komandanta trupa koje operišu u akciji¹ o kojoj je riječ:

»U 7.30 časova, kad mi je potvrđeno da je izvršeno zatvaranje zone, dao sam naređenje preko radija da započne akcija. Kolone su odmah započele pokret pretražujući pažljivo kuće u zoni, predvođene od vodiča iz čete granične milicije u Mrzloj Vodici. Oko 8.30 časova centralna kolona, stigavši u zonu Jelenac, pretraživala je kuće u njoj hapseći lica iz čijih je preslušavanja bilo očito da su to pomagači koji su dali stan i hranu ustanicima. Komandant bataljona, primijetivši da je u ponekim kućama bilo vojne odjeće bivše jugoslovenske vojske, a ljudi tih kuća bili jako sumnjivi, dao je naređenje da se kuće zapale.

Nastavivši pokret, povezivanjem sa bočnim kolonama, dostignuti su jedan za drugim određeni ciljevi, a da se nije naišlo na ustanike. U 10.30 časova nije postignuta veza sa desnom kolonom zbog kvara radio-aparata, baš kad je flankirajući odred, upućen na Travnik, bio je u blizini kote. Kad su dostignuti prvi ciljevi, dao sam naređenje kolonama da pretraže na široko i duboko dostignute položaje, pa da zatim nastave put padinama kote 1043—1029, zapadno od Tisovca, radi povezivanja sa lijevom kolonom.

¹ Na ovom terenu djelovala je Sušačka četa, koja je brojala oko 120 boraca.

U tom momentu, smatrajući da su svi ciljevi dostignuti, dao sam naređenje da se povrate trupe za opkoljavanje.

Major Roma, vrativši se iz Mrzle Vodice, izvijestio me je da je pri pretraživanju kuća u okolini Jelenca dobio utisak da su one doista skloništa ustanika i stanovi njihovih pomagača.

Uistinu, pretraživanjem kuća nađeno je veliko mnoštvo živežnih namirnica, poneko vojničko odijelo i fitilji za mine. Dok su gorjele kuće, čule su se eksplozije što dokazuje da je tu bilo eksploziva. Od uhapšenih lica (ukupno 10), dvojica, braća Malnar, bila su jače sumnjiva i samo pod prijetnjom strijeljanja dadoše poneki podatak i pristadoše da budu vodiči pri traganju za ustanicima u zoni Tisovar..

Uhapšena lica bila su predata komandantu XXII grupe kr. karab. radi preslušavanja i postupka po zakonu. —

Razmatranja:

a) Uopšte, čišćenje nije dalo one rezultate koje je, prema uložnim sredstvima, bilo logično očekivati da su informacije o ustanicima bile date pravovremeno. Doista, primljena obavještenja sa prvog kratkog preslušavanja zarobljenih potvrđuju da su u zoni bile male skupine ustanika do 17. ov. mj., kad su posljednji put snabdjeveni živež. namirnicama.

Potvrđuje se također ranija prisutnost ustanika u zoni po tragovima na koje se naišlo na jugozapadnim padinama Tisovca. Ti su tragovi inače bili slabo vidljivi ukoliko su većim dijelom bili pokriveni snijegom koji je pao dan prije čišćenja.

b) Mehanizirana sredstva pokazala su se korisna za patroliranja na putevima pristupačnim za svako sredstvo, dok su naprotiv bila slabo upotrebljiva izvan puteva, zbog snijega i prirode tla pokrivenog šumom i grmljem.

c) Vrlo korisne i dobre rezultate dali su radio-aparati koji su bili toliko upotrebljeni, da je bilo moguće dobro uskladiti razne pokrete raznih kolona i onda kad se radilo o njihovom skretanju i upućivanju u pravcu novih ciljeva,

d) Prazne službe dobro su funkcionirale, tako da je odmah poslije akcije bilo moguće dati trupama dnevni obrok i okrepljujuća sredstva

e) Odličan je prinos trupa koje su u akciju unijele toliko zalaganja i oduševije/ija da su u zoni svladale teškoće tla i snijega. Osobito ističem energiju i organizatorsku sposobnost Komandanta IH'73 pješ. puka (Majora Roma) koji je znao da daje kolonama potstrek potreban da se svladaju i prebrode uspješno sve teškoće koje pruža težak teren i najgore atmosferske prilike. Grupe Granične milicije i Finansijske straže u zoni istakle su se preko svakog očekivanja dajući sposobne i dobro orijentisane vodiče i vrlo aktivne odrede.

Kr. karabinijeri koji su mi dati na raspoloženje također su sadejstvovali i učestvovali u akciji sa zanosom ne manjim od zanosu upotrebljenih trupa.

(M. P.)^J

Pukovnik, vršilac dužnosti
komandanta
Kužio Mono

BR. 133

**IZVJEŠTAJ KRALJEVSKE PREFEKTURE U SPLITU ZA MJESEC
STUDENI 1941 GOD. O POLITIČKOJ SITUACIJI I ATENTATIMA
NA TALIJANSKE VOJNIKE U SPLITU I OKOLICI**

KR. PREFEKTURA U SPLITU

IZVJEŠTAJ

za mjesec novembar

1941 — XX

Politička situacija. Politička situacija u mjesecu novembru karakteriše se pojačanom terorističkom aktivnošću, koja dostiže vrhunac smjejesti i kriminalnosti u pokolju koji je izvršen 9 novembra uveče na korzu Italija gdje su bačene tri bombe na odred vojnika, koji je pratila vojna muzika divizije »Caccatori delle Alpi«, kad su išli na »spuštanje zastave«. Tu, na korzu Italije, bilo je dva mrtva i više od pedeset ranjenih.¹

Sedmog novembra bačene su bombe na druga dva mjesta: ubijeno je jedno dijete, deset drugih lica je ranjeno.

Stanovništvo, ma da terorizirano, nije dalo nikakov znak saradnje. Veći dio grada nije dao ni znaka života. Stoga sam pozvao u palatu upravnih vlasti biskupa, glavnog pravoslavnog svećenika, bivše banove, bivše političare iz Beograda i šefove profesionalnih organizacija, industrijalce, zemljoradnike i trgovce. Svi su me uvjerali u njihovu dobru volju za saradnju da bi se odstranila sramotna situacija njihovog grada.

Biskup Bonifačić je uputio vjernicima poslanicu koja se prilaže (prilog br. 1); pripadnici slobodnih zvanja i pretstavnici Trgovačke komore sastavili su jedan bledunjav »apel« bez potpisa, apel koji

⁵ Okrugli pečat.: Komanda granične straže armijskog korpusa.

¹ Vidi dok. br. 6.

sam ja promijenio stavivši, na svoju inicijativu, potpise odgovornih šefova (vidi prilog br. 2). Razdao sam na hiljadu primjeraka poslanice i manifesta.

Poduzeo sam slijedeće mjere:

I.) Policijski čas od 18 sati prebačen na 17 sati.

II.) Svi stranci došli u Split poslije 6 aprila, a koji nisu rodom iz Splita, da ostanu u svojim kućama na raspoložnju Javnoj bezbjednosti uz obveznu prijavu.

III.) Izvršio stotinjak hapšenja, odvcdeći lica svih kategorija.

Na pojačanu terorističku aktivnost mi smo odgovorili jačom protuakcijom koja se sastoji u primjenjivanju spomenutih mjera i u rlgoroznom sprovođenju odredbi za održavanje javnog reda koje su izdane ranije prilikom atentata na Gospodskom trgu.²

Primijenjene mjere represivnog karaktera uvijek su bile popraćene preventivnim i predviđanim mjerama.

Tako sam, poreg ostalog, da bi se onemogućio eventualan prekid rada u električnoj centrali koja nas snabdijeva noćnim osvjetljenjem, naredio da se postavi grupa reflektora na brdo Marjan, koja s vremena na vrijeme vrši vježbe i tako je spremna za bilo kakvu eventualnost.

Sve izdate odredbe bile su točno izvršene, što je bez sumnje doprinijelo da se postignu odlični rezultati u primjeni mjera koje smo mi upotrebili pokušavajući normalizirati situaciju.

Od 10 novembra politička situacija u Splitu izgleda stvarno izmijenjena. Skoro potpuno prestaju znaci slabije komunističke aktivnosti. Javno mnjenje svih staleža ovog centra duboko je pogodeno novim policijskim časom, zatvaranjem škola, hapšenjima, pretresima, uzimanjem talaca i interniranjima. Ovo posljednje preduzeto u velikom obimu, zabrinjuje Splitsane, naročito zbog tajnosti i brzine odvođenja i jer je to vršeno među takozvanim ljudima na visokom položaju.

— Strana 8 —

Prevratnička aktivnost. 6. novembra. U toku jutra i poslije — podneva na raznim mjestima grada dijeljeni su letci prevratničke propagande. Unaprijed pripremljena policijska služba uhvatila je na djelu maloljetnog Kulić Ljubu od 19 godina.

7 novembra. 1) U zoru agenti političkog odjeljenja Kvesture uhapsili su 23 lica odgovorna za prevratničku propagandu, dijeleći letke, među kojima braću Tursić Ivana i Franca i ženu prvog, vlasnike jedne trgovine boja za pokućstvo u Ćiril-Methodovoj ulici br. 3, gdje je pronađen i oduzet jedan ciklostil, jedna pisaća mašina i jedna

⁵ Vidi »Zbornik«, tom V, knjiga 1, dok. br. 74.

R. PREFETTURA DI SPALATO

3932

(L. 20)

RELAZIONE

per il mese di novembre

1941 - XX.

Situazione politica.

Nel mese di novembre la situazione politica è caratterizzata da intensa attività terroristica, che raggiunge l'acme dell'audacia e della criminalità nel tentativo di strage effettuato la sera del 9 novembre in Corso Italia, ove sono state lanciate tre bombe contro un reparto di soldati accompagnato dalla banda musicale della Divisione "Cacciatori delle Alpi" mentre si recava all' "ammaina bandiera". Anche in Corso Italia due morti e più di cinquanta feriti.

Il sette di novembre altre bombe erano state lanciate in due località distinte : un bambino ucciso e altre dieci persone ferite.

La popolazione, se pure terrorizzata, non ci ha dato alcuna collaborazioni. I maggiorenti della

limena posuda sa kistom, koju su nedavno upotrebili za pisanje i crtanje prevratničkih parola po zidovima grada.

2) U 6.45 sati, u Dubrovačkoj ulici, neki su nepoznati prekinuli tri žice vojne telefonske linije koja je povezivala komandu divizije »Cacciatori delle Alpi« sa kasarnom »Roma«. Veza je bila odmah popravljena.

3) U 15 sati, jedan nepoznati, koji je uspio da pobjegne, bacio je u Vranuškoj ulici bombu tipa »Sipe«, ranivši lakše jednog karabinjera XVI-og bataljona, jednu crnu košulju i pet civila.

Poslije dva sata, druga dva nepoznata bacili su u Brankovom prilazu jednu bombu ranivši dva djeteta, od kojih je jedno umrlo malo kasnije u gradskoj bolnici od zadobivenih rana.

9 novembra. Oko 17.30 sati, dok je jedan odred pješadije, praćen vojnom muzikom, prolazio korzom Italija na putu za komandu »Cacciatori delle Alpi« radi »spuštanja zastave«, bačene su od nepoznatih 3 bombe sa jednog zidića pored ulice. Ranjeno je 24 vojnika, od kojih je jedan umro, 2 su teže ranjena. Ranjena su još 2 civila, od kojih se dvojica nalaze u teškom stanju.

Među civilima teže ranjenim nalazi se i Neškovčin Veljko³ pok. Demetra i pok. Marije Penković, mehaničar, pogođen u donji dio trbuha metcima iz pištolja koje je ispalio jedan karabinjer, pošto je spomenuti dolazio sa mjesta atentata, bio sumljiv i počeo da bježi.

Za vrijeme čišćenja u okolini mjesta gdje je atentat izvršen, uhapšeno je 143 osumnjičena lica.

2) U 20 sati, na putu Solin—Klis, na hrvatskom teritoriju, tačnije u mjestu Žižic, nepoznati su prepilili jedan stup telefonske linije, bacili jednu bombu i ispalili nekoliko metaka iz puške na autokolonu Komande inženjerije VI armijskog korpusa, koja se sastojala od 6 kamiona. Dva su vojnika ranjena.

3) U 22 sata, dva stražara II grupe »Cacciatori delle Alpi«, na stražarskoj službi kod barutane koja se nalazi u blizini stanice Solin ispalili su 4 puščana metka na jedno lice koje je, uprkos poziva da stane, htjelo da se približi barutani.

Spomenuti je ranjen, uhapšen i odveden u civilnu bolnicu u Split gdje je identifikovan kao neki Podrug Stipe⁴ pok. Ivana, rođen u Splitu i tamo nastanjen. Za vrijeme ličnog pretresa nađena je kod njega 1 bomba talijanskog porijekla koju je držao u džepu kaputa.

21 novembra. Oko 10 sati izvan Solina, hrvatski teritorij, neki je nepoznati ispalio 4 metka iz pištolja na automobilski odred specijalista. Druga grupa artiljeraca, kojom je komandovao jedan stariji kaplar, odgovorila je vatrom sa 4 metka, ali bez uspjeha. Isti su vojnici izvršili izviđanje okolnog predjela ne naišavši na nikoga.

³ Umro u bolnici od zadobivenih rana.

⁴ Radnik iz Splita, strijeljan 1942 godine.

Nije bilo moguće utvrditi lica koja su pucala.

22 novembra. Takozvani Reić Ivan⁵, radnik, uhapšen nekoliko dana ranije u Splitu, osumnjičen za antinacionalnu političku aktivnost, koji leži u bolnici br. 48, prevarivši vojnika-bolničara na straži, bacio se sa prozora drugog kata, zadobivši teške povrede. Sada se nalazi izvan opasnosti. Pošto prema sadašnjem stanju istrage proizilazi da se radi o aktivnosti koja interesira vojnu policiju, sporazumno sa Vojnom pomorskom komandom Dalmacije, istragu će nastaviti centar kontrašpijunaže radi potrebnog jedinstvenog postupka u istrazi.

24 novembra. Oko 20 sati, izvan mjesta Solina (hrvatsko naselje) čula se je eksplozija jedne bombe za kojom su slijedili pucnji iz puške. Jedno i drugo je dolazilo iz pravca Klisa.

24. novembra. U 21 sat, u mjestu Komiža (otok Vis), jedan nepoznati, koristeći se tamom, opalio je metak iz pištolja na općinskog službenika Bogdanović Mihajla Lukinog iz Komiže, koji je ostao nepovrijeđen. Istraga oko identifikovanja krivca nije dala pozitivnog rezultata.

27 novembra. Noću, u neodređeni sat, došlo je do požara u prostorijama općine u Starom Gradu (otok Hvar), koji je ugrožavao obližnje kuće. Odmah je ugašen intervencijom vatrogasaca.

27 novembra. Oko 11 sati, jedna patrola 6-te kemijske čete našla je u bi zini željezničke pruge 15 dinamičkih cijevi skrivenih u jednom grmu. Istog dana, na vrhu brda Kozjak (druga zona), hrvatski teritorij, odredi iste kemijske čete našli su — skriveno u jednoj rupi — jedan mitraljez, jedan puškomitraljez, tri puške i mnogobrojnu municiju bivše jugoslavenske vojske.

Stav Hrvatske Države. Poznati dr. Franšeski ponovo mi je rekao da Omiški župan očekuje razgovor sa Guvernerom poslije posjete Ekselencije Bastianinia Zagrebu. Odgovorio sam da je vrlo jednostavno to zatražiti.

O atentatima kaže da su autori sigurno Srbi i Jevreji, ali da bi po njemu bilo bolje kad bi bili Hrvati iz Zagreba, jer bi na taj način hrvatska vlada došla u nezgodan položaj prema Rimu.

Odgovorio sam da me se sve to ne tiče i da je naš zadatak da pohvatamo krivce bez obzira ko su oni.

Prenašam ovdje prepisku ekspresnog telegrama, upućenog Ekselenciji Guverneru, koji sadrži naimenovanje Hrvata Stipe Matijevića doglavnikom.

— K meni je došao Franšeski i rekao mi slijedeće: dr. Pavelić je nedavno naimenovao doglavnikom (član uprave ustaškog nacionalnog pokreta) jednog seljaka iz Omiša, nekog Stipu Matijevića.

Izgleda da je ovaj pozvan ovih dana u Zagreb na sastanak doglavnika radi podnašanja izvještaja o svojoj zoni.

⁵ Narodni heroj Rade Končar

U slučaju da bi Pavelić tražio vijesti, Luetić bi želio preko mene da obavijesti novog hijerarhu.

Odgovorio sam:

Da doglavnik Stipe Matijević ne može da daje izvještaj o situaciji u Splitu, pošto jednostavno Split ne potpada ni pod Poglavnika ni pod doglavnika.

Ali kad bi se htjelo obavijestiti Poglavnika, iz razloga da on ne bi dao pogrešne obavijesti o krugovima bliskim Omiškoj Županiji, Matijeviću se može reći slijedeće:

1) Dalmatinski Guvernerat ima u rukama Splitsku pokrajinu kao i sve ostale i jasno i odlučno vrši svoje djelo.

2) Mjere do sada preduzete dale su odlične rezultate.

3) Postepeno će otići Jevreji, Srbi, pravoslavni i ostali koji budu nepoželjni za Upravu, podrazumijevajući tu i Hrvate koji bi pokušali da se suprotstave našem koraku.

Frančeski je uzeo k znanju moj odgovor, koji se nije mogao formulirati na jedan precizniji i više fašistički način.

Frančeski isto tako kaže da je neprijateljski elemenat u Splitu vidno zabrinut zbog borbe koja je u toku u sjevernoj Africi i da žele da je mi izgubimo.

Postigao sam sporazum sa Omiškom županijom u pogledu kompenzacije cementa sa živežnim namirnicama, tražeći većim dijelom svinjsko meso.

Federaciji borbenog Fašija u Splitu stiglo je pismo od Ante Grubića, načelnika Kotara starigradskog, koje dostavljam.⁶

»Juče je napokon otputovao famozni šef ustaških žandara Mate Kandić.

Uveče, prije njegovog odlaska, javljeno mi je da bi on htio učiniti jednu gozbu sa svojim istomišljenicima u jednom lokalnu. Obavijestio sam komandu da pošalje jednu patrolu. U 8.50 sati patrola je naišla na tri osobe od kojih je jedna prenoćila u komandi a jedna je kažnjena sa globom od 100 dinara.

Pri polasku šefa žandara, veći dio stanovništva, da bi pokazao mržnju prema ustašama, došao je na obalu i otūrat'o šefa ustaša zvižducima, povicima i duvanjem u rog, dok mu je jedna grupa mladića otpjevala posmrtni marš. S tim se ie završilo tek kad je parobrod izašao iz luke. Vjerujem da je komentar ovome djelu suvišan da bi se pokazalo koliko stanovništvo mrzi ustaše.

Split, novembra 1941 XX

Prefekt

(Dr Paolo Zerbino)

Zerbino

⁶ Redakcija nije mogla pronaći ovo pismo.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD
2 PROSINCA 1941 GOD. O PREPADU PARTIZANA NA OPĆINSKU
ZGRADU PODRAVSKI NOVI GRAD

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
I. PJEŠADIJSKE DIVIZIJE
Br. 727/taj.

U Bjelovaru dne 2. XII. 1941.

ZAPOVJEDNIČTVO I. DOMOBRANSKOG SBORA

Noću 27/28. studenoga 1941 godine oko 24.00 sata upalo je u općini Podravski Novi Grad kod Virja oko 10 naoružanih komunista u vojničkim i građanskim odorama (bivše jugoslavenske vojske) sa crvenom zvijezdom na kapi i izvršili prepad na općinu te su iz iste odnijeli 16 pušaka, jedan sanduk streljiva, dva pisaa stroja, jedan šapirograf, jednu rotacionu mašinu i pokvarili brzosrlas.¹ Ovi komunisti nisu bili obučeni u ruske odore kako je to javio bojniki Kostial Zivanović iz Novi Grada prema pričanju općinskih stražara.

Za hvatanje ovih komunista još u toku noću upućeno je:

— iz Koprivnice 38 domobrana koturaša² sa jednom strojnicom sa zapovjednikom bojniki Kostijalom Zivanovićem.

— iz Bjelovara je upućen udarni vod od 60 domobrana sa 1 strojnicom.

Vođenim izvidima od strane kotarskog predstojnika i oružnika te brzim radom domobranstva povraćeno je 6 otetih pušaka (od 16 koje su komunisti uzeli), pisaa mašine, jedan sanduk streljiva i stroji za umnožavanje sa potrebnim priborom. Uhvaćen je i glavni kolovoda Kasim Čehajić³ za kojim je raspisana tjeralica uz nagradu od 50.000 kuna. Osim ovoga uhvaćen je još jedan učestnik u napadu na Selo Novi Grad, a pored njih još 20 jataka. Domobranci koturaši iz Koprivnice vraćeni su istog dana u posadu, a tako isto i udarni vod iz Bjelovara.

¹ Napad su izvršili partizani Bjelovarskog odreda, poru komandom Duke Prilike.

² Biciklisti

³ Tada organizacioni sekretar Okružnog komiteta KPH Bjelovar. Poslije akcije nastala su hapšenja i došlo do provale u kojoj je otkriven i Čehajić, koji je kao bolestan bio smješten u Plavšincu. Nakon mučenja strijeljan je u Bjelovaru 24 prosinca 1941 god., sa oko još 90 ljudi.

V. 727
Bjelovar 2-XII

1196/4
DMB
83

ZAPOVJEDNICTVO I. DOMOBRANSKOG SBORA.

Noću 27/28. studenoga 1941. godine oko 24,00 sata upalo je u općini Podravski Novi Grad kod Virja oko 10 naoružanih komunista u vojničkim i građanskim odorama (bivše jugoslavenske vojske) sa crvenom zvezdom na kapi i izvršili prepad na općinu te su iz iste odnijeli 16 pušaka, jedan sanduk streljiva, dva pisalica stroja, jedan šapirograf, jednu rotacionu mašinu i pokvarili brzošas. Ovi komunisti nisu bili obučeni u ruske odore kako je to javio bojnik Kostial Živanović iz Novog Grada prema prišarnju općinskih stražara.

Za hvatanje ovih komunista još u toku noći upućena je:
- iz Koprivnice 33 domobrana kotaraša sa jednom strojnicom sa zapovjednikom bojnikom Kostijalom Živanovićem.
- iz Bjelovara je upućen udarni vod od 60 domobrana sa 1 strojnicom.

Vodjenim izvidima od strane kotarskog predstojnika i oružnika te brzinom radom domobranstva porađeno je 6 oteženih pušaka (od 16 koje su komunisti uzeli), pisalica mašine, jedan sanduk streljiva i stroj sa unoštavanjem sa potrebnim priborom. Uхваćen je i glavni kolovodja Kasim Čehajić sa kojim je raspisana tjeralica uz nagradu od 50.000 kuna. Ostali ovdje uхваćeni je još jedan učesnik u napadu na Selo Novi Grad, a pored njih još i 29 jataka. Domobrani kotaraši iz Koprivnice vraćeni su istog dana u posadu, a tako isto i udarni vod iz Bjelovara.

Po ovome pitanju vode se izvidi od strane kotarskog predstojnika u Koprivnici i Bjelovaru, pošto je cijela stvar čisto građanska t.j. potpada pod Redarstveno ravnateljstvo.

O rezultatu istrage izvjestit će se.

ZAPOVJEDNIK,

[Signature]

895

4. XII.

T A J N O - I

MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRAINSTVA. - Glavni stožer. - Predlažen prednje s molbom na uvid savezno. s dopisom ovoga stožera br. 825/taj. od 2. XII. 41. i brzošasno izvješća od 30. XI. 1941.

6. XII. 41. taj

Zapovjednik, general,

[Signature]

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRAINSTVA

U Zagrebu dne 5/12. 1941.

Operativnom sigelu H. S. A. D. M.

Po ovome pitanju vode se izvidi od strane kotarskog pretstojnika u Koprivnici i Bjelovaru, pošto je cijela stvar čisto građanska t. j. potpada pod Redarstveno ravnateljstvo.

O rezultatu istrage izvjestit će se.

ZAPOVJEDNIK,
Balley

T a j n o !

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA. — Glavni stožer. — Predlažem prednje s molbom na uvid savezno s dopisom ovoga stožera Br. 825'taj. od 2. XII. 41. i brzoglasnog izvješća od 30. XI. 1941.

Zapovjednik, general,
Ruinier

BR. 135

**IZVJEŠTAJ GLAVNOG STOŽERA MINISTARSTVA HRVATSKOG
DOMOBRANSTVA OD 5 PROSINCA 1941 GOD. O NAPADU PAR-
TIZANA NA DOMOBRANSKU STRAŽU U BAČUGI**

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
GLAVNI STOŽER**

STANJE 5. PROSINCA U 8. SATI:

a) I. DOMOBRANSKI ZBOR:

Jučer oko 8 sati ušla je u želj. postaju Bačuga (oko 10 km. južno od Petrinje) grupa četnika.¹ Pošto su četnici bili dijelom u ustaškoj a dijelom u domobranskoj navodno čak i u častničkoj odori, nesmetano su ušli u stražarnicu i domobranskoj straži nazvali »dobro jutro«. Odmah poslije toga otvorili su iz samokresa vatru na iznenađene domobrane, petoricu od njih ranili (dvojicu teško), sve razoružali, a potom se sa oružjem udaljili u pravcu sela. Na straži bilo je 11 domobrana. Od četnika je navodno jedan poginuo, a jedan ranjen. Potjere ustaša i domobrana iz Petrinje bile su odmah upućene.

Grupa četnika napala s. Medani (istočno Senja) zapalili 5 kuća, pokupili dosta stoke i sve životne namirnice i navodno se u istom selu utaborili.

¹ Napad su izvršili borci NOP odreda Korduna i Banije. Vidi dok. br. 48.

Na željezničkoj pruzi Karlovac—Vrgin Most četnici porušili velik broj brzoglasnih stubova. U pošti Tušilović demolirali brzojavno-brzoglasni uređaj.²

Prema izvještaju zapovjednika željezničkog osiguranja cijela pruga Bos. Novi—Krupa napadnuta od pobunjenika.³ Veze sa Bihaćem nema. Blizu Bos. Novog uslijed izvršenog kvara na pruzi iskočio je iz tračnica oklopni vlak kojom je prilikom jedan običan vagon sa pragovima pao u Unu.

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
Laxa

BR. 136

**IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE PISAROYINA OD 8 PROSINCA
1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ŽELJEZNIČKU STANICU
PISAROVINA**

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNICTVO
J. S. Broj 5930**

Primljeno 8. XII. 1941.
Napad četnika na oruž-
ničku postaju Pisarovina.

**MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
(Glavni stožer)**

ZAGREB

U Zagrebu, dne 8. prosinca 1941.

Zapovjednik oružničke postaje Pisarovina, od danas brzojavno javlja:

»Danas oko 2 h. grupa od 30 do 40 odmetnika izvršila je napad na ovu postaju, i premetačinu stana zapovjednika postaje.¹

² Ove diverzije izvršili su partizani iz Prvog bataljona NOP odreda Korduna i Banije.

® Napad na prugu Bosanski Novi—Krupa izvršili su partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

¹ Napad su izvršili partizani Bilogorskog odreda, pod rukovodstvom komandira Pavla Vukomanovića, poručnika španske republikanske vojske.

Ovom prilikom je dat otpor i jedan odmetnik ubijen, koga su pri povlačenju odnijeli.

Od strane oružnika, žrtava niti povreda nema. Jedan oružnik do sada se nije povratio. Brzglasna veza prekinuta.«

Prednje izvješće dostavljam s molbom na znanje. — Gonjenje napadača preduzeto.

Zapovjednik, general:
Mizler

(M. P.)

Poslato:

1. M. H. D. (Glavni stožer)
2. M. H. D. »Predsjedništvo O
3. R. za J. R. i S.
10. XII. Očv.

BR. 137

**IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKOG KRILA U OGULINU OD 9 PROSINCA
1941 GOD. O BORBAMA PROTIV PARTIZANA U KOTARU SLUNJ**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
2 PJEŠAČKE DIVIZIJE
Broj 647

U Bihaću, dne 13. XII. 1941
Izvještaj o situaciji
dostavlja.

ZAPOVJEDNIŠTVU I. DOMOBRANSKOG SBORA. —

Zapovjedništvo oružničkog krila Ogulin sa broj 7886 od 9. prosinca tek. god. dostavilo je:

»Dne 29. studenog tek. god. oko 1 sat u noći u selu Begovcu udaljeno 2. km od Cetingrada ispaljeno je oko 50 puščanih naboja od strane komunista.¹ Na lice mjesta je bilo upućeno odjeljenje od 20 oružnika, koje je pretresalo teren, te oko 7 sati istog dana naišlo u šumi Nosilačka Kosa kotar Slunj, na komunističku bandu koja je na oružnike otvorila puščanu vatru, na koju su oružnici uzvratili.

U ovim borbama poginuo je na licu mjesta oružnik Mijo Sirovina i oružnik Rukavina Ivan bio je teško ranjen, te je 2. pros'nca tek. god. od zadobijenih rana u talijanskoj ambulanti u Slunju umro.

¹ Borbe su vođene sa dijelovima Drugog bataljona NOP odreda Korduna i Banije.

Oružnicima je uspjelo uhvatiti živog komunistu Grahovića Mimina, koji je predan kotarskom sudu u Slunju, radi predaje prekom sudu u Karlovcu.«

S molbom na znanje.

15. dec. 1941

ZAPOVJEDNIK U. Z.
pukovnik
(Walzl)
Walzl v r.

BR 138

**IZVJEŠTAJ POMORSKO-REDARSTVENOG ODJELA HRVATSKE
MORNARICE OD 10 PROSINCA 1941 GOD. O POSTUPCIMA
TALIJANA PREMA NARODU I USTAŠAMA U HRVATSKOM
PRIMORJU**

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO HRVATSKE MORNARICE
POMORSKO-REDARSTVENI ODJEL**

R. Broj 445 — Str. Taj.

Zagreb, dne 10. prosinca 1941
Predmet: Vanredno izvještajno
izvješće.

MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
, (Predsjednički Ured Vojskovode).

Od Zapovjednika Lučkog zapovjedništva Crikvenica primljeno je slijedeće izvješće o prilikama na odnosnom području:

1) Raspoloženje naroda:

Raspoloženje naroda je slabo. Pučanstvo je potišteno radi sve više agresivnog postupka talijanskih vlasti, a s druge strane radi sve težih životn'h prilika. Ruke naših vlasti su potpuno vezane, tako da je narod potpunoma prepušten talijanskoj vojnoj upravi koja nema ni malo razumijevanja niti volje da pomogne narodu, i tako je došlo do stanja koje svakim danom postaje sve teže.

Narod je ostao bez nekoga tko će ga voditi, jer naše vlasti nemaju baš nikakovu vlast, a talijanske vlasti gledaju kako bi što više hrane i potreba za život odvucli iz ovih krajeva u Italiju.

Zadnjim proglašenjem talijanske vojne vlasti zabranjen je ribolov našim ribarima preko polovine kanala koji nas dijele od talijan-

skih otoka, dok talijanski ribari mogu loviti gdje god žele. Nepravda i šteta za naš ribolov jasna je. Istim tim proglasom zabranjeno je našim lučkim vlastima da uopće ureduju na brodovima talijanske zastave u našim lukama, što pretstavlja kršenje našeg suvereniteta, i omogućuje, odnosno legalizuje, kriumčarenje naših proizvoda u Italiju.

Ovih dana izdan je proglas o zaraćenju¹ od 19,00 do 06,00 sati, i zabrana kretanja od 20,00 do 06,00 sati. Svako može vidjeti da talijanske menaže, stanovi i prostorije gdje se bave Talijani nisu gotovo ništa zasjenjene, ali se protiv svakog građanina Hrvata preduzimaju oštre mjere ako nije potpuno zamračio (do 500 kn globe i do 10 dana zatvora).

Simptomatično je za postupak talijanskih vlasti da se sve te mjere, koje teško pogađaju našu upravu, privredu i narod, poduzimaju korak po korak, prvo malo i onda sve više i više. Sve se to prema našim vlastima prikazuje sa nasmijanim licem, kao da je učinjeno u najboljoj namjeri. Ovakav izakulisni i potajni rad našem je narodu tuđ, i zbog toga se sve to gleda sa prijezirom, jer sa druge strane talijanski častnici i vojnici kod pojedinih akcija protiv četnika pokazuju takav kukavičluk da im se skoro svaki smije. Primjere naveo sam pod 2.

U zadnje vrijeme počele su talijanske vojne vlasti tražiti od svakog lica koje prođe pored njihove zastave i stražara, da ih pozdravi podizanjem desne ruke. Ljudi koji to ne učine ili zaborave učiniti, bivaju od talijanskih vojnika vraćeni nazad da još jednom prođu i pozdrave. I ovaj neosnovani postupak izaziva opravdano ogorčenje kod naroda.

Izdavanje propusnica za kretanje iz mjesta u mjesto je pravo mučenje naroda. Premda je jednim proglasom određeno točno vrijeme izdavanja, ljudi čekaju uvijek gotovo cijeli sat, onda ih postroje sa druge strane ulice, i jednog po jednog pozivaju, i taj mora prvo pozdraviti zastavu i onda mu izdaju propustnicu, koju je isti već prije morao učiniti kod općine i odnijeti na pregled u zapovjedništvo karabiniera. Cijela ta procedura traje tri dana, i skopčana je sa dugim čekanjem, ponižavanjem i prisilnim pozdravljanjem talijanske zastave.

Sa otoka Paga primio sam izvještaj, da su oko 5 listopada u Pagu osvanule talijanske zastave, natpisi »Viva il Duce« i »Siamo oui siamo«² i da je jedna delegacija mještana i otočana sa jednim dokumentom sa 700 potpisa krenula u Zadar, da moji talijanske vlasti da se Pag pripoji Italiji. Osim toga u zadnje vrijeme talijan-

¹ Zamračenje

* Pogrešno napisana talijanska parola, koja kao takva nema nikakvog značenja.

ski karabinieri i vojnici u Pagu često govore kako će se brzo na Pagu vijati samo talijanske zastave.

U Crikvenici ima sada oko 600 Židova. Ima ih dvije vrste. Jedni su nakon stvaranja Nezavisne Države Hrvatske pobjegli iz Zagreba u Sušak, i sada su od talijanskih vlasti prebačeni ovamo da ih mi hranimo. Druga skupina dolazi iz Zagreba sa redovnim propustnicama naših vlasti, koje su im valjda izdane da ih se riješi. U slučaju ovih Židova u Crikvenici može se govoriti već o [^]najezdi« Židova. U prvom redu oni stoje pod zaštitom Talijana, koji sa njima sklapaju poznanstva, duboko se klanjaju jedni drugima na ulici, priređuju se čajanke i večere na koje su pozvani talijanski častnici, i talijanski častnici drže veliko prijateljstvo sa lijepim Židovkama.

Po nalogu talijanske vlasti općina je morala izdati doznačnice za hranu i ovim Židovima, tako da je količina svakog artikla po osobi osjetno smanjena, drugim riječima, štedi se od usta naših ljudi, da se mogu Židovi hraniti. Oni su i glavni krivci velikom skoku cijena. Jedan Židov je na ulici neki dan zaustavo jedna kola drva, koja su bila naručena od nekog mještana. »Pošto su ti ta drva? 1500 kn voz. Evo ja ti dajem 1600 i još tebi 100 kn kao nagradu«. Ovakav postupak se vidi u svemu sa strane Židova. Na ovaj način jedno jaje ovdje staje 10 kn, a litra mlijeka se plaća do 12 kn, hvat drva po 2000 kn. Naše vlasti nemaju moći da toisuzbiju.

Životne prilike su došle već do toga, da državni činovnici uz najveću štednju ne mogu živjeti sa svojom plaćom. Izgledi na budućnost pod ovakovim prilikama, koje stoje pod diktatom talijanske izakulisne politike, očajni su.

2) Četničke akcije.

četničke akcije su prema ranijim velikim prepadima, malo popustile u ovim krajevima. Ovo je valjda posljedica zime. U okolici Senja i to oko Brinja, Vratnika, Žute Lokve, Brloga i Kompolja, još se dešavaju prepadi, ubistva i otimačine sa strane četnika. Talijanske vlasti nikakovom energijom ne sprečavaju ove zločinačke bande, a naše vlasti nesmiju ništa poduzimati, tako da je pljačka i otimačina, skoro legalizovana time što Talijani imaju vlast.

Oko 14 studenoga o. g. javila je jedna žena iz Triblja talijanskim vojnim vlastima da se u planini iznad toga mjesta u jednoj osamljenoj kućici nalazi oko 40 četnika. Krenula je nakon sprovedene organizacije cijela ekspedicija od oko 200 talijanskih vojnika, pod vodstvom zapovjednika mjesta Crikvenica sa stožerom. Vojnici podijeljeni su u tri skupine, svaki skup pod vodstvom jednog častnika, koji su u jutarnjem sumraku na dani znak trebali sa tri strane napasti onu kućicu. Dvije skupine dobro su došle na određeno mjesto, ali treća, pod vodstvom jednog satnika, zalutala je, i došla mjesto iza

kućice, baš u sredinu prvih dviju skupina. Time je i dani znak dat sa krive pozicije (dao ga je baš taj satnik) i time je nastalo puškaranje i zabuna među samim Talijanima. Nakon što je zabuna ustanovljena, pošli su prema četnicima, koji su ali tim puškaranjem bili upozoreni, i povukli se na jednu kosu, odakle su otvorili dobro nišanjenu vatru na Talijane. Na ovo nastala je panika među Talijanima. Većina ih je pobjegla, među njima i navedeni satnik, neki su se bacili na zemlju i vikali »mama ma«, a jedini hrabri poručnik koji je htio jurišati, nije mogao nato nagovoriti ni jednog vojnika. Rezultat te »bitke« bio je 6 mrtvih i oko 15 ranjenih Talijana.³ Od poginulih pokopana su dvojica u Crikvenici. Na pogrebu, kada je potpisati izjavio saučešće talijanskom zapovjedniku mjesta, rekao mi je ovaj sa patosom: »opet smo žrtvovali dvojicu za vaše i naše dobro«. Napominjem da je jedinica koja je učestvovala u tom pohodu jedinica 'Guastadora«, tj. jedna navalna jedinica.

Ovi su podaci dobiveni od jednog talijanskog častnika, kada je bio pri vinu, a koji je učestvovao u ovom pohodu. On je psovao na »famoso bando« kojima su Talijani ovdje preuzeli vlast, jer da su prije živjeli kao gospoda, a sada se moraju mučiti. Rekao je pored ostaloga da već jedva čeka da se ovaj rat svrši, i da će se onda napiti da bude 5 dana pijan.

25 studenoga o. g. jedna okolnica od dva karabiniera i jednog našeg policajca, tražila je iskaznicu od nekog nepoznatog l'ca u ovdašnjoj krčmi »Šanghaj«. Pomenuti nije imao nikakove papire, i zato je pozvan od okolnice da ide s njima na mjesni presidij. On je polako pošao, ali kad je došao do vrata, naglo je istrгнуo iz džepa kaputa jedan parabelum od 12 mm i ispalio dva metka prema policajcu, ali tako da nije nikako pogodio. Svi su se bacili na zemlju a neznanac je za to vrijeme umakao u obližnji vinograd. Odmah je alarmiran cio garnizon, na lice mjesta došlo je više stotina vojnika, sa časticima, kojima su drhtale ruke u kojima su držali samokrese. Pretražena je cijela okolica, na svaku sijenu ili šušanj opaljen je metak, tako da je ispaljeno više stotina metaka iz pušaka, ali nepoznati je pobjegao.

3) O komunistima.

Pod ovdašnjim prilikama ne može se više jasno lučiti koga se zapravo treba smatrati komunistom odnosno četnikom. Ima dosta ljudi koji su pobjegli u planine radi pritiska talijanskih vlasti, i koji to inače nebi učinili i nemaju ništa protiv naše države. Sa druge strane kako sam saznao stiglo je prije izvjesnog vremena u Rijeku oko 650 ovakovih Splitskana, isto pod naslovom komunista. Isti su bili uhapšeni kada su Talijani razbili kip Grgura Ninskog, pa je tom

³ **Borbu protiv Talijana vodili su partizani Bribirske čete. bataljona »Matija Gubec«.**

prilikom bačeno oko 10 bomba na talijanske vojnike. Među uhapšenima ima lica, koja su samo zato zatvorena što su Hrvati koji neće da priznaju talijansku vlast u Splitu. Može se reći da je tako zatvorena cijela splitska inteligencija. Kako sam saznao nalazi se među njima bivši ban g. Tartaglia. biv. poslanik H. S. S. Paško Kaliterna, Dr. Račić i mnogi drugi.

4) O prilikama prehrane i prometa.

Prisustvo talijanske vojske i njihovo privredno iskorišćivanje ovoga kraja, da se ne upotrebi izraz devastiranje, prisustvo velikog broja Židova, koji imaju mnogo novaca i za koje cijena ne igra ulogu, i opće teške prilike prehrane u Evropi uopće radi raznih prilika, doveli su pitanje prehrane u ovim krajevima u jedno jako teško stanje. Donekle je kriva neracionalnoj podjeli hrane i nesposobnost činovnika u aprovizacijonim odborima, ali i njima su ruke vezane svugdje prisutnim talijanskim okom, koje svaki masniji zalogaj znade voditi i dovesti u njihove fuke. Tako sam saznao da je od ljeta o. g. do sada u Crikvenici dobila 500 tovljenih svinja; svinjsko meso se nikada ne može dobiti u nijednoj mesnici, a građanstvu je dijeljena mast do sada uopće samo jedanput i to 50 gr. na osobu, i to nije stiglo za sve imaoce doznaka. Ta ogromna količina masti i mesa jednostavno je nestala, čijom krivicom ne može se direktno reći.

Usljed ovakovih prilika i opet gotovo najteže stradaju državni činovnici i njihove obitelji. Oni su onaj elemenat u državi koji mora biti svaki čas spreman na premještaj, dok domaće pučanstvo ima masti (hrane svinje) i kod seljaka za mast dobijaju i druge artikle, dok se za novac skoro ništa ne može dobiti. Na pr. za mast se nuđa tajno do 300 kn za kg. ali ju nitko neće da proda tko ju ima, jer je čuva za kasnije kada će biti dvostruko toliko skupa, ili ju pak čuva za trampu za druge artikle.

Zbog ovakovih prilika novac svakim danom gubi sve više od svoje vrijednosti, jer svi, osim većine državnih činovnika, imaju svoja dobra u naturi, dok su samo činovnici upućeni jedino na svoju plaću na milost raznih općinskih aprovizacija, kod kojih bi se isto tako mnogo toga još moglo željeti. Time je opet život činovnika pao na onaj niski nivo, na kojem je bio oko raspada biv. Jugoslavije.

5) Odnosi sa savezničkim vojskama.

Odnosi sa talijanskim vojnim vlastima na oko su dobri, ali pod ovom varavom glatkom površinom krije se veliko nezadovoljstvo svega što se osjeća hrvatskim, radi sve težih njihovih istupa protiv naše narodne posebnosti i suvereniteta.

Kako sam već izvijestio uspostavljeni su u lukama: Kraljevica, Crikvenica, Senj, Karlobag i Pag, talijanski lučki uredi, koji u sa-

radnji sa našim lučkim uredima vrše kontrolu pomorskog prometa. Ta se »saradnja« sastoji u tome da njihova vlast zapovjeda a naša izvršuje sve što im se naredi.

Inače je moral talijanskih trupa slab, kako kod častnika tako i kod vojnika. Neke primjere naveo sam pod 2).

Broj talijanskih trupa na području ovog zapovjedništva sada iznosi u pojedinim mjestima oko:

Bakarac 70; Kraljevica 800; Sv. Jakov¹ 70; Crikvenica 1500; Selce 2000; Novi 1500; Senj 2500; Sv. Juraj 150; Jablanac 90; Karlobag 100; Pag 100 i Novalja 50.

Dakle na području ovog zapovjedništva, i to samo u mjestima gdje postoje lučki uredi, razmješteno je oko 9.000 talijanskih vojnika.

Opći zaključak:

U zadnj'h mjesec dana prilike su se i dalje pogoršale na svim poljima. Agresivnost talijanskih vlasti prema našem narodu svakim danom biva veća. Sa druge strane njihovo labavo gonjenje razbojničkih bandi i njihovo kukavično držanje u pojed. nim akcijama koje ipak poduzimaju, potpuno ubijaju u svakome njihov ugled u koliko su ga još uopće imali. Opaža se njihova potajna propaganda u nekim krajevima (naročito Pag), da se ti krajevi pripoje Italiji. Postupak njihovih vlasti prema našem narodu je postupak jednog osvajača prema kolonijalnim narodima.

Cijena artikala potrebnih za život i dalje skače, i sve više se pojavljuje trampa među ljudima. Ovo opet najteže pogađa državne činovnike, koji za svoj novac ne mogu gotovo ništa ni dobiti, tako da im beriva jedva stižu za održavanje golog života.

Naravno da navedene prilike ne mogu izazivati nikakovo oduševljenje među našim narodom.

četničke akcije donekle su se smanjile, što je valjda posljedica zime.

Jednom riječju, prilike u ovom kraju gore su od ostal h krajeva naše države, jer su ovdje potencirane prisutnošću talijanske vojske, koja s jedne strane oduzima svaku vlast našim organima, a s druge strane gotovo podupire nered, šverc, otimačinu itd. jer se u mutnom najbolje lovi, i takovo stanje sada momentalno njima ide u prilog ali je na neizmjernu štetu našeg naroda. —

ZAMJENJUJE ZAPOVJEDNIKA,

Otposlato:
Minist, dom. Pred. ured Vojsk.
Minist, vanj. posl. Polit, odjel.

komodor:
Edgar Aiigeli

(M. P.)

• Sv. Jakob

**IZVJEŠTAJ PRVOG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 12 PROSINCA
1941 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA U LICI, BANJI I KORDUN!**

STANJE 12. PROSINCA U 8 SATI

A) I. DOMOBRANSKI SBOR:

Prema izvješću mjestnog zapovjedništva Karlovac pravoslavno stanovništvo iz Vrgin Mosta sa hranom i stokom napušta mjesto i odlazi u šumu pobunjenicima.

Selo Lasinja (južno od Pisarovine) navodno sa tri strane obkoljeno.¹

Putevi:

- Karlovac—Krnjak—Veljun—Slunj.
- Barilović—Krnjak,
- Vojnić—Tušilovč,
- Vojnić—Krnjak, i
- Vojnić—Kladuša na više mjesta prekopani,- tako da je obskrba hranom, streljivom i ostalim potrebama posade Krnjak—Veljun i Hrvatski Blagaj došlo u pitanje.

U toku noći od 10.11 ovog mjeseca odmetnici su na 4 mjesta razorili želj. prugu Petrinja—Glina i veći dio brzojavno-brzoglasne linije.³ Oправка je u toku.

11. ovog mjeseca u 5 sati četnici napali Plitvička Jezera.⁴ Jedna talijanska satnija poslata u pomoć iz Ličkog Petrovog sela imala je tri ranjena i vratila se bez uspjeha. Naša oružnička postaja jačine 25 ljudi prema posljednjem izvještaju od jučer u 19.30 sati još je u borbi. Talijani pripremaju navodno veću akciju na Plitvička Jezera.

Selo Tržačka Raštela (sjev. od Bihaća) jučer ozbiljno napadnuto.

Iz s. Čekrlje¹ (istoč. od Bihaća) i okolnih zaseoka četnici odveli nešto stoke, a stanovnicima s. Založje (4 km sjev. od Bihaća) zaprijetili pismeno da će ih napadnuti.

¹ Selo Lasinju opkolili su partizani Četvrtog bataljona NOP odreda Korduna i Banije.

* Ove ceste onespobili su za promet partizani Prvog i Četvrtog bataljona NOP odreda Korduna i Banije.

³ Diverzije na željezničkoj pruzi Petrinja—Glina izvršili su partizani Prvog banijskog odreda.

⁴ Napad na Plitvička Jezera izvršili su partizani iz bataljona »Marko Orešković i »Ognjen Priča-. Vidi dok. br. 76. akcija pod datumom 10. XII.

⁵ Čekrlje

Noću od 10.11 ovog mjeseca napadnuta je i opljačkana obćinska zgrada i pošta u s. Tušilović.⁰

Četnici i komunisti u kotaru Vojnić navodno proglasiti obću mobilizaciju kojoj se je sav narod odazvao.

Talijanska posada iz Cetinjgrada povukla se 10. ovog mjeseca u Vel. Kladušu. Četnici iz okolnih sela⁷ obkoljavaju Cetinjgrad te kvare mostove i ceste. Narod i uredi spremaju se na evakuiranje.

Iz s. Ruševica (obćine Cetinjgrad) četnici odveli opljačkali i postreljali 15 osoba.

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
Laxa

BR. 140

**IZVJEŠTAJ GLAVNOG STOŽERA MINISTARSTVA HRVATSKOG
DOMOBRANSTVA OD 12 PROSINCA 1941 GOD. O TEŠKOM
MORALNO-POLITIČKOM STANJU U DOMOBRANSKIM PUKOV-
NIJAMA**

**MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
GLAVNI STOŽER**

Oper. Br. 7.700/tajno

U Zagrebu, dne 12. prosinca 1941.

Predmet: mjere za obnovu i us- 1.— Vojnom Uredu Poglavnika
posobljavanje domo- 2.— Vojskovođi i Ministru H. D.
branskih četa za bor- 3.— Vrhovnom nadzorniku H. D.
bu protiv pobunjenika. 4.— Državnom Tajniku MHD.
5.— NA STUDIJE: I, II i III Dom.
Sboru, I i III D. S. P., Zapo-
vjed. Zračnih snaga, Morna-
rici, Vrhovnom Oruž. Zapo-
vjedništvu i svima odjelima
Glst.

Događaji u pobunjeničkim krajevima, kako oni u toku posljed-
njih mjeseci, tako i najnoviji, pokazuju očito, da je akcija pobunje-
nika svakoga slijedećeg dana šira i snažnija, a postiže sve značaj-

• Napad su izvršili partizani iz Prvog bataljona NOP odreda Kor-
duna i Banije.

⁷ Odnosi se na partizane iz Drugog bataljona NOP odreda Kor-
duna i Banije.

nije uspjehe. Danas, gledajući na situaciju otvorenim očima, moramo biti veoma ozbiljno zabrinuti za sudbinu ovih krajeva, sudbinu našeg ondašnjeg mirnog i lojalnog stanovništva, a i mogućnost obstanka same akcije naših domobrana, oružnika i ustaša.

Iznieto samo u najkraćim crtama, stanje kod naša tri domobranska sbona, ovakovo je:

Kod I. domobranskog sbona:

— Pobunjenička grupa Grmeč pl. ugrožava neprekidno sigurnost željezničkih pruga: Bihać—Bos. Novi—Prijebor. Grupa »Šamara« i »Perjasica« ugrožavaju svoju bližu i dalju okolinu, usljed čega se moraju držati posade i u: Petrinji, Glini, Topuskom, Vojniću, a s vriemena na vrijeme privremeno i po pojedinim manjim selima. Za sve ovo upotrijebljen je veliki dio četa I. domobranskog sbona, dok je sav ostatak snaga, radi toga što je kod ovoga sbona ipak relativno najmirnije, upotrijebljen za pojačanje drugih sbonova (II. i III. domobranskog sbona).

Na području ovog sbona najveća i najprostranija je zona u kojoj se nalaze talijanske čete.

Kod II. domobranskog sbona:

— Pobunjeničke grupe: Kozara sjeverno od Ključa, na Borji pl., Ozrenu, Majevidi i kod Drinjače južno od Zvornika, vezuju sve raspoložive snage ovoga sbona, radi čega smo bili primorani uputiti pojačanja od I. domobranskog sbona.

Na području ovoga sbona najmanja je zona u kojoj se nalaze talijanske čete.

Kod III. domobranskog sbona:

— Pobunjeničke grupe: Romanijska, kod Vareša — sjeverno od Sarajeva, kod Visokog, Kalinovika i Svjetline¹, vezuju sve raspoložive snage ovoga sbona i izvjesne dielove upućene kao pojačanje sa I. domobranskog sbona.

Na području ovoga sbona zona u kojoj se nalaze talijanske čete. dosta je prostrana.

Iz ovoga se vidi, da su sve snage domobranstva podpuno angažirane za akcije protiv pobunjenika, a da se za pričuvu nema više nijedne pukovnije, pa čak za pričuvu nema više niti jedne bojne na raspolaganju, osim doknadnih, posadnih, pomoćnih i onih jedinica koje se i ne mogu uopće upotrebljavati za akciju protiv pobunjenika, bilo radi svega ustrojbenog sastava i namjene, bilo radi službe koju vrše.

¹ Sjetlina

U područjima gdje se nalaze savezničke talijanske čete, suradnja koju oni praktično primenjuju, kao i pomoć i sigurnost, koju tim krajevima i našim tamošnjim posadama pružaju je minimalna. U zvaničnim izvještajima, koja Glavni stožer prima od podređenih zapovjednika, predstavnika vlasti (Velikih župana, kotarskih Predstojnika, općinskih Načelnika, ustaških stožernika), pa i usmene od delegacija pojedinih mjesta i krajeva, svuda se kategorički i sa konkretnim podacima tvrdi, da je karakteristika rada talijanskih četa nepodpuna neaktivnost prema pobunjenicima, mirno i ravnodušno gledaju na sav teror koji oni vrše nad našim življem (katolicima i muslimanima), pa u pojedinim slučajevima otvoreno i neprikriveno pomaganje, dovođenje i zaštita pobunjenika. Veoma su česti slučajevi da talijanski zapovjednik izda nalog našim posadama ili jedinicama u akciji da se povuku; da naše jedinice vrijeđa; da zabrani svaku brzojavnu i brzoglasnu vezu domobranstva i oružništvu, pa i slobodu kretanja. Kotarske i ostale vlasti moraju pod pritiskom otvorenih prijetnja izvršavati samovoljne naloge pojedinih talijanskih zapovjednika, pa čak i obiesnih i bahatnih pojedinaca. Ima se podataka o tome, da su talijanski častnici spriječili uhićenje dvojice Zidova, koji su javno psovali Poglavnika.

I pored toga što talijanske vlasti na sve našf. intervencije daju uvijek jednako odgovore, da iznieti slučajevi nisu istiniti, odnosno nisu točno već tendenciozno prikazani, ali ako se i prizna, daju izvijnjenja po kojima je krivica do pojedinaca, koji postupaju samovoljno i protivno izdatim zapovjedima, ipak je očito da se ovako nepravilni postupci primenjuju od strane Talijana sustavno i planski, i da su oni diktirani konkretnim ciljevima njihove politike prema nama.

Svakako konačni je zaključak taj, da neku iskrenu suradnju i ozbiljnu pomoć u našoj vojničkoj akciji, ne možemo od talijanskih četa nikako očekivati. Za opravdanost ovakove tvrdnje, najbolje jamstvo i dokaze imamo u svima dosadašnjim slučajevima nekorektnih i nelojalnih postupaka Talijana, i našem iskustvu i razočaranju, koje smo od njih doživjeli.

Radi svega ovoga Operativni odjel. Gl. st. nije više u mogućnosti, da aktivnim djelovanjem spriechi rad pobunjenika, a postavljajanjem posada na ugroženim mjestima zaštititi i trajno osigura život, imetak i ostala građanska prava našeg pučanstva, već se njegova uloga u stvarnosti svodi na to, da samo prima Izvješća i registrira događaje, a nemajući na raspolaganju više nijedne jedinice, samo izdaje zapovjedi zapovjedništvima odgovarajućih domobranskih sborova na preduzimanje akcija njihovim raspoloživim snagama. Međutim i to se može jedva izvesti, ili se pak uopće ne može izvesti jer ni zapovjednici domobranskih sborcva nemaju pričuva, već izvlače pojedine četne jedinice, angažirane na drugom mjestu, pa radi toga trpi akcija na mjestu, odakle su rečene četne jedinice uzete.

Još jednu činjenicu treba imati u vidu, a to je, da je i onaj broj četnih jedinica i snaga kojima raspolažemo, — **u veoma lošem stanju.**

Sve pukovnije, izuzimajući možda jedino **1. pješačku** pukovnicu koja je uvedena u akciju tek prije kratkog vremena, **podpuno su iznurene.** One se nalaze na položajima u neprekidnoj borbi sa pobunjenicima, napadajući ih ili braneći se od njihovih prepada, već po nekoliko mjeseci i to bez **odmora**, jer pričuva nema ni unutar jedinica, već su sve bojne u pukovniji, sve satnije u bojni i tako redom dalje, neprekidno u akciji. Ovo stanje iznurava i ljude i stoku u znatno većoj mjeri, te će uskoro biti borbena sposobnost pojedinih bojni, koje su već i preko tri mjeseca u borbi, svedena na nulu. pa će te jedinice biti automatski izbačene iz borbe.

Kada se tomu dodaju još i daljnje činjenice, koje na sposobnost ovih bojni utiču, mora se navesti još i sljedeće:

— Slabo moralno stanje i borbeni duh kod naših domobrana, a sve brojniji slučajevi kukavičluka i panike cijelih jedinica. U posljednje vrijeme čak i slučajevi pobune i bjegunstva pojedinaca i cijelih jedinica (pobune u 15. p. p. i 1. p. p.). Razloga za ovo ima mnogo, pa ih ne treba sve nabrajati. Dovoljno je naznačiti: neprijateljsku neobično snažnu promičbu, ograničenost trajanja vježbe pričuvnika i njihov revolt i protesti, ako su zadržani nešto preko roka trajanja vježbe, neraspoloženje pričuvnika iz mirnih krajeva za borbu izvan svoga najužeg kraja, i ostalo. Zato je i borbena sposobnost naših jedinica, i pored tradicionalne i dobro poznate dosadašnje hrabrosti Hrvata, ipak danas veoma slaba.

Veoma česti slučajevi gubljenja: topova, strojnica, strojpušaka, pušaka, strijeljiva i ostalog, ne trebaju posebnog komentara.

I ako bi se ovakovo stanje u izvjesnoj mjeri dalo popraviti našom protupromičbom, ipak ona nije ni do danas razvijena kako treba. Dati potrebna materijalna sredstva i forsirati svrsishodniju organizaciju naše promičbe, danas je pitanje prvorazredne važnosti, koje treba odmah riješiti.

— Snabdjevanje opremom i tvorivom, radi ugroženosti komunikacija željezničkih i ostalih nedostataka odnosno nemanja dobrog i dovoljnog samovoznog parka, veoma je otežano. Pojedine jedinice nisu čak ni prilikom njihovog upućivanja mogle biti podpuno opremljene. Naročito se osjeća nedostatak gunjeva i uopće opreme za zimu (tople čarape, toplo rublje, rukavice i ostalo) sada, kada su hladni dani i noći već u veliko nastupili.

— Radi istih razloga otežanog komuniciranja i **ishrana nije nevisini.** Samo to može biti razlog da ponekad i jedinice visokog morala i borbenog duha popuste. A na samom zemljištu sada je teško nabaviti namirnice za ishranu, dok će u buduće svakog sljedećeg dana ovo biti sve teže. a konačno i nemoguće. Np smije se zaboraviti

da se i pobunjenici gotovo isključivo snabdjevaju na zemljištu, dieo-
mično možda kupovinom preko jataka, a inače pljačkom i otimačinom.

— Higijenske prilike i okolnosti pod kojima domobranstvo u pobunjenim krajevima izvodi akcije, neobično su teške i nepovoljne. Kupanja nema mjesecima, pranje i umivanje izostaje po nekoliko dana, jer u borbi — bez zamjene — nije ovo moguće. Stanovanje rietko pod krovom, pa i tada pod veoma teškim okolnostima, bez i najneophodnije udobnosti. Vojnici nemaju rublja za promjenu, pa su puni ušiju. Kad se tome doda slabija ishrana, jaka zima i fizička iscrpljenost radi teške službe, onda veliki broj razboljevanja ne izostaje. Ima slučajeva pjegavog tifusa. Veoma su česti zabrinjavajući izvještaji pojedinih zapovjednika o nerazmjernom procentu razboljevanja ljudstva.

— Nedostatci u organizaciji unutar jedinica:

a) Služba održavanja veze nedovoljna, jer se ne raspolaže ni najneophodnijim tehničkim sredstvima za vezu, kao: brzoglasima, krugovalima, aparatima i sredstvima za signalizaciju, i ostalim. Održavanje veze: izdavanje zapovjedi, slanje obavještenja i izvješća često mora ići putem postojećih državnih brzojavnih i brzoglasnih linija: **pobunjenici prisluškuju** putem svojim uhoda — uključivanjem za linije, a eventualno i putem njima naklonjenih činovnika. Na vrijeme otkrivaju naše namjere, pariraju ih, a naprotiv oni nama često pripreme teška iznenađenja.

b) Služba i sprovođenje utvrđivanja, i ondje gdje su najpotrebniji, izostaju. I ako je tu krivica dielom i do samih domobrana i njihovih starješina, veći dio krivice je na tome, da jedinice nemaju: stručnih jedinica (pionirskih satnija detaširanih tamo gdje se pojavi potreba), alata i potrebnog tvoriva.

c) Zdravstvena služba nije svuda na vis'ni. Ako na vrijeme ne prihvatimo i evakuiramo ranjenike, ako im se ne pruži pomoć odmah, pa zbog toga ranjenici stradaju, ako se ovakovi slučajevi ponove, onda to ima teških posljedica na moral jedinica. Prvi ranjenički zavoj mora imati svaki domobran, **a to sada svuda nema.**

d) Ostale nepodpunosti: **treba organizirati vojnu poštu.** Mi u stvari vodimo rat i vojniku treba omogućiti, da se iz borbe može javiti svojoj kući. Ovako su česti slučajevi da rodbina traži podatke o domobranima čak i od organa ovoga Glavnog stožera, a samo zato jer domobran radi prekida redovnih poštanskih veza, ne može dostaviti svoje viesti kući. Oznaka za razpoznavanje kod poginulih nema, pa se broj nestalih i neidentificiranih mrtvaca povećava, što slab: moral kod pučanstva.

— Pokušaj sa milicionerima, organiziranim od mještana dotičnog kraja, a čijim je organiziranjem i postrojavanjem trebalo stvoriti iscrpenim i onesposobljenim jedinicama mogućnost za retabliranje. **nije uspio.** Možda je tome uzrok i taj, što su grupe milicionera

nedovoljno disciplinirane i bez one unutrašnje veze, koja svaku jedinicu čini sličnom jednom domu, — jednoj zadruzi: u građanskim odijelima, bez uočljive razlike od pobunjenika; što se među njima nalazi veliki broj onih, koji su tu došli samo rad; nagrade, i imaju pravo otići kada ih je volja; izvjestan dio primi oružje i pređe na stranu pobunjenika; tek rezultati se od njihovog djelovanja nisu pokazali nikakovi, radi čega bi ovo trebalo sasvim napustiti, a primieniti jedino možda za osiguranje željezničkih pruga, puteva i slično, dok se za akciju ne mogu upotrebljavati.

Glavni stožer smatra svojom dužnošću, da iznoseći sve ove činjenice i pružajući podpuno realan prikaz situacije i stanja naših snaga i naše akcije, ukaže: da više nije moguće produžavati stanje kakovo je danas, jer se inače ide vrlo krupnim koracima u susret neuspjehu. Potrebna je reorganizacija i odmor jedinica, sa usporednom, oportunom akcijom podpuno političkog karaktera.

U tu svrhu Glavni stožer čini sljedeće prijedloge:

1. — Akcija pobunjenika uzela je drugi izgled i ima drugi karakter, nego u svojim početcima. Dok smo u početku vodili akciju manjih lokalnih grupa, imamo danas pred sobom organiziran pokret, snažan, dobro vođen, sa konačnim ciljem, koji se danas već pouzdano nazire.

Što više imamo podatak, da su pobunjenici pripremili već i pomoćna letilišta za zrakoplove sa potrebitim oznakama na njima (znak za spuštanje, jedna petokraka zvijezda i granica letilišta), što nas upućuje na zaključak, da pripremaju akciju iz zraka, odnosno možda očekuju dolazak krilaša iz Engleske ili Rusije.

Ne uzimajući u obzir one, koji samo podpomažu pobunjenički pokret, služeći za snabdjevanje, obavještavanje i druge pomoćne službe, broj naoružanih i organiziranih pobunjenika iznosi danas već oko 20—25.000 ljudi, koji se broj daljim odmetanjem stalno povećava. Brojčano pak stanje naših boračkih snaga iznosi danas oko 30—35.000 ljudi.

Još ima nekoliko momenata, koje nesumnjivo treba uzeti za procjenu. U toku posljednjih mjeseci, naročito u toku mjeseca studenog i prvih dana mjeseca prosinca, akcija pobunjenika objelodanjuje njihovu upornu želju, da iz Srbije dopru do mora, zauzimajući potreban pojas zemljišta kroz južnu Bosnu i Hercegovinu, osiguravajući preko ovoga pojasa sebi komunikaciju za snabdjevanje cjelokupnim tvorivom — napose oružjem — vođama, organizatorima, agentima, promidžbenim tvorivom i ostalim, što bi im sve u tom slučaju odašljala jugoslovenska vlada u emigraciji, putem engleskih podmornica i postojećim kriumčarskim putevima. Nedavni napad na

Višegrad i Rogaticu, sadašnje borbe i događaji oko Goražda, Foče, Kalinovika u vezi sa najnovijim vijestima o događajima oko Trebinja, Bileća, Nevesinja i ostalih mjesta, daju sigurne osnove za zaključak, koji bi to pojas imao biti, po kome bi pobunjenici imali namjeru do-prieti do mora. Činjenica da u Višegradu Talijani drže formalno vlast u svojim rukama, nije za pobunjenike smetnja, kada se ima u vidu da pobunjenici u tim i ostalim krajevima gdje su Talijani, imaju gotovo podpuno slobodno kretanje.

Emigrantska vlada bivše Jugoslavije izdala je proglas u kome je pobunjenike oglasila za svoju redovnu vojsku. Bivši glavnostožerni pukovnik, Mihailović Draža, promaknut je za generala, imenovan je zapovjednikom ove vojske.

Samim tim ova akcija izlazi iz okvira lokalne pobune i nije više samo naše unutrašnje pitanje. Pobunjenička akcija postala je sada gerilski rat protiv naših saveznika — Nijemaca i Talijana, i ma koliko da je po svome izgledu neznatna u odnosu na upravo gigantske operacije, koje vode saveznici, mogla bi nanieti ipak izvjesne udare, koji bi dosta naškodili saveznicima, a naročito ako se dozvoli pobunjeničkom pokretu da se širi, organizira i postiže uspjehe (moralne i materijalne) onim tempom, u kome ih postizava u posljednje vrijeme.

Sve ove momente moramo predočiti Nijemcima i Talijanima pa tom prilikom naglasiti da se ne smiju smatrati dosadašnji neuspjesi kao znak slabosti naše vojske, već su tome uzrok samo: brojna slabost jedinica, jer su nam broj i vrsta jedinica ograničene bile već od početka organizacije naše Hrvatske vojske baš od strane saveznika, a nedostatak u naoružanju i opremi, spriječio je, da se postrojene jedinice opreme kako treba. Radi toga je neophodno potrebno učiniti sljedeće:

— Da Nijemci stave na raspolaganje potrebne dovoljno jake snage za čišćenje i uništavanje pobunjeničkih snaga.

— Da Talijani isto tako stave na raspolaganje potrebne snage. Bile bi dovoljne sadašnje snage (II. talijanska armata), ali je uslov bez koga se nebi moglo uspjeti taj, da dosadašnji negativni način rada bezuslovno prestane.

— Da naše oružništvo i ustaše ostanu na zemljištu u cilju suradnje.

Ako saveznici ovo prihvate, naše bi se jedinice postepeno povukle iz pobunjeničkih krajeva i zatim retabliranje u krajevima gdje nema pobunjenika, a gdje bi se ujedno i odklonili svi organizacioni i tehnički nedostatci, o kojima je ranije bilo riječi, a pričuvnici također otpustili svojim kućama. I ljudstvo ovih jedinica treba iz osnove izmijeniti. Djelatne častnike i dočastnike rasporediti podjednako u sve jedinice; za zapovjednike bojni postaviti obavezno jedino djelatne stožerne častnike, kojih imamo za ovo dovoljno (uzeti ih po potrebi iz ureda, škola i sličnih zapovjedništva). Ostatak dopuniti pri-

čuvnim časticima i dočastnicima, koje pozvati na vježbu pod 15. Siječnjem 1942. godine s tim, da bi trajanje njihove vježbe bilo šest mjeseci. U svim pukovnijama sa svima ovim ljudima održati tečaj od mjesec dana — od 16. siječnja do 15. veljače 1942. godine — u kome starješine usposobiti za njihove buduće uloge, imajući pri radu na umu to, da će od uspjeha ovoga tečaja zavisiti uspjeh i napredak naše Države. Poslije ovoga tečaja, od 16. veljače do 1. ožujka izvršiti popunu ovih jedinica ljudstvom, naoružanjem i kompletnom opremom. Do toga vremena usposobljeni su već i novaci, pa bi za popunu satnija poslužili isključivo novaci, kojih ćemo za ovu svrhu imati dovoljno. Jedino u slučaju da novaka nebi imali dovoljno, popunio bi se postojeći nedostatak pričuvnicima. Ovi pričuvnici bili bi odabrani najpažljivije (od onih koji su najmlađi, a najmanje su bili na vježbi), i javili bi se na vježbu 16. veljače, a zatim bi sa njima bila izvedena obuka i usposobljavanje, što bi trajalo do 1. ožujka 1942. godine. Novaci bi bili raspoređeni i upućeni u jedinice do 16. veljače.

Ovako organizirane, popunjene i obučene jedinice, sa punim povjerenjem u uspjeh, mogli bi uputiti 1. ožujka 1942. godine da zauzmu svoje posade, i povedu po utvrđenom planu akcije tamo, gdje to situacija bude zahtjevala. Plan za ovu akciju sastavio bi Glavni stožer uz suradnju i saglasnost domobranskih sborova.

U koliko je ovaj prijedlog neizvedljiv, jer ga saveznici nebi prihvatili, neophodno je potrebno, da se stvori mogućnost za postrojanje još bar devet novih bojni. Ovo je nužna i neodloživa potreba, jer — kako je naprijed objašnjeno — pojedine bojne su već izcrpene i onesposobljene, da ih se mora izvući iz borbe, inače prijeti opasnost rasula. Ljudstvo za ove nove jedinice uzeti će se od pričuvnika i stoka će se pozvati na vježbu, no oprema koja nam nedostaje, i što je najopasnije — naoružanje, jnoramo dobiti od naših saveznika.

Naravno da će u ovome poslu biti potrebna suradnja i krajnji napori svih odjela Ministarstva Hrvatskog Domobranstva, a naročito tvornih odjela — specijalno VI. i VII. odjela.

Konačno bez obzira na to, da li će se naše domobranske jedinice povlačiti, ili će se samo postrojiti nove jedinice za njihovu izmjenu i retabljanje, neophodno je potrebno, da se u pobunjene krajeve uputi veći broj »povjerenstava za uspostavljenje javnog reda i poredka. jer se ima izvještaja, da rad ovakvih povjerenstava vraća povjerenje naroda u pravednost predstavnika naših vlasti i uspostavlja njezin već pokolebani autoritet. Time ujedno smanjuje broj pristalica pobunjenika i oduzima im podršku, koju imaju među pučanstvom, što sve u mnogome smanjuje njihove izgleda za uspjeh.

Jednovremeno sa ovom akcijom smirivanja, moralo bi se sprovesti našu promidžbu, svestranu, plansku i sa dovoljno materijalnih sredstava.

Na kraju ovoga referata ponovo naglašavam da je iznošenje ovakovog stanja uslijedilo radi toga, što Glavni stožer Domobranstva smatra da su svi predznaci kako predstoje uskoro jake i široke akcije pobunjenika a da Glavni stožer — bez ikakove pričuve — sa brojčano slabijim i već krajnje iscrpljenim snagama, — **neće moći ove akcije ni parirati, a još manje savladati i uništiti.**

Riešenje ovoga pitanja mora uslijediti u najkraćem roku, jer ne trpi odlaganja nijednog trenutka.

GLAVAR GLAVNOG STOŽERA
General-pp ručnik
(Laxa)
(M. P.) **Laxa**

BR. 141

**IZVJEŠTAJ KOTARSKJE OBLASTI U PODRAVSKOJ SLATINI OD
13 PROSINCA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA SLAT.
DRENOVAC**

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
KOTARSKA OBLAST U PODR. SLATINI**

Predmet: četničko komunistički napad na
občinu poštu i oružničku postaju
u SI. Drenovcu — rezultati saslu-
šanja uhićenika.

Podr. Slatina dne 13. prosinca 1941.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

ZAGREB.

Veza ovd. br. 551 Pr. 1941.

Ustašama iz Podr. Slatine uz suradnju organa oružničke postaje iz SI. Drenovca uspjelo je pronaći 15-toricu iz SI. Drenovca, koji su bili saučesnici predmetnog napada.

Prigodom saslušanja dobivena je ovakova slika pripremanja i izvršenja:

Još 27. rujna o. g. došao je iz Srbije u SI. Drenovac Grubač Panteliji, seljaku iz SI. Drenovca bivši tamošnji učitelj Tihomirović

Lazar¹ i pripovjedao o događajima u Srbiji navodeći da je Srbija sva komunistička, te se ljudi prebacuju u Bosnu, a odatle će prieći u Hrvatsku.

Sakupio je 5 ljudi i od njih tražio da organiziraju ustanak kod pouzdanih osoba, te bi isti imali u njemu aktivno sudjelovati.

Prisutni tome sastanku sve sami Srbi i to većinom mladići nešto iznad 20 godina tvrde, da se tome opirali i malo iza toga Tihomirović je otišao u šumu. Desetak dana prije samog napadaja t. j. prije 20. pr. mj. došao je Batinić Simo,² šumski radnik koji je zaposlen kod S. H. Gutman k Grubač Dragiću i njegovom bratiću Grubač Panteliji, te im rekao, da u večer u noći dođu u šumu iznad Drenovca, gdje će ih pričekati Tihomirović Lazar da im nešto kaže. Tom je — prilikom Tihomirović ovu obojicu nagovarao da organiziraju ustanak i u to, vrijeme je imao kod sebe vojničku pušku i 1 revolver i dalekozor i bio obučen u civilno odijelo sa kratkim zimskim kaputom i na glavi šeširom.

Tom prilikom im je rekao da se ne trebaju ništa bojati, jer će u isto vrijeme biti ustanak i kod Pakraca i kod N. Gradiške. Viesti će isti dobivati od njega preko spomenutog Sime Batinića, kod koga je isti često puta spavao i zadržavao se u šumi u radničkoj kućici.

Utorak 18. pr. mj. došao je opet Tihomirović u SI. Drenovac i to Grubač Dragiću u njegovu ovčaru, koja se nalazi u dvorištu prema bašci te tom "prilikom poručio to Grubač Panteliji, Ivković Krsti, Ivković Tomi, a bio je prisutan i Sime Batinić.

Taj puta je rekao, da će on doći u četvrtak na večer sa svojim drugovima a tih da će biti oko 80 do 85, te im je zapovjedio, da svi ovi, koji su se kod njega nalazili moraju snjime ići, a cilj je toj družini doći do novca i oružja izvršiti napad na občinu i poštu, te oružničku postaju, a drenovčani su im potrebni, da budu vodići pojedinih skupina i da pomognu nositi stvari, koje će oni izvući iz pojedinih ustanova. Dao im je nadalje nalog da kažu to i ostalima povjerljivim ljudima te su ujedno urekli sastanak u neposrednoj blizini Drenovca u šumi zvanoj Stojnovački jarak, gdje bi se imali svi skupa sastati odnosno drenovčani čekati dok Tihomirović sa svojim ljudima dođe.

Posrednik između Tihomirovića i Drenovčana bio je spomenuti Batinić Simo, a u Drenovcu je bio organizator Grubač Dragić. Opetovali su sa pretnjama za svakoga onoga koji bi bilo što odao od onoga što je doznao i u koliko nebi prisustvovao urečenom sastanku, a o tome je bio obavješten.

Dvojica od drenovčana su pričekali tu skupinu došljaka u zaseljku Prekoračana, te ih odveli na spomenuto mjesto u čijoj su se blizini već nalazili drenovčani čekajući na njih.

¹ Učitelj, poginuo kao borac Papučko-krndijskog odreda početkom 1942 godine.

² Poginuo u borbi protiv ustaša kao borac 1941 godine.

Čim su se sastali odmah je počelo razvrstavanje odjelivši one koji su imali oružje od onih koji nemaju, a dvojici iz Drenovca dali također puške. Skupine su sačinjavale tri do 4 momka naoružana a ostalo su bili iz Drenovca bez pušaka.

Oko 15 do 20 išlo je prema oružničkoj postaji i to šumom te se spustili niz bašču samoj zgradi a od drenovčana bilo je prisutno 7 koji su navodno čekali u samoj bašči.

Napad je izvršen na oružničku postaju onako kako je to u izvještaju ove oblasti Pr. br. 551-1941 od 22. XI! naznačeno.

Ista grupa koja je izvršila napad na oružničku postaju izvršila je također napad na poštu, a vođa ovoga bio je Ilić³ učitelj iz Orahovice koji je na glavi imao šubaru i zvijezdu a na sebi dugačak zimski kaput, a da li je taj k^put bio vojnički ili civilni to ovime nije bilo poznato.

Snjim je zajedno bio i Marinković Jovo⁴ zvan Ivo i Marinković Marko obojica iz Donje Pištane.

Napad na obćinsku zgradu izvršio je Tihomirović sa svojom skupinom" no nije se moglo utvrditi da li je baš koji od drenovčana sudjelovao u tome napadu tek je jedan od njih doveo stražu od tri lica do Doma bivše streljačke družine, koji je još do danas ne dovršen, to je navodno ta patrola u njemu unutra tako dugo, dok nije sve bilo gotovo, to su se samo priključili izvršiteljima napadaj. Put prema obćini pokazao je Buković Jovo, obćinski pisar iz Prekoračana, koji je radio u obćini Drenovac, a kojega je Tihomirović Lazar dao dovesti k sebi i pitao ga za ključeve kase gdje se nalaze, te je taj pisar odgovorio, da kasa imade tri ključa od kojih se dva nalaze kod obćinskog načelnika Grubišić Ante iz Humljana.

Nadalje je rekao da je kasa sistem Verthajm i to masivno građena te bi jemogli lupati slobodno dva dana i ne bi joj još ništa naudili. Taj pisar navodno je išao snjima do udaljenosti kojih 200 met. te se zatim vratio k svojoj kući.

Učitelja Ilića zvali su također i »čiča«, a među ovima je bio i jedan čovjek niskog rasta slabunjav kojega su zvali gospodin Španjolak". Po iskazima saslušanih isti je imao narječje dalmatinsko, a naročito je izgovarao slovo »ć«.

Kad je napad bio izvršen svi su se sakupili nasred. Drenovca, te krenuli u pravcu šume prema Jankovcu. Na kraj sela su drenovčani izostali navađajući da su tom prilikom na rastanku bili siljeni da idu snjima dalje, a kako su ostali kod svoje tvrde odluke da ne nastave snjima put htjeli su predati oružje koje su dobili prigodom

³ Slobodan Ilić

⁴ Narodni heroj, poginuo 1944 godine

⁵ Napad na Drenovac izvršili su borci Papučko-krndijskog odreda.
• Pavle Vukomanović

izvršenog napada, međutim došljaci nisu htjeli isto preuzeti, nego su im kazali, da to zadrže jer da će im već kasnije trebati.

U koliko bi ma tko od njih bilo što odao, zaprijetili su im, da će ih popaliti, a njihove obitelji poubijati.

U koliko je kome kod kuće tijesno može da dođe k njima u logor u koji se ide prema Jankovcu, zatim koso prema Orahovici, a isti se nalazi u šumi Kokočak.

U Drenovcu je uhićen »Grubač Dragić, Bukvić Jovan občinski pisar, Grubač Pantelija, Stanković Emil, Grubač Milan, Tomić Tomo, Obradović Milan, Tomić Ljuboja, Dragić Muselin, Tomić Miloš, Tomić Dušan, Ivković Krsta, Muselin Miloš i Bukvić Jovan, koji su nakon provedenih izvida i saslušanja predani Pokretnom Priekom sudu u Osiek.

Prigodom sastanka u Stojnovici bilo je određeno Bukvić Jovanu rataru i Muselin Milošu, da imadu pokidati telefonske žice na telefonskoj pruzi SPŽ između SI. Drenovca i željezničke postaje, te su imenovani izvršivši dobiveni nalog izvadili telefonski stup, a vojnik, koji im je bio dodjeljen je prerezao žicu. Žice pak telefonske u pravcu SI. Drenovac—Sekulinci imao je dužnost, da prereze Bukvić Ljuboja, ratar kojemu je bio dodjeljen još jedan nepoznati civil i jedan vojnik, a kako se isti nije mogao na stup popeti, to je izvršio prekid žica taj drugi civil.

Spomenutog utorka prije samog napada Tihomirović je govorio o jednoj skupini, koja operira oko Pakraca, te je pripovjedao, da su vode tamo jedan »pop«⁷ i »sudac«⁸ navodno po imenu Marijan«.

Prednje se dostavlja znanja radi.

ZA DOM SPREMNI!

Kotarski predstojnik!
Potpis nečitak

Dostavljeno:

Ravnateljstvu za javni red i sigurnost

Župskoj redarstvenoj oblasti Osiek

Vodnom oružnom zapovjedništvu Virovitica

Kotarskoj oblasti: Virovitica, Daruvar, Pakrac, Našice, Požega.

⁷ Jovan Zec-Jole, pravoslavni svećenik, tada komandir voda Psunjskog odreda, poginuo u borbi protiv ustaša u selu Roguljama 23 prosinca 1941 godine.

⁸ Dušan Marijan, sudac iz Pakraca, tada komandir Psunjskog odreda, poginuo u borbi protiv ustaša na Begovači (Psunj) 25 ožujka 1942 godine.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVOG DOMOBRANSKOG ZBORA
U SISKU OD 14 PROSINCA 1941 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA
NA PRUZI PETRINJA—GLINA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
2. PJEŠAČKE PUKOVNIJE

Br. 4129/taj.

19. prosinca 1941. godine.
U ZAGREBU

Predmet: Akcije pobunjenika
na ž. prugama i pogriješke do-
mobra na osiguranju pruge. —

Zapovjedniku I, II, III i V. bojne ove pukovnije,
Zapovjedniku 13, 14, i 15 satnije ove pukovnije,
Zapovjedniku sklopa štrafuna,
Gospodarskom častniku,
Pomoćniku,
Zapovjedniku bojne novaka,
Koncept.

Zapovjedništvo 1. pješačke divizije sa V. Br. 920/taj., od 16. prosinca 1941. god. dostavilo je spis Zapovjedništva I. Domobranskog Zbora u Sisku br. 1137'taj, od 14. prosinca 1941. g. o sljedećem:

1. — U noći 10/11. ovog mjeseca odmetnici su se spustili sa Šamarice na želj. prugu Petrinja—Glina i razrušili je na 4 razna mjesta i uz to razorili bb. linije.¹

Ovo rušenje sudeći po veličini štete trajalo je dugo vremena i bilo bi sasvim ili bar djelomično zapriečeno, da je kod stražare na želj. pruzi bila ma kakva opreza, da između straža postoji veza i patroliranje i da su straže na visini svog zadatka.

Po dobivenim podacima straže kod želj. postaje Kraljevčani čula je rušenje pruge i obratila se zapovjedniku veda u obližnjem Čuntinću za pomoć. Zapovjednik veda odbio je pomoć, smatrajući možda

¹ Ovu diverziju izvršili su partizani Glinske čete Prvog banijskog partizanskog odreda. Tom prilikom razoružali su šest čuvara pruge, prekinuli telefonske i telegrafske linije na 3 mjesta i porušili stupove na dužini od 3600 metara.

da je njegov cilj pasivna odbrana samostalna, a ne aktivno dejstvo protiv pobunjenika, ma gdje se ovi u njegovoj okolici pojavili.

2.—4. XII. prije podne uniformirani odmetnici u oružničke domobranske i ustaške odore izvršili su prepad na želj. postaju Bačugu, i razoružali našu neopretnu stražu nanjevši joj i izvjesne gubitke.² Ovaj slučaj pokazuje da straže nisu na punoj oprezi, da se uzalud daju znaci za spoznavanja i da se ni po danu ne može dozvoliti prilaz osiguranim objektima ni od strane ophodnja ni pojedinih uniformiranih odjela, kad i četnici imaju naše uniforme, već je dužnost svake straže da po propisu zaustavi na većem odstojanju svako lice i odjel uzimajući odmah vatreni položaj za obranu i da tek pošto ispita vođu — zapovjednika, može ophodnju — odjel proпустiti.

Tom prilikom vod u Čuntiću nije pritekao u pomoć, niti je 5. satnija Petrinjske doknadne bojne, koja se nalazi u s. Kraljevčanima, na što je preuzela, da presječe odstupnicu odmetnika, koji su se preko njenog rajona povlačili u Šamaricu.

Zapovjednik I. domobranskog sbornog područja će po prednjem naložiti da Petrinjska doknadna bojna povede izvid i krivce za stanje i pogriješke pod 1 i 2 privesti zakonske odgovornosti. Ovo uzeti žurno u postupak i raspraviti svom strogošćom.

Ove negativne primjere treba saopćiti svima četnim jedinicama . . .

Zapovjednik, general
(Rumler) v. r.

Dostavlja se prednje naređenje na znanje svima starješinama kako i onima na terenu tako i ostalima s tim, da prednje iznijeto pomno prouči i u svemu točno postupi, a tako isto i naročito poučiti svoje podređene sve do najnižeg, kako bi bili svi s prednjim poznati i u danom času mogli intervenirati, kako je to ovdje izloženo.

Na željez. prugama izvoditi opkoparske radove gdje god zato postoji potreba, a već postoje solidno opraviti i po potrebi bodljikavom žicom preprečiti njihov prilaz s opasnog pravca.

Potreban alat za pomenute radove izuzeti na propisne zahtjevnice koju dostaviti zapovjedništvu I. domobranskog sbornog područja na nadležno uredovanje.

Domobrane svestrano poučiti o vršenju njihove dužnosti i upozoriti ih na posljedice, koje ih čekaju, kako prilikom iznenadnog napada od strane pobunjenika, tako isto i odgovornost te ostale zakonske posljedice.

Zapovjednik, Podpukovnik.
Potpis nečitak

² Vidi dok. br. 135.

BR. 143

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVE HRVATSKE ORUŽNIČKE
PUKOVNIJE OD 15 PROSINCA 1941 GOD. O NAPADU PARTI-
ZANA NA TALIJANSKU STRAŽARU U LATINU**

MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
Ravnateljstvo za javni red i sigurnost

Zagreb, Petrinjska 7.
Zagreb, 20. prosinca 1941.

Broj: 64948. P. 1941.

Predmet: Dva talijanska vojnika po
četnicima ubijena; a drugi
teže ranjeni.

MINISTARSTVU VANJSKIH POSLOVA

ZAGREB

Zapovjedništvo I. hrvatske oružničke pukovnije broj 5350. J. S. od 15. prosinca 1941. dostavlja ovom Ravnateljstvu izvještaj oružničke postaje Plaški o slijedećem:

»Dne 4. prosinca ov. god. u 23 sata neopaženo su se privukli banditi železničkoj stražari broj 11 u Latinu, kotara Ogulin, bacili 1. bombu kroz prozor u stražaru, koja je eksplodirala. Na mjestu ubijena su 2, a teže ranila 3 talijanska vojnika i željezničkog stražara Pavlić Miiu rodom iz Vojnovca, općine Josipdol, kotara Ogulin, nakon čega su banditi pobjegli.¹

Povodom ovog napadaja došao je iz Plaškoga jedan odjel talijanskih vojnika u selo Latin; istoga seljaka Kovačević Manu iz kuće odveli pred njegov sjenik, te u njegovoj prisutnosti sjenik zapalili, a jedan vojnik iz svoje puške ubio je na mjestu Kovačevića.

Sjenik je bio vrijedan oko 10.000 kuna.

Ubijeni i ranjeni talijanski vojnici nisu bili smješteni u rečenu stražaru, već su se tamo skupili, da se malo ogriju i odmore.

Poginuli talijanski vojnici su 6. prosinca ov. god. po talijanskim vojnim vlastima sahranjeni u katoličkom groblju, a ubijeni Kovačević u grčko-istočnom groblju u Plaškom, a ranjenici prevezeni su prvim vlakom u bolnicu u Ogulin.

Dosadašnja potraga za banditima ostala je bez uspjeha. Ista se nastavlja.«

Prednje se dostavlja naslovu na znanje i upotrebu.

ZA DOM SPREMNI!

(M. P.)

Ravnatelj:
Eugen Kvaternik

¹ Akciju su izvršili borci Prvog bataljona »Marko Trbović«.

**UPUTSTVO ZAPOVJEDNIŠTVA DRUGE PJEŠAČKE PUKOVNIJE
U ZAGREBU OD 16 PROSINCA 1941 GOD. ZA BORBU PROTIV
PARTIZANA¹**

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
2. PJEŠAČKE PUKOVNIJE**

Broj

16. prosinca 1941. g.
U ZAGREBU.

1. — Zapovjedniku I, II, III i V. bojne,
2. — Zapovjedniku 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12,
13, 14, 15, 20, 21, 22, 23 i 24. sat-
nije ove pukovnije,
3. — Zapovjedniku 1, 2, 3, 4, 5 i 6. satnije novaka
ove pukovnije.
4. — Zapovjedniku odjela štrafuna ove pukovnije.
5. — Pomoćniku.

Naputak za pod-
hvate protivu
pobunjenika.

Ministarstvo hrvatskog domobranstva — Glavni stožer sa Nast.
Br. 6486'taj., od 9. prosinca 1941. godine dostavilo je:

Radi što uspješnijeg suzbijanja akcije pobunjenika propisujem
niže izloženi. —

**NAPUTAK:
ZA PODHVATE PROTIVU POBUNJENIKA**

I.

Opći dio:

1. — Uputi — koji će se niže izložiti, čine dopunu načelima za
vođenje borbe savezno s naročitim pojavama u četničkom (geril-
skom) ratovanju, koje ovome i daju posebnu karakteristiku.

Ne mogu se obuhvatiti svi slučajevi, koji se dešavaju na po-
bunjenom području već se mogu dati samo opće smjernice, a po-

¹ Uputstvo je umnoženo na šapirografu. Primjerak koji Redakcija
posjeduje slabo je očuvan.

jedini zapovjednici moraju se trsiti, da u okviru ovih svojom odvažnošću, spremom i sposobnošću donose smione odluke i da ih dosljedno provede.

2. — Osobna hrabrost i odlučnost, spojena s drskim i bezobzirno odvažnim postupcima stvara malodušnost i kod pobunjenika i donosi najviše koristi.

3. — Suviše oprezan neodlučan, malodušan ili kukavični nastup prema pobunjenicima diže moral kod istih, te si tada dozvoljavaju akcije koje odnose najveće štete vlastitim snagama.

Međutim razumna opreznost nužna je, radi spriječavanja uzaludnih, nekorisnih gubitaka.

4. — Samostalnost zapovjednika i nižih vođa je neophodno potrebna osobina jer se u četničkom ratovanju veoma često upotrebljavaju male samostalne jedinice, koje često zbog udaljenosti i brzine podhvata ne mogu računati na pomoć drugih.

5. — Duh i moral vlastitih četa igra presudnu ulogu u borbi protiv pobunjenika. Zato koristiti svaki prekid u podhvatima i vrijeme odmora za jačanje istog i zato primjeniti sva raspoloživa sredstva.

Veliku važnost pokloniti potrebi, da se kod naših boraca probudi, razvije i ustavi visoka svijest, da je ova borba i pobjeda nad pobunjenicima, potrebna radi osiguranja budućnosti hrvatskog naroda, t. j. da sudbina sada mirnih krajeva zavisi od isheda ove borbe.

One koji dozvoljavaju da s oružjem u ruci budu zarobljeni od četnika, pobjegnu iz borbe ili svojim kukavičkim vladanjem unose malodušnost u vlastitim redovima stavljati pod vojni sud, a osude izricati za najkraće vrijeme. —

6. — Spriječiti valja promičbu pobunjenika i širenje njihovih ljetaka, jer mnoštvo, nema moći, — sposobnosti rasuđivanja i lahko podlegne tendencioznim i varljivim vijestima.

Protivno tome poduzeti najjaču promičbu sa svoje strane i sa ciljem postizanja izloženog u točki, 5. i još naročito sa ciljem rušenja morala i samopouzdanja kod pobunjenika.

U ovom pogledu najkorisnije je bacanje promičbenih letaka iz krilaša na odgovarajuće prostorije. Veoma često je vrlo korisno pripadnicima vlastitih postrojbi zabraniti doticaj sa stanovništvom, poglavito ako je neprijateljski raspoloženo.

7. — U redovitom ratu zna se smjer, i mjesto nalaženja neprijatelja, dok u četničkom ratovanju neprijatelj je svuda i nigdje.

Ovo pokazuje, da se pobunjenici rede nalaze sakupljeni u većim skupinama, već su podjeljeni na manje — zvani odredi, koji su vrlo pokretljivi i neprestano mjenjaju svoja mjesta.

O toj činjenici uvijek voditi brigu, jer stalno utiče na vlastite postupke, poglavito na osiguranje vlastitih četa.

Obavještajna služba i izviđanje sa ciljem prikupljanja podataka o djelovanju, kretanju, mjestu nalaženja i namjerama pobunjenika

neobično je važno radi pravodobnog poduzimanja uspješnih protumjera.

Ova je služba od osobite važnosti pred početak vlastitih podhvata.

9. — Čisto vojnički načinima rada, rijetko će se moći dobiti zadovoljavajući podatci o pobunjenicima. Najbolje je za ovu službu upotrijebiti **pouzdanе i povjerljive ljude i uhode** od mještana, kojima moguće vjeruju i pobunjenici i koji se slobodno mogu kretati po pobunjenom području.

Izviđanje nad pobunjeničkom prostorijom pomoću krilaša može također dati dragocjenih podataka osobito zimi, kad se po dimu vatri mogu najbolje otkriti prebivališta — logori četnika u šumama i planinama.

10. — Tajnost vlastitih namjera od odlučnog je utjecaja na uspjeh vlastitih mjera (podhvata).

Zato svoje odluke saopćavati u posljednjem trenutku, a ne da se danima priča po posadnim mjestima i okolini o onome što se sprema.

11. — Brzina izvršenja vlastitih namjera spriječiti će pobunjenicima poduzimanje protumjere.

12. — **Tajnost i brzina** s naše strane proizvesti će **iznenađenje** kod pobunjenika i kod njih stvoriti i stalno podržavati **osjećaj nesigurnosti**.

Pravac udara pri podhvatima protivu pojedinih grupa pobunjenika **upravljati na bok ili u leđa odnosno njihovu pozadinu...** podhvati sa natkriljavanjem u cilju opkoljavanja rijetko dovode do uspjeha, već samo do proširenja vlastitih snaga i gubitaka vremena.

13. — Četnici se veoma rado služe raznim lukavstvima. Ovo zahtjeva najstrožiju opreznost i primjenu protulukavstva.

Ne vjerovati nikom kad se osobno ne poznaje. Legitimirati svaku nepoznatu osobu, bez obzira na njen vanjski izgled i oznake čina.

14. — Ni jedan pokret pa ni najslabijih ophodnja ne vršiti bez osiguranja i priprava osigurajućih dijelova za trenutno ostvarenje vatre (gađanje u kretanju puškom, strojopuškom i ručnom strojnicom, po odredbama pješačkog vježbovnika).

Nastupanje tih djelova mora biti isto kao i nastupanje lovca koji vreba na pojavu divljači.

15. — Naše naoružanje je uvijek jače i bolje od pobunjeničkog. Tog mora biti svijestan svaki domobran.

Zbog toga su pobunjenici vrlo osjetljivi na našu vatru naročito topničku i vatru bacača.

Tu slabost pobunjenika treba vješto iskoristiti starajući se da naša vatra uvijek bude točna i uspješna, štedeći pri tome strijeljivo do granica mogućnosti.

Vatreni prepadi se primjenjuju kad god se zato pruži povoljna prigoda.

16. — Strojnice dodjeljivati samo jačim našim dijelovima od vodova i jačim.

Jedan broj strojnice i teško pješačko oružje uopće samo samostalno zapovjednici zadržavaju na svom raspolaganju radi upotrebe na mjestu, gdje se potreba bude pokazala.

U obrani, strojnice držati pri središnjem položaju, osigurane od prepada, sa što širim poljem djelovanja.

17.^x — Strojpuška, a osobito ručna strojnica su najzahvalnija vatrena oružja — osobito za blisku borbu s četnicima. Zbog toga ih podjeljivati uvijek i ophodnjama sa važnim zadatkom i na opasnim pravicima.

Posluga mora biti izvježbana i u gađanju i u kretanju.

18. — Kućne bombe su najdragocjenije sredstvo za blisku borbu. Svaka straža i ophodnja moraju imati bombe na raspoloženju.

19. — Varena stega mora biti čvrsta. Starješine moraju apsolutno imati u svojim rukama otvaranje i obustavljanje vatre, strijelci pak gađaju samo onda, kada vide cilj.

Poglavito noću treba svim sredstvima spriječiti bezciljno otvaranje vatre.

Otvaranje vatre bez zapoviedi najstrožije je zabranjeno, osim u slučaju izuzetnim kao i onom koji je propisom predviđen.

20. — U svim podhvatima upotrijebiti dovoljno jake snage. Napadajne akcije protiv pobunjenika vršiti samo u tolikom obimu u koliko se raspolože dovoljnim snagama, sposobnim za borbu.

Za obranu određivati dovoljno jake djelove (straže, skupove i t. d.) na vladajućim točkama, pa i na užtrb posjedanja međuprostora.

Podjela snaga na mnogo manjih djelova dovodi samo do razjedivanja akcija, a veoma često i do počasnih poraza.

21. — Radi omogućenja uzvratnih mjera (represalija) s naše strane obavezno se uzimaju taoci.

Za taoce treba uzeti ljude ugledne i od uticaja. Prvenstveno se uzimaju iz obitelji i rodbine pobunjenika — njihovih najmilijih i najdražih.

U tom pogledu surađivati s oružništvom i poduzeti mjere, da pobunjenici, saznaju ako je uzet za taoca i šta će se protiv taoca poduzeti u pojedinim slučajevima.

22. — Prilikom pripremanja podhvata veći razmjera, sa jačim snagama u cilju čišćenja izvjesnih većih djelova pobunjeničkog područja valja pripremiti i sve potrebno za uspostavljanje i održa-

vanje naše vlasti na očišćenom području. Tu dolazi u obzir postavljanje privremenih oružničkih postaja, imenovanja pročelnika općina i seoskih starješina, ustrojba miliciskih rojeva- i vodova i t. si.

Miliciske ustrojbe moraju uvijek biti pod zapovjedništvom vojske odnosno oružništva. Korisno je odrediti im zapovjednika iz redova domobranstva ili oružništva i dati im izvjesnu vojničku jezgru vrlo pouzdanih domobrana i oružnika.

II.

Način rada pobunjenika.

23. — Način borbe pobunjenika svodi se u glavnom na postavljanje zasjeda radi izvršenja vatrenih prepada — u cilju pljačke — na manja odjeljenja i poglavito na preselice (transporte) streljiva i životnih namirnica.

Zatim izvode iznenadne napade na vlakove i pojedine usamljene straže i objekte.

24. — Zasjede redovito postavljaju duž puteva i prolaza u klancima, gudurama i na zavojima puteva, gdje je preglednost slaba a mogućnost za njihov uzmak — bijeg — povoljna.

Za postavljanje zasjeda biraju prikrivene vatrene položaje često u neposrednoj blizini puta kojega obično barikadiraju i pri nailasku naših snaga otvaraju iznenadnu, snažnu i točnu vatru, koja može jako impresionirati.

Ako vatreni prepad uspije, prelaze na pljačku, u protivnom odmah bježe.

25. — Pobunjenici češće napadaju slabo ili nikako branjena naseljena mjesta u cilju pljačke.

Napadaju iznenadno obično u prvi sumrak ili u ranu zoru.

26. — Rijetko primaju otvorenu borbu s našim jačim snagama. Ako to čine onda je to redovito kada im je odsječena svaka mogućnost bijega, na pravcima u prolazima, koji vode u krajeve, koje oni iskorišćuju (eksploatiraju) i gdje se nalazi njihovo vodstvo.

U takvim slučajevima imaju utvrđene i dobro prikrivene položaje, a odpor im može biti vrlo snažan.

27. — Pri ovim njihovim načinima borbe, redovit je slučaj, da je manji njihov broj naoružan vatrenim oružjem a veći nenaoružan ili ima samo primitivna sredstva (vile, sjekire motike sa vezanim noževima i t. si.).

Naoružani pobunjenici otvaraju vatru, a nenaoružani podižu ogromnu larmu i urliču na pr.; Drž nedaj, opkoljavaj lijevo! evo naših! Evo ih bježe! i t. d.«.

* Desetina

Larmaju sa ciljem da kod naših četa stvore malodušnost i slome volju za borbu.

28. — Pobunjenici svoj pokret nazivaju »Oslobodilačkim«, i ako je on u stvari, »Komunistički«. Služe se lažnim nazivom, da bi lakše pridobili mnoštvo i tako opravdali svoj obstanak.

Važno je o tome osvjedočiti m'jno stanovništvo i čete koje se upućuju u borbu protiv pobunjenika, savezno izloženim u točki 6 i 7.

III.

Posadna služba na pobunjenom području. •

29. — Zadaća je posada — stalnih i privremenih — na pobunjenom području da:

— zajamče sigurnost i održe red i mir u posadnom mjestu i njegovoj okolini,

— sačuvaju javne uređaje i građevine,

— unište pobunjeničke odrede, koji bi se pojavili u okolini posadnih mjesta.

30. — Pri izvršenju ovih zadaća ne smetnuti s uma da su izvjesna posadna mjesta sa svih strana okružena pobunjenicima, a s pojedinih pravaca ugrožena više a s drugih manje.

31. — Zadaća se izvršuje:

— postavljanjem straža,

— upućivanjem ophodnja,

— postavljanjem zasjeda,

— upućivanjem krstarskih odreda,

— držanjem što jače pričuve. ^x

32. — Stalne straže, najnužnije jačine postavljaju se na važnim ulazima u mjesto sa zadaćom da spriječe prolaz pobunjenicima i nepozvanima; kod važnih javnih uređaja i građevina sa zadaćom da se iste očuvaju.

Jačinu straže odmjeriti prema važnosti pravca, koji zatvara, važnosti objekta, njihovom prostranstvu i udaljenosti straže od pričuve.

Straže postavljati na uzvisinama gdje god je moguće a ne u dolinama.

Straže moraju imati borbeni zaklon — prirodan ili izrađen.

Mjesto straže u koliko je moguće mjenjati što češće, načelno u sumrak ili zoru, tako da pobunjenici nikad neznaju gdje je.

Sa svim stražama osigurati sigurnu vezu sa više sredstava, makar i najjednostavnijim i upriličenim (improviziranim).

Kod svih straža uopće opreznost mora biti osigurana u svako doba dana i noći, tako da straža može uvijek bez ikakve pometnje i zbunjenosti stupiti u borbu.

Zapovjednici stalnih straža, na željezničkim postajama, objektima i drugim mjestima moraju imati gotove osnove za borbu svoje straže za slučaj iznenadnih pobunjeničkih napadaja razne vrste i sa raznih strana.

Ove osnove ne moraju biti pisane, ali moraju biti u glavi zapovjednika straže i preko dana uvježbane sa cijelom stražom tako, da svaki stražnik zna šta mu je dužnost na slučaj protivničkog napadaja.

Da bi zapovjednik straže mogao stvoriti ove osnove, mora prije proučiti okolinu i okolno zemljište, procijeniti mogućnosti napada i obrane i potom odgovarajući, postupak svakodnevno vježbati sa svojom stražom. Najzad svaki zapovjednik straže treba da predvidi postupak, na slučaj iznenadnog dobijanja vatre i bombi u samu stražaru.

Na izloženim mjestima (pravcima) postavljati udvojene stražnike — osobito noću, po magli, sniježnoj vijavici i u sličnim prilikama.

Pretpostavljene starješine, koje vrše obilasku straža moraju ove provjeravati.

30. — Ophodnje se upućuju sa zadaćom pregleda straža i nadzora nad međuprostorima.

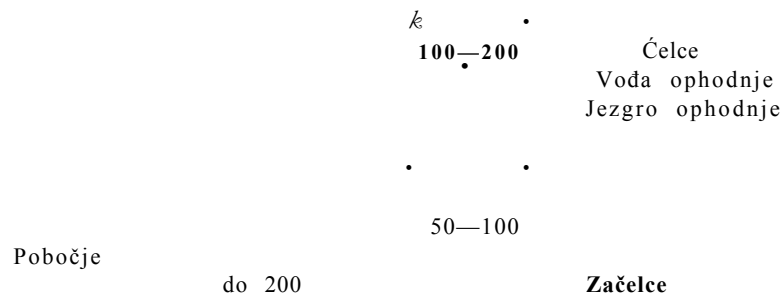
Jačina ophodnje je manja, kada se upućuje unutar osiguranog prostora, a jača kada se kreće i izvan istog, te je odmjeriti prema potrebama, koje nalažu prilike na licu mjesta.

Kretanje ophodnja mora biti oprezna i u razsutom postroju tako, da podpuno bude isključena mogućnost, da cijela ophodnja istodobno padne u protivničku vatru.

Pobunjenici kada vide, da svu momčad ne mogu pod jedanput staviti pod vatru, obično je neće ni otvarati.

Ophodnje ... pravilnim vremenskim razmacima — nikada u isto doba i uvijek raznim putevima, jer će samo tako izbjeći protivničkim zasjedama.

... prikaz jedne ophodnje u kretanju vidi se iz slijedeće slike:

34. — Zasjeđe se postavljaju u okolici posadnih mjesta i položaja na mjestima prolaza pobunjenika, na putevima kojima se snabdjevaju i saobraćaju sa svojim jatcima i sumišljenicima.

Zadaća je zasjede, da pobunjenicima stvaraju iznenađenja, da u vezi sa radom ophodnja (toč. 33.) stvore nesigurnost kretanja pobunjenika na zemljištu, da ih vatrenim prepadima uništavaju, a kada je moguće i žive hvataju i da im onemoguće snabdjevanje pomoću jataka.

Postavljanje zasjede je tajna zapoviednika posade ili odgovarajućeg četnog zapoviednika.

Podatke o mjestima na kojima treba postaviti zasjede prikuplja zapoviednik posade odnosno četni zapoviednik savjesnim ustrojavanjem službe po odredbama točke 8 i 9.

Mjesto zasjede mora biti prikriveno, no mora omogućiti dobru i sigurnu upotrebu vatre.

Jačinu i mjesto zasjede određuje zapoviednik posade odnosno četni zapoviednik prema prilikama na licu mjesta. Jačina zasjede mogu biti između 10—20. ljudi sa strojopuškama (ručnim strojnicama).

Mjesta zasjede nisu stalna već ih uvijek mjenjati.

Za vrijeme čekanja u zasjedi zabranjen je svaki razgovor, pušenje, udaljavanje i slično.

Vatra se otvara iznenadno i istodobno cjelokupnim oružjem zasjede, na znak, prvi hitac ili zapoviedku zapoviednika zasjede.

U pogledu postavljanja i rada zasjede korisna je suradnja s oružništvom, jer isto poznaje mjesne prilike i običaje.

35. — Za borbu protiv pobunjenika, zapoviednik posade može u sporazumu s oružničkim zapoviednikom upućivati u okolinu posadnog mjesta krstarske vodove.

U tome se pridržavati načela izloženih u toč. 39—56.

36. — Za stalnu službu osiguranja upotrebljavati najmanje snage. Veći dio ostaviti u pričuvi, i upotrebljavati za ophodnje, zasjede i krstarske vodove. Momčad određivati u službu racionalno i štedljivo, tako da ostane dovoljno vremena, za odmor i nastavu.

»

IV.

Pothvati protivu pobunjenika.

37. — Zadaće i konačni cilj svih pothvata protiv pobunjenika je njihovo uništenje.

Smišljenim podhvatima manjih i većih vlastitih jedinica, primjenom načina i sredstava kojima se služe i pobunjenici, mora se na zemljištu stvoriti nesigurnost kretanja i rada, pobunjenika, raspršiti ih u manje skupine i konačno uništiti.

38. — Kao ishodišta i uporišta svih pothvatima služe stalne i privremene posade u važnijim mjestima i duž saobraćajnih pravaca, koje posade u određenom djelokrugu razvijaju svoju djelatnost u duhu odredaba točke 29—36.

39. — Za pothvate protiv pobunjenika upotrebljavaju krstarski vodovi (satnije, bojne) ili postrojbe domobranstva.

40. — Zadaća krstarskih vodova je da krstarenjem po zemljištu uništavaju i hvataju pobunjenike i njihove logore, da ih ugrožavaju svagdje i na svakom mjestu i onemoguće im opstanak.

Krstarski vodovi, kao i pobunjenici, moraju biti svagdje i nigdje.

41. — Radom krstarskih vodova rukovode područni oružnički zapovjednici u sporazumu sa zapovjednicima posada na njihovom području.

42. — Krstarski vodovi postrojavaju se od oružništva i domobrana. Na jednog oružnika određuje se načelno 2—3. domobrana.

Ukupna jačina krstarskog voda iznosi 30—40 momaka.

Unutarnja podjela voda vrši se po vježbovniku za domobransko pješništvo.

43. — Krstarskim vodovima zapoviedaju, oružnički častnici i dočastnici.

Ličnost zapoviednika krstarskog voda od presudne je važnosti za uspjeh voda.

Zapoviednik mora biti čvrstog značaja, odlučan, odvažan i smion.

44. — Oprema krstarskih vodova: svaki momak naoružan puškom ili ručnom strojnicom a ako je moguće i samokresom i sa 2—3 bombe. Sa sobom još nosi torbicu za kruh čuturu i pribor za umivanje. Vod ima 3—4 strojopuške (na svaki roj po jednu).

Vod se još oprema dalekozorima raketama, znakovnim samokresima, s nabojima i dimnim bombama.

45. — Temelj za uspjeh krstarskih vodova čini dobro provedena obavještajna služba, izviđanje i postupci u duhu točke 8.—12.

46. — Prema prikupljenim podacima i stanju na licu mjesta određuju se posebni zadatci i pravci kretanja krstarskim vodovima.

47. — Krstarski vodovi kreću se bez većih zadržavanja tako da se na svakom mjestu pojave iznenada.

Izbjegavati kretanje u običajenim putevima i pravecima, već se kretati uporedno s istima preko izvisina. Na taj način izbjeci će se da krstarski vodovi padnu u zasjedu pobunjenika.

Kretanje se vrši u razvitim (rastresitim) postrojima (malim razređenim skupinama) sa ciljem da cijeli vod istodobno ne dođe u nenadanu vatru.

Za vrijeme kretanja vod se osigurava ophodnjama sa sviju strana.

Ove ophodnje imaju i zadatak izviđanja.

48. — U slučaju nailaska na pobunjenike, vod u potrebnom stupnju **razvija za borbu**.

Izbjegavati napadaj na pobunjenike sa čelne strane već uvijek koristiti obuhvatne i obilazne pokrete, te će se tako smanjiti i vlastiti gubitci.

49. — Uzvratne mjere (represalije) protivu okolnog stanovništva, krstarski vodovi mogu vršiti samo po zapoviedi svojih predpostavljenih.

50. — **Na prenoćištu**, krstarski vodovi se osiguravaju po poznat'm načelima.

Korisno je noću postaviti vlastite zasjede.

Za prenoćišta treba izabrati mjesta na uzvisinama i uopće mjesta, koja se lahko brane i gdje nisu mogući prepadi pobunjenika.

Kad je pri slabom vremenu potrebno potražiti zaklona u kućama birati samo odvojene zaseoke, u koje upasti u prvi mrak, nedozvoljavajući mještanima da napuste svoja ognjišta.

51. — **Prehrana** krstarskih vodova vrši se načelno na zemljištu; z mjestnih sredstava — **kupovinom**, zbog čega se momčadi iz sastava voda izdaju novčani obroci.

Ako mjesne prilike nalažu može se iznimno izdati suha hrana.

52. — Ako prilike na dotičnom području zahtijevaju mogu *sp* za veće podhvate postrojiti: **Krstarske satnije ili krstarske bojne**.

Krstarske satnije ili bojne djeluju u duhu načela izloženih za krstarske vodove.

53. — **Krstarske satnije** sastava u 2—4 krstarska voda.

Satnijama se mogu pridati bacački, pješački i brdski topovi,

54. — **Krstarske bojne** sastava: 2—3 krstarske satnije.

Bojni se pridaju bacači a eventualno i topništvo.

55. — **Za veće podhvate** upotreb[lja]vaju se postrojbe domobranstva, kojima se daje zadaća da slome jače odpore pobunjenika i unište njihove logore.

Na potpun uspjeh pojedinih pothvata može se računati samo onda, ako se pobunjenici podpuno opkole.

Osigurati treba jednovremen napadaj sa više strana, da bi se izbjeglo počeo... potraživanje pojedinih djelova oružane sile ili spriječilo pobunjenicima da umaknu kroz praznine našeg borbenog položaja.

56. — Istodobno s domobranstvom upotrebljavaju se i krstarski vodovi (satnije, bojne).

Pojedinim podhvatom zapovieda najstariji domobranski zapoviednik, čijem se stožeru pridaju oružnički častnici.

57. — Svakom podhvatu Domobranstva mora predhoditi savjestno ustrojeno **izviđanje**.

Za ovo koriste se načini i sredstva napred pomenuti a naročito uhode i posebno u tu svrhu izaslate ophodnje.

Naročita je zadaća ovih ophodnja, da ustanove slaba mjesta pobunjenika, preko kojih će se najlakše prodrijeti do glavnih točaka odpora i logora.

58. — Postrojbe **u pokretu** na pobunjenoj prostoriji moraju se **osigurati sa sviju strana**.

Osiguranje izvesti slabim no brojnim ophodnjama, koje se međusobno mogu pomagati.

Za osiguranje mogu se koristiti i krstarski vodovi.

59. — Postrojba se kreće **u takovom poredke**, iz kojeg se svakog trenutka može **razviti za borbu u svakom pravcu**.

Izbjegavati skupljene i kretati se u razvitim postrojima (vidi toč. 47.).

Kad je moguće kretati se izvan uobičajenih puteva, a uzvisine duž puta predstavljaju obavezan pravac kretanja za osiguravajuće djelove.

Poredak u kretanju mora biti takav, da se protivnik uvijek mora dvoumiti na koji njegov dio da otvori vatru.

60. — Kad se naiđe na ozbiljan otpor, zadaća je osiguravajućih djelova (Ophodnja), da uspostave **podpun dodir** s protivnikom, da ustanove njegov položaj, jačinu i slaba mjesta u rasporedu.

Po tom se postrojba **razvija za borbu** i prelazi u **napadaj**.

61. — **Načelo, protivnika** napadati s najnužnijim snagama, a jače snage upotrebiti za bočno i obilazno djelovanje.

62. — **Teško pješačko oružje i topništvo** štiti razvoj za borbu i potpomaže napadaj.

63. — **Najstariji zapovjednik ne smije** ni jednog trenutka **ostati bez pričuve**, sa kojom će spriječiti svako iznenađenje a koja su u četničkom ratovanju vrlo česta.

64. — **Kad se protivnik razbije upućuju se krstarski vodovi** (satnije, bojne), napred sa zadaćom **progona** i daljeg uništavanja pobunjenika.

Zbog toga će često krstarski vodovi (satnije, bojne) u prvom trenutku biti u pričuvi.

65. — Ako na raspolaganju stoje veće **snage**, onda se njihovim temeljnim rasporedom zaokružuje pobunjeno područje i potom poduzimaju koncentrični pokreti, kojima se obruć sve više steže, dok se pobunjenici podpuno ne opkole i ne unište.

66. — Borna kola upotrebljavaju se u borbi po poznatim načelima. Ona rade uvijek u uskoj suradnji s pješačtvom, koje je dužno da ih zaštićuje vatrom od bliskih prepada četnika.

Koristno se mogu upotriebiti za osiguranje i izviđanje u suradnji s djelovima po toč. 58 i za pratnju transporta.

V.

Upotreba topništva:

67. — Strijeljačkim satnijama sa samostalnim zadatkom može se pridati po jedan brdski top, iznimno dva.

Bojnama i većim postrojbama pridaje se topništvo srazmjerne jačine (brdski topovi i haubice).

Jačina pridotog topništva ne smije suviše smanjiti pokretljivost postrojbe, a jačina postrojbe ne smije dovesti u pitanje sigurnost topništva. —

68. — Za vrijeme kretanja mjesto topništva biti će redovito u sred'ni postrojbe.

69. — Topništvo otvara vatru po zapoviedi četnog zapoviednika. Isto mora biti brzo i nenadno, te zato ne gubiti mnogo vremena na izbor položaja i pripremu gađanja.

70. — Najuspješnije je izravno gađanje sa malih daljina.

71. — Četni zapoviednik dužan je starati se za osiguranje topništva. —

Osiguranje načelno postići zgodnim rasporedom vlastitog pješactva, a kada to nije moguće obavezno je pridavanje topništvu pješackih djelova sa zadatkom osiguranja.

Za osiguranje pridaju se uvijek cijele jedinice, (u svom postrojbenom sastavu) i sa svojim zapoviednikom (voda, satnije).

Osim prednjeg topnici moraju biti uvijek spremni da se bliskom borbom karabinom i bombom brani od četničkih nasrtaja.

72. — Ako nastupi slučaj, da se topništvo ne može pravodobno izvući iz borbe, dužnost je topničkih zapoviednika, da topove unište ili barem onesposobe, a strijeljivo da unište.

U takvim prilikama dužnost je pješactva, da istraje na svome mjestu, dok uništenje topničke tvorine ne bude završeno.

VI.

Osiguranje — preselica — prenosa (transporta):

73. — Osiguranje preselica (prevoz četa, dovoz hrane, strijeljiva i inih potreba) postiže se:

— postavljanjem stalnih posada duž saobraćajnih pravaca.

— krstarenjem manjih jedinica duž saobraćajnih pravaca i postavljanjem zasjeda,

— pratnjom.

Za svaku preselicu vriedi načelo, da mora stići u mjesto odredišta.

74. — Postavljanje stalnih posada određuje zapoviednik, koji rukovodi podhvatima na dotičnom području.

Svaka posada dobija zadatak, kojim se određuje područje dio saobraćajnog pravca — za čiju sigurnost je odgovorna.

Osiguranje se ne mora postaviti na samom putu, već je važno, da se drže okolni visovi, sa kojih se pruža dobra preglednost, sa kojih se može otvoriti snažna vatra i koji nisu izloženi prepadima.

Posade se utvrđuju.

Posade održavaju međusobnu vezu brzoglasom i znak... nim sredstvima.

75. — Iz sastava posada određuju se manje jedinice (jačina zavisi od jačine posade i prilika na licu mjesta) **radi krstarenja duž puta.**

Zadatak je ovih jedinica da iz međuprostora (između stalnih posada) protjeraju manje skupine pobunjenika, da im spriječe približavanje putu, oštećivanje puta, brzoglasnih brzoglasnih pruga.

Naročito je važno, da se krstarenje vrši u vremenu prolaska naših preselica.

Vrlo je korisno postavljati po danu i po noći zasjede duž puta poglavito na mjestima, na kojima pobunjenici prelaze put.

76. — Za svaku preselicu kojom se prevozi hrana, streljivo i si. određuje se **pratnja.**

77. — Preselica treba biti što jaća. Jedan, dva ili tri samovoza lako mogu postati žrtve prepada. Zato je bolje određivati jače preselice, kojima se zbog većeg broja vozila može pridati jaća pratnja.

78. — **Za pratnju određivati uvijek cijele jedinice,** (vod, polusatniju, satniju) sa svim njihovim naoružanjem, starješinskim osobljem i pod zapovjedništvom njihovih stalnih zapovjednika. Isti je istodobno zapovjednik preselice.

79. — Postrojba određena za pratnju mora se vježbati i mora biti izvježbati za ovaj zadatak.

Svakom djelu postrojbe... roju, vodu unapried prije odlaska), određuje se zadatak na pr. Obranu čela, lijevog boka ... i t. d. pa se prema tome pratnja i prev... roj, koji ima zadatak odbrane čela preselice, prevozi se na prvim... i vod sa ovakvim zadatkom prevozi se na prva 2—3 samovoza; ... odbranu boka prevoze sa srednjim kolima i t. d.

Zapovjednik preselice nalazi se iza djela, koji ... čelo preselice.

80. — U sastav pratnje mogu se odrediti i pioniri zadatkom popravljanja puta i skidanja zapreka pioniri nose sa sobom svoje oruđe, tvorivo, za popravljavanje puta, mostova i t. d.

81. — Borna kola povoljna su za praćenje preselica. Određuje se 3—4 borna kola.

U tom slučaju borna kola kreću na čelu preselice. Najmanji odmak i među kola odgovara dvostrukoj veličini mrtvog kuta, a najveći toliki, da se kola međusobno vide. Jedna kola su u sredini, a jedna na začelju.

82. — Prije odlaska preselice obavještavaju Se ... njenog prolaska stalne posade na putu, koje pojačavaju ... određuju krstarenje duž puta (vidi toč. 75).

Obavještavanje mora s« izvršiti na takav način i takvim sredstvom, da bude isključena svaka mogućnost da to doznaju pobunjenici.

83. — **V vrijeme odlaska preselice mora ostati u najvećoj tajnosti.**

Odlazak ne određivati u isti sat već to mijenjati.

Pripreme za odlazak početi tajno iznenadno samo sa onoliko vremena prije odlaska, koliko je potrebno da se uredno svrše.

Ni jedna preselica (transport) ne smije krenuti na put, dok njena pratnja po zapoviedn ku preselice nije uvježbana u postupku na slučaj pobunjeničkog prepada.

84. — **Brzina vožnje** samovozne preselice ravna se prema stupnju, vidljivosti i stanju puta i može iznositi 20—40 kim. na sat. Brzinu određuju prva kola, koja će prema potrebi i smanjiti brzinu ako neka kola zastanu. Vozare upozoravaju spojnici.

Noću načelno ne upućivati samovoze nesigurnim pravicima.

85. — Za održavanje veze između vozila za vrijeme kretanja određuju se po 4. spojnika na svakom vozilu. Dvojica za vezu s prednjim vozilom a dvojica s pozadnjim.

Ovo je potrebno da bi se održala uskupnost preselice ako je sastavljena iz teretnih samovoza.

86. — Na otvorenom zemljištu preselica vozi određenom brzinom. Važno je da se održe razmaci između vozila, zašto su odgovorni spojnici.

Načelno odmah između vozila: najmanji da ne mogu dva vozila pasti pod isti vatreni snop; najveći da postoji veza okom, sluhom ili bar osjećajem između vozara vozila.

87. — Pošumljene krajeve, mjesta gdje je preglednost slaba, tjesnaca ili si. preselica prelazi najvećom brzinom koja dozvoljava sigurnost vožnje i izvježbanost vozara.

88. — Pred mjestima, koja pobunjenicima pružaju mogućnost prepada, preselica se zaustavlja, pratnja je okružuje te se ophodnja brzo prokrstari zemljište uzduž puta i okolni visovi. Za vrijeme ovog rada preselica se brzinom od 4—5 kilometara pod zaštitom pratnje polako kre[će] napried.

Osobito treba biti oprezan pri nailasku na okuku ko[ja] su pogodna i mjesta pobunjenicima za izvršenje prepada.

v Kada se ova mjesta prođu, nastavlja se vožnja redovitom brzinom.

89. — Kada se preselica iz bilo kojih razloga mora : s[tat]i na putu zauzima **unaprijed izvježbani način** automatski položaj za odbra[nu]. Okolni visovi posjedaju se ophodnjama i vrebalicama.

U slučaju kvara na jednom od vozila u prvom redu dati da se vozilo popravi, pa ako ne može onda ga uzeti u tegljenje. Napuštanje

vozila jeste krajnje sredstvo. Vozila uzeta u tegljenje treba osloboditi tereta bar glavnini djelom. Na vozilo koje tegli ne smije se stavljati nikakav dodatak tovara iz ispražnjenog vozila.

90. — Za slučaj prepada na preselicu, ne mogu se propisati stalna pravila, no mogu se dodati ove smjernice:

a. — ako preselica bude prepadnuta slabijom vatrom, a sva su vozila sposobna za pokret vožnja se nastavlja povećanom brzinom.

Ako ma i jedno vozilo bude onespособljeno, preselica se zaustavlja i pratnja postupa po toč. 89.

Daljni postupak određuje zapovjednik preselice prema stanju na licu mjesta.

b. — Ako preselica naiđe na barikadu, razrušen put ili upadne u snažnu vatru pobunjeničkih zasjeda zaustavlja se. Vozila ostaju na propisanim odmacima ili se po mogućnosti dovode u najbliži zaklon (netučan prostor).

Pratnja najvećom brzinom iskače iz kola zauzima položaj uz put a pojedinci mogu ostati u kolima koristeći ista kao zaklon — sve prema ranije ustanovljenom planu.

Prima se borba i vatra se uzvraća tek po zapoviedi zapovjednika preselice, pa onda snažno i usredotočeno.

Za pratnju vriedi načelo, da pobunjenike razbije i nastavi put.

Ako u toku borbe neko vozilo bude oštećeno i može se spasiti, tada se tovar djeli na ostala vozila, a nesposobljeno uništava.

Ako je onespособljen veći broj vozila, uništava se i teret koji se ne može dalje prenositi.

Uopće pobunjenicima ništa ne smije pasti u ruke, već se sve što se ne može spasiti mora uništiti.

Odluke po ovom donosi i postupak određuje zapovjednik preselice.

91. — Preselica sastavljena od konjskih kola osigurava se pratnjom sa sviju strana. Pratnja se kreće uporedo s kolima.

Uostalom važe načela u napried izloženo.

92. — Četa koja se prevozi samovozima, osigurava se sama po načelima, koja vriede za motorizirane čete.

VII.

ZAKLJUČAK:

Prednje smjernice imaju da služe kao putokaz svim zapovjednicima u izvršenju povjerenih im zadaća.

Uspjeh primjene izloženih smjernica zavisiće od pobuda samih zapovjednika, koji moraju imati pred očima, da s neizvježbanim vlastitim četama neće postići, pozitivne rezultate, već će sebe i

svoje čete izložiti nepotrebnim gubitcima. **Zbog toga svi zapovjednici pocev od zapovjednika samostalnih straža, pa do zapovjednika pukovnije moraju iskoristiti svako slobodno vrijeme za vježbanje i discipliniranje svojih straža odnosno četa.**

Domobrane treba uvjeriti da samo odlučnost, hladnokrvnost i dobrociljanje dovode do pobjede, a zabijanje glave u zemlju, pucanj u zrak i bježanje do gubitaka i žrtava.

Sa ovim naputkom upoznati podpuno sve starješine, izdati potrebne upute za njegovu upotrebu i najnižim starješinama i ove češće kontrolirati.

General-poručnik
La. La v. r.

Dostavljam prednje na znanje i upotrebu. —

Zapovjednik, p. pukovnik
Šolc

BR. 145

**IZVJEŠTAJ VRHOVNOG ORUŽNICKOG ZAPOVJEDNIŠTVA U
ZAGREBU OD 18 PROSINCA 1941 GOD. O BORBAMA PROTIV
PARTIZANA U OKOLICI BJELOVARA I VELJUNA**

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNICKO ZAPOVJEDNICTVO**

J. S. Broj 6372

U Zagrebu, dne 18. prosinca 1941.

Predmet: četničko-komunistička akcija, izvješće

- 1. MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
»PREDSJEDNICTVO O«**
- 2. MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
(GLAVNI STOŽER)**
- 3. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST**

Na 17. prosinca 1941. u 15 h. 30 u selu Prnjavoru, občine Predavec, kotara Bjelovar, u šumi »Jelevine« od strane 5—6 komunista otvorena je puščana vatra na oružničku ophodnju od 5 ljudi sa oružničke postaje Kapela.

1. domobran teško ranjen i dovezen u bolnicu Bjelovar, a jedan lakše u ruku. Iz Bjelovara upućen odred od 35 domobrana i ustaša sa jednim poručnikom radi daljnje akcije.¹

Dne 16. ovog mjeseca u selu Lapovcu, občine Veljun, poručnik Miroslav Reljić sa 30 domobrana napadnut od četnika² puščanom vatrom. Napad odbijen. Selo Lapovac spaljeno. Oružnik Lazar Skoko nestao.

Dne 16. ov. mjeseca na području postaje M e č e n č a n i, na mjestu zvanom Trešnja, u sukobu sa četnicima, nestala su 3 pokusna oružnika i jedan domobran.³

Dne 16. ovog mjeseca u 19 h. komunistička banda sastojeća se iz Marijana Vitanovića, iz Vojakovca, kotara Koprivnica, Dević Milovana iz Branike, kotara Koprivnica, i još jedno nepoznato lice, pod vidom oružnika došli su kod kuće lugara Josipa Katalinića, iz Lepavine, i odneli mu jednu vojničku pušku sa 11 naboja, a zatim otišli prema Velikoj Branskoj, kotara Koprivnica.

Dne 16. prosinca ove godine, oko 10 h. odvedene su od svojih kuća po četničko-komunističkoj bandi sljedeće osobe: Nikola Marašić, Ivan Kraljić, Josip Brožičević, Ivan Antić, Vicko Brožičević, Petar Antić, Josip Car, Antić Josip, svi iz občine Bribir, Juračić Josip, iz sela Vajske, občine Ledenica. Svi odvedeni su u dobi od 20—27 godina.

Podnašam gornje izvješće. Potrebne mjere za hvatanje bandita poduzete.

Zapovjednik, general:
(Mizler)
Mizler

19. XII. Očev.

¹ Napad su izvršili borci Kalničkog odreda.

² Napad su izvršili borci iz Kordunaškog NOP odreda.

³ Napad su izvršili borci Prvog bataljona Kordunaškog NOP odreda.

DMB

84

900

CH PAVIĆA

Predmet: izvještaj o do-
datku dostavlja.

ZAPOVJEDNIŠTVU I. DOMOBRANSKOG ZBORU.

Zapovjedništvo oružničkog krila Ogulja sa br. 8170 i 8137 od 19. prosinca 1941. godine, dostavilo je sljedeći izvještaj:

Dne 4. prosinca 1941. godine, četaici-komunisti u 23 osobe bacili su 1 bombu kroz prozor na željezničku stražaru u Iatini br. 11, općine Plaški, kotara Ogulja. Nakon eksplozije, ubijeni su 2 talijanska vojnika, 3 teže ranjena, a željeznički stražar sa navedene stražare Pavljčić Mišo, redar iz Vejanova, općine Josipdol, kotara Ogulja, teško je ranjen.

Četaici-komunisti nisu se upustili sa talijanskim vojnicima u nikakvu drugu borbu nego što su bacili bombu u prostorije stražare, već su, no izvršenom djelu pobjegli.

Nakon navedene eksplozije došlo je iz Plaškoga više talijanskih vojnika u pomoć, koji su po selu Iatina vršili istragu. Tom prilikom, talijanski vojnici, ubili su seljaka Kovačevića Mrazu iz Iatine i zapalili su senjak. Izgorjeli senjak vrijedi oko 10.000 kuna.

Ubijen talijanski vojnici kao i Kovačević, dne 5. prosinca 1941. godine, na talijanskim vlastima u Plaškom zahvaćeni su, a ranjenici otpremljeni u bolnicu u Ogulju.

Dne 5. prosinca 1941. godine u 20 sati na željezničkoj pruzi između Pužine i Lokava na km. 501 pod teretnim vlakom koji je vozio od Sušaka, nastala je eksplozija od podmetnutog paklenog stroja.

Tom prilikom iskočila je jedna tračnica, a druga tračnica bila je prekinuta. Nakon toga iskočila su 3 vagona i prednji dio stroja i tračnice.

Državi je time pričinjena šteta od oko 3000 kuna. Ljudskih žrtava nije bilo.

100 metara od mjesta eksplozije talijanski vojnici, provalili su drugi pakleni stroj koji nije eksplozivni jer su istoga prije odstranili. Navedeni pakleni stroj, talijanski vojnici predali su ovom zapovjedništvu.

Kao počinitelji ovog djela su komunisti koji se svaki dan sve više ističu na području postaje Pužine.

Prednji se izvještaj dostavlja radi znanja.

Zapovjednik u.r.
pukovnik / Welzl /

W. Welzl

1533

28. XII. - 1

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRAŠTVA / GLAVNI
STOŽER /.- Dostavljam prednje s molbom na uvid.

Zapovjednik, general
/ Runler /

31. XII. 1941.

J. Runler

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUŽNIČKOG KRILA U OGU-
LINU OD 19 PROSINCA 1941 GOD. O DIVERZIJI PARTIZANA
NA PRUZI FUZINE—LOKVE**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

ZAPOVJEDNIŠTVO

2. PJEŠAČKE DIVIZIJE

Broj 900

U Bihaću, dne 24. prosinca 1941.

**Predmet: izvještaj o doga-
đajima dostavlja. —**

ZAPOVJEDNIČTVU I. DOMOBRANSKOG ZBORA. —

Zapovjedništvo oružničkog krila Ogulin sa br. 8370 i 8137 od 19. prosinca 1941 godine, dostavilo je sljedeći izvještaj:

»Dne 4. prosinca 1941 godine, četnici-komunisti u 23 sata, bacili su jednu bombu kroz prozor nu željezničku stražaru u Latinu br. 11, općine Plaški, kotara Ogulin. Uslied eksplozije, ubijeni su 2 talijanska vojnika, 3 teže ranjena, a željeznički stražar sa navedene stražare Pavlić Mijo, rodod iz Vojnovca, općine Josip Dol, kotara Ogulin, teško je ranjen.¹

Četnici-komunisti nisu se upustili sa Talijanskim vojnicima u nikakvu drugu borbu nego što su bacili bombu u prostorije stražare, već su po, izvršenom djelu pobjegli.

Nakon navedene eksplozije došlo je iz Plaškoga više Talijanskih vojnika u pomoć, koji su po selu Latin vršili istragu. Tom prilikom, Talijanski vojnici, ubili su seljaka Kovačevića Manu iz Latina i zapalili mu senjak. Izgoreli senjak vriedi oko 10.000 kuna.

Ubijeni Talijanski vojnici kao i Kovačević, dne 6. prosinca 1941 godine, po Talijanskim vlastima u Plaškom sahranjeni su, a ranjenici otpremljeni u bolnicu u Ogulin.

Dne 5. prosinca 1941 godine u 20 sati na željezničkoj pruzi između Fužina i Lokava na km. 601 pod teretnim vlakom koji je vozio od Sušaka, nastala je eksplozija od podmetnutog paklenog stroja.

Tom prilikom iskočila je jedna tračnica, a druga tračnica je bila prekinuta. Uslied toga iskočila su 3 vagona i prednji dio stroja iz tračnica.

Državi je time pričinjena šteta od oko 3000 kuna. Ljudskih žrtava nije bilo.

100 metara od mjesta eksplozije talijanski vojnici, pronašli su drugi pakleni stroj koji nije eksplodirao jer su istoga prije odstranili

¹ Bombu su ubacili partizani iz Plačanskog odreda.

Navedeni pakleni stroj, Talijanski vojnici predali su svom zapovjedništvu.

Kao počinitelji ovog djela su komunisti koji se svaki dan sve više ističu na području postaje Fužine.«²

Prednji se izvještaj dostavlja radi znanja.

Zapovjednik u. z.
Pukovnik (Walzl)
Walzl

**MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
(GLAVNI STOŽER). —**

Dostavljam prednje s molbom na uvid.

Zapovjednik, general
(Rumler)
Rumler

BR. 147

**IZVJEŠTAJ KOTARSKJE OBLASTI NOVI OD 19 PROSINCA 1941
GOD. O NAPADU PARTIZANA NA TALIJANSKI VOJNI ODRED
U BREZAMA**

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
OBCE UPRAVNO POVJERENICTVO
KOD DRUGE ARMATE TALIJANSKE VOJSKE**

Sušak, dne 23. prosinca 1941.

Broj: Pov. 4693 1941.

Predmet: "Napad četnika komunista
na talijanski vojni odred
u Brezama.

**MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA, ZAGREB
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA, ZAGREB
URED POGLAVNIKA, ZAGREB
URED VOJSKOVOĐE, ZAGREB
POSLANSTVO NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE. RIM**

Kotarska oblast Novi nam šalje ovo izvješće od 19. XII. 1941., broj 455-1941.,

»Dana 17. o. mj. prije podne napali su četnici-komunisti na talijanski vojni odred, koji je smješten u par zgrada pokraj pilane u

¹ Diverziju su izvršili partizani iz bataljona »Matija Gubec«. Vidi dok. br. 69, gdje je ova akcija navedena ped datumom 6. XII.

Brezama, čiji je vlasnik talijanski državljani Bertolotti. Četnici-komunisti zauzeli su položaj na obroncima okolnih brda i otvorili vatru iz strojnih pušaka na zgradu, u kojoj su bili smješteni talijanski časnici. Nakon oduže paljbe iz strojnih pušaka prestali su sa vatrom i počeli zvati vojnike nek se predaju i bace oružje, pa da im se ne će ništa dogoditi. Dakako da vojnici nijesu se odazvali tome pozivu, nego su iz pušaka, koli strojnih toli običnih, uzvraćali i dalje vatru. Povodom tog okršaja ubijen je jedan talijanski narednik a jedan časnik teško je ranjen kuglom u trbuh, taj je časnik odvežen u talijansku vojnu bolnicu u Crikvenici i tamo operiran, no stanje istog je teško. Ranjenih je tom zgodom bilo petorica talijanskih vojnika, ali posve lako. Sa strane bandita za jednog se znade pozitivno, da je ubijen, a vjerojatno, da je još jedan ubijen ili barem vrlo teško ranjen; banditi su svog mrtvacu kao i ranjenika odstranili.¹ Ovo sam saznao od zapovjedništva ovomjesene talijanske vojne posade. Nadodajem, da je dana 19. o. mj. bio sprovod palog talijanskog narednika i to u Novom, kome su sprovodu prisustvovali predstavnici državnih i samoupravnih ureda sa osobljem, te priličan broj mještana. Istog dana 17. o. mj. nakon što je svršio okršaj u Brezama četiri nepoznata četnika komunista došli su u kuću Butković Antona, lugara državne šumarije, koja je udaljena od pilane Breze od po prilici 1 km, te istoga svezali u lance, a s njime i Ivana Piškulića lugara z. z. Novi koji je tamo bio za vrijeme navedenog okršaja. Obojica su sprovedeni i za njihovu se sudbinu ništa dalje nezna.«

Dostavlja se znanja radi. —

Za dom — Spreman!
Opće Upravni Povjerenik:
Potpis nečitak

(M. P.)

¹ Napad je izvršila jedna četa Prvog bataljona »Marko Trbović« potpomognuta borcima Bribirske i Sušačke čete. Prema podacima sa kojima je raspolagao štab Primorsko-goranskog NOP odreda poginula su dva talijanska oficira, jedan narednik i tri vojnika.

**TELEFONSKI IZVJEŠTAJ OD 22 PROSINCA 1941 GOD. O BOK-
BAŠIA PROTIV PARTIZANA U OKOLICI VOJNICA****KARLOVAC**

18.20 sati

Pukovnik Paić iz Karlovca javio je slijedeće:

1. — Vojnić nema veze sa Karlovcem od 10/XII, jer su b. b. linije prekinute, isto tako i cesta i željeznički promet.¹

2. — Već 4 dana nemaju drugu hranu osim grisa.

3. — 20/XII zauzeta je od četnika želj. postaja Vojnić, a 21/XII želj. postaja Utinja. Postajne straže u ovim stanicama savladane su poslije kratkog otpora, razoružane i zarobljene.²

4. — Škola u Vojišnici u kojoj se nalazi oko 50 domobrana obkoljena je. Do sada, ova je posada vjerovatno već i zarobljena.³

5. — Samo mjesto Vojnić isto je obkoljeno.⁴ Napad četnika se očekuje svakog trenutka (Pri odlasku teklića, čula se već pucnjava).

Osim iznijetoga, teklić (jedan oružnik u građanskom odijelu) izjavio je još i slijedeće:

— da je pri probijanju za Karlovac, među četnicima, video jednog višeg častnika čina divizijskog generala.⁵

— da je uzput bio zaustavljen na 7—8 mjesta, pregledan, izgrđen, udaren kundakom, ali da su ga ipak propustili.

— da je na dužini od 12 km prekinuta b. b. linija, da su mostovi na putu razrušeni, a sama cesta na mnogo mjesta prekopana u širini od 4—5 m. Svaki promet cestom je izključen! Niti kolima, kamo li motornim sredstvima.

— da posada Vojnića broji 1 satniju sa 4 strojnice.

— da su odmetnici došli iz Petrove Gore.

¹ Ove diverzije izvršili su partizani odreda Loskunja.

² Željezničke stanice Vojnić i Utinja zauzeli su partizani Četvrtog bataljona NOP odreda Korduna i Banije. Vidi dok. br. 91.

³ Ove domobranske posade opsjedali su partizani Prvog bataljona NOP odreda Korduna i Banije. Vidi dok. br. 91 i 152.

⁵ Na ovom terenu nije se nalazio nikakav oficir čina divizijskog generala.

Pukovnik Paić izvjestio je pored toga da on ne razpolaže više nikakvim snagama. Štrafunski vod⁰ uputio je u pravcu želj. postaje Utinja, radi razvidanja, no isti je stigao samo do želj. postaje Skakavci, gdje je ostao kao pričuva, jer je tu već saznao o padu Utinje.

Prie pola sata pukovnik Paić je bio kod zapovjednika Talijanske vojske u Karlovcu i zamolio ga da preduzme ma kakvu akciju radi oslobođenja posade Vojnića i Vojišnice. Odgovoreno mu je da bi se možda uputila u pomoć talijanska posada iz Vrgin Mosta, međutim da to nije sigurno i da će ga se obavijestiti tek sutra.

Pukovnik Paić prima svakog trenutka molbe od raznih oružničkih postaja (Vukmanić, Generalski Stol) za pojačanje u ljudstvu i oružju, zbog opasne situacije. Svim ovim molbama ne može više izaći u susret, jer nema ništa.

Moli snabdjevanje Vojnića, Krnjaka, Krv. Blagaja i Veljuna zrakoplovom.

Primio bojniki Bestall

BR. 149

TELEFONSKI IZVJEŠTAJ VELIKOG ŽUPANA U OMIŠU OD 22 PROSINCA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ŽANDARMERIJSKU STANICU PANJ

Zagreb
15.35

Ministarstvo unutarnjih poslova dostavlja slijedeće brzojavke:

Omiš 22. XII. — Dne 21. o. mj. u 3 sata poslije podne, oko 200 pobunjenika¹ napalo je novo uspostavljenu oružničku postaju Panj, 9 km udaljeno od Sinja u pravcu Vrlike.

U borbi poginula su 2 oružnika a 4 domobrana su ranjena, koji su došli u Sinj.

Za 11 domobrana nezna se ništa a sigurno su odvedeni po pobunjenicima.

⁸ Kazneni vod

¹ Napad su izvršili partizani Sinjskog odreda u jačini do 70 boraca.

Pobunjenici su odnjeli mašinsku pušku i više običnih pušaka iz oružničke postaje sa svom spremom.
Jedan pobunjenik poginuo je a jedan ranjen.
Iz Sinja su upućeni oružnici i talijanska vojska u pomoć.
Potanji izvještaj dostavit će se nakon istrage.

Vel. župan Luetić
br. pov. 90441

BR, 150

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA DRUGE PJEŠAČKE PUKOVNIJE
OD 23 PROSINCA 1941 GOD. O BORBAMA PROTIV PARTIZANA
KOD JASENKA**

GORSKI KOTAR
NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
2. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Broj 1337/taj.

11—13. XII. 1941 godine

U Bihaću, dne 23 prosinca 1941

TAJNO

Predmet: izvještaj o događajima
u Jasenku. —

ZAPOVJEDNIKU DOMOBRANSKOG ZBORA

Dne 11. prosinca ove godine u 15 sati, izvješten sam brzo-glasno od oružničke postaje Mrkopalj, da je došao u civilnom odjelu jedan domobran da izvijesti: da je u toku prošle noći 10'11 došlo u Jasenku do pucnjave, a potom da je zapovjednik Radej, dobio pismo u kojem mu četnici komunisti¹ zahtjevaju da, ili, pređe sa posadom na njihovu stranu, ili da polože oružje, pošto su od strane četnika-komunista opkoljeni. Ova je pretnja vjerojatno usliedila, pošto su komunisti saznali, da je posada oslabljena, pošto je dio od 23 momka došao u Ogulin da primi živežne potrebe i plaću za domobrane i oružnike.

Odmah je u ovome obavještena Talijanska komanda, ali je zamoljena da odmah stavi na raspoloženje samovoze radi žurnog vra-

¹ Oko Jasenka nalazili su se partizani Prvog bataljona »Marko Trbović«.

čanja momaka iz Jasenka u svoju posadu, a i upućivanja pojačanja. Razgovori su trajali do 18 i 30 sati kada mi je konačno saopćeno, da se samovozi usljed lošeg puta, a i noći ne mogu uputiti.

Obzirom da je bila potrebna žurna pomoć, formiran je u 5. satniji vod od 42 momka pod zapovjedništvom pričuvnog poručnika Martina Cara i vod oružnika od 40 momaka pod zapovjedništvom oružničkog poručnika Stipca Ivana. Vodovi su krenuli istoga dana u 19 sati putem Ogulin—Jasenak.

Oko 24 sata, vodovi su napadnuti iz zasjede od strane komunisti kod Tisovca (k. 677) iz pušaka i jedne strojnice tako, da je teško ranjen 1 domobran koji je bio na vježbi kod oružništva, od čega je kasnije i umro. Poslije ovoga priepada, razvila se borba koja je trajala oko 3 sata. U ovoj borbi na našoj strani nije bilo više ranjenih ni poginulih, a izgleda po tragu krvi, da je jedan komunisti ranjen.² Noć, snijeg i šuma otežali su rad da su se komunisti izgubili u šumi poslije 3 sata borbe, kada su vodovi produžili za Jasenak gdje nije bilo nikakvih novosti.

Prema ocjeni u ovoj borbi, moglo je učestvovati između 15—20 četnika-komunista sa puškama i 1 strojnicom koji su bili ukopani.

Dne 13; prosinca, vod oružnika i dio domobrana iz 5. satnije vratili su se u Ogulin, ostavivši u Jasenku njegovu posadu, ali u putu za Ogulin kod križanja puteva »Znjidovac«⁵ bili su ponovo napadnuti puščanom paljbom iz šume, ali bez da je bilo poginulih i ranjenih, a četnici-komunisti poslije nekoliko opaljenih hitaca izgubili su se u šumi.

Žrtve kod četnika-komunista: po tragu krvi izgleda da je bio 1 ranjen.

Žrtve na našoj strani: 1 domobran koji je kod oružnika na vježbi teško ranjen i umro dne 13. prosinca ove godine.

Domobrani su utrošili u borbi 3.080 naboja u sva tri prepada pored toga jedan domobran koji je učestvovao u ovoj borbi, survavši se u jarugu u toku noći, izgubio je pušku 7/9 mm 0.24".

U prilogu dostavljaju se 3 pisma⁴ koje je zapovjednik posade u Jasenku primio od četnika-komunista preko jedne žene iz čije su kuće komunisti odvjeli jednog stanara stolarskog radnika (Slovenca) noću 10/11 prosinca ove godine. —

27. Dec. 1941

U. Z. ZAPOVJEDNIKA,
pukovnik Walzl

¹ Domobrane su napali partizani iz Prvog bataljona »Marko Trbović«.

³ Znidovac

⁴ Ova pisma Redakcija nije mogla pronaći.

BR. 151

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNIČKE POSTAJE LASINJA
OD 24 PROSINCA 1941 GOD. O BORBAMA PROTIV PARTIZANA
U OKOLICI LASINJE**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNICTVO
J. S. Broj 6642

U Zagrebu, dne 24. prosinca 1941.

Predmet: Matasić Josip i
drugi oružnici u borbi
nestali.

1. MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
(Glavni stožer)
2. MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
»Predsjedništvo O«
3. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

Zapovjednik oružničke postaje Lasinja, od danas brzoglasno
javlja:

»Dne 22. prosinca ove godine, u operacijama¹ protiv četnika koje vodi Poglavnikova tjelesna bojna u području ove postaje, nestali su u borbi oružnik Josip Matasić i pričuvni oružnik domobran Andrija Vinaković.

Pokusni oružnik Busina Mato, vratio se lakše povrijeđen i izjavljuje, da su bili napadnuti sa strojnom puškom od strane četnika i vidio kako su nestali oružnici pali, ali usljed malobrojnosti, a nadmoćnosti četnika, preostali zdravi članovi ophodnje, morali su se povući do naše jače postrojbe.«

Podnašam gornje izvješće. Potrebne mjere za hvatanje bandita poduzete. —

Zapovjednik, general:

(M. P.)

Mizler

29. Xn. Očev.

¹ Odnosi se na prvu ofanzivu ustaša u Kordunu protiv Četvrtog bataljona NOP odreda Korduna i Banije, koji je pojačan dijelovima Prvog bataljona. Za vrijeme ofanzive Pavelić je lično dolazio da iz tenka promatra borbe. Partizani su se u borbama povlačili, sa oko 5000 izbjeglih ljudi, u Petrovu Goru, a ustaše su popalili sela.

**IZVJEŠTAJ STOŽERA TREĆE PJEŠAČKE PUKOVNIJE OD 26
PROSINCA 1941 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA U OKOLICI
VOJNIĆA**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
III. BOJNE 3 STOŽER PJEŠAČKE PUKOVNIJE
Br. 888/tajno

26. XII — 1941
Vojnić

ŽURNO

Izvještaj o stanju u
Vojniću.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
(operativni odsjek)

Molim da se izda nalog za evakuaciju građanskih vlasti, i njihovih porodica kao i posada Vojnić iz sljedećih razloga:

- što je posada u Vojniću **slaba**.
- U Petrovoj gori po svim znacima zadnjih 14 dana vrši se koncentracija komunista i blokiran je Vojnić.¹ —
- Akcija komunista zadnjih dana postala je vrlo aktivna i imala je uspjeha: Jer je srušena željeznička pruga Karlovac—Cajprag u velikoj dužini kao i brzoglasne veze oko Vojnića prekinute su. Putevi-cesta prokopani su tako da je kolski saobraćaj obustavljen.
- Napadi na usamljene posade Vojnić kolodvor i Vojišnicu (škola) uspjeli su im.³
- Stanovništvo kotara Vojnića pravoslavno je i odbjegli skoro sve u šume i radi za račun komunista. — Kuće su im napuštene. — Pokretna imovina također je odneta u šumu.
- Prema tome naše građanske vlasti u kotaru Vojniću ne vrše nikakvu funkciju a skoro će ostati i bez živežnih namirnica njihove porodice jer se nema gdje nabaviti.
- sadanja posada u Vojniću zbog svoje slabosti nije u stanju izvršiti akcije čišćenja, već je prinuđena na odbranu mjesta Vojnić, gde također izdržava blokadu.

¹ Tu se nalazio samo Prvi bataljon NOP odreda Korduna i Banije, i nikakve druge koncentracije nisu vršene.

² Diverzije na ovim komunikacijama izvršili su partizani Prvog bataljona NOP odreda Korduna i Banije.

³ Ove napade izvršili su partizani Prvog bataljona NOP odreda Korduna i Banije.

Akcija za uspostavljanje veze sa posadom u školi u selu Vojnišnici na dan 23. ov. mjes. propala je uz velike gubitke (i ako je u ovoj akciji učestvovalo polovina snage posade Vojnić).

Talijanske trupe koje su došle 23. XII. oko 23 sata u Vojnić iz Karlovca, po mojoj molbi, da pomognu oslobađanje posade u školi u Vojnišnici nisu ništa uradile, navodeći, da nemaju benzina i da se moraju vratiti natrag.

Bojna podpukovnika Corna, koja je po saznanju od Talijanskih trupa trebala 23. ov. mjes. proći preko Vojišnice i osloboditi blokiranu posadu, nije ovo učinila iz nepoznatih mi razloga, već se je odmah po dolasku u Vojnić vratila u Karlovac zajedno sa talijanskim trupama ostavivši u Vojniću pojačanje za posadu Vojnić.

Zbog svega navedenog moral kod domobrana slab je, jer se osjećaju usamljeni, blokirani a donekle i poznato im je kako su propale posade u Vojnić kolodvoru i Vojišnici zbog svoje usamljenosti i slabosti. — Osim toga hrana im ne stiže uredno a pošta u opće. — Streljivo se troši i ako pažljivo, a popuna sa strane ne dolazi.

Pitanje streljiva bit će sudbonosno, ako se isto blagovremeno ne dopremi.

Predlažem, da se izvrši evakuacija što prije pod zaštitom posade Vojnić i pojačanja kojeg treba uputiti u ovu svrhu. — Mišljenja sam, da se po evakuaciji spali Vojnić i okolina a naše posade povuku na liniju: Vukmanić—Tušilović, Barilović, gdje počinje kompaktniji Hrvatski elemenat.

Ako bi iz jačih razloga trebalo Vojnić držati u našim rukama onda je najnužnije i što žurnije pojačati posadu do jačine od 2 bojne sa nešto topništva.

Za evakuaciju potrebno bi bilo uputiti u Vojnić snagu oko 2 bojne sa nešto topništva i 10 kamiona i pionirsku satniju sa alatom za popravak ceste.

Od 25. ov. mjes. snabdijevanje hranom vrši se putem aeroplana, što će biti moguće samo dok je lijepo vrijeme.

Zapovjednik, satnik,
potpis nečitak

BR. 153

**ZAPISNIK O SASLUŠANJU KARLA MARTINA OD 29 PROSINCA
1941 GOD. O BORBAMA USTAŠA PROTIV PARTIZANA NA
PLANINI PSUNJ**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRANSTVA

Glavni stožer
Očev. Br. 7096-taj.

T A J N O

U Zagrebu dne, 22-XII 1941

Predmet: Zapisnik sa-
slušanja Martin Karla.

ZAPOVJEDNIŠTVU II. DOMOBRANSKOG SBORA

U prilogu dostavlja se zapisnik saslušanja nadlovca baruna Pestersa, Martin Karla iz Okučana, s molbom na znanje i dalji rad. —

P. n. Glavara,
pročelnik, gl. st. pukovnik:
(Verić)
Verić

Z A P I S N I K

Od 29. studenoga 1941.
sastavljen u uredu Odsjeka za lov i lovno gospodarstvo ministarstva
šumarstva i rudarstva u Zagrebu.

Predmet iz zapisnika jest saslušanje
Martin Karla nadlovca baruna Pestersa
iz Okučana (šuma Psunj).

P. p.

Dolazi nepozvan u predmetu navedeni Martin Karlo, te daje
u zapisnik slijedeću izjavu:

U noći od 15 na 16 studenoga 1941. u 11 sati pokucao je neko
na moja vrata od mog stana, koji se nalazi u šumi Psunj 20 km. od
Okučana a vlasništvo je barona Pestersa. Na moje pitanje ko lupa
odgovorio mi je glas iz vana »Otvori ja sam Keveš, neboj se«. Pošto
sam ja prepoznao glas lugara Keveša, nesluteći ništa zloga ja sam
otvorio vrata i u tom času su se predamnom stvorila oko 20 uperena

revolvera. Među njima je bio Keveš, ali u momentu kad sam ja vrata otvorio oboružani ljudi odgurnuli su Keveša i stali pred mene. Zapovjedili su mi da dignem ruke u vis što sam ja učinio i zapitali me, gdje imadem oružje. Odmah su mi rekli »da znadeš s kim imadeš posla. Mi smo narodni partizani, komunisti«¹ i imali su na kapama crvene zvijezde. Obučeni su bili dijelom u građanska odjela a dijelom su imali i vojničke uniforme. Jedan među njima bio je obučen u propisnu ustašku uniformu, samo je na kapi imao crvenu zvijezdu. Na to su mi zapovjedili, da se okrenem i da pođem u stan. Ja sam pošao, a oni su išli zamnom. Na sredini sobe su me zaustavili i neki od njih su me opkolili, a ostali su počeli pljačkati. Tako su odnijeli sve stvari od vrijednosti kao: 2 puške, 2 dalekozora, 1 lovački nož, zimski kaput, cipele, svu posteljinu. Zatim su mi zapovjedili da odem u stan g. Barona, gdje su pokupili sve stvari, a ostavili samo prazne ormare i pokućstvo. Pošto u toj sobi nisu našli oružja g. barona, zapitali su me gdje se to oružje nalazi. Ja sam odgovorio da g. baron ne drži oružje u ovom dvorcu nego da imade svoje oružje u Zagrebu. Pošto mi to nisu vjerovali, počeli su pretraživati, te su u jednoj stalaži među knjigama našli jednu škatulju u kojoj se nalazila količina od oko 5 kg streljiva za pušku (lovačku) Mauser. Nato su izjavili da imade negdje i oružja, a ja da im to tajim. Jedan od njih, kojega su svi zvali »vodnik« zapovjedio im je da me izvedu van i ukoliko nađu oružja da će me strijeljati. Trojica su me nato izveli van na snjeg i pod stražom me držali kod jednog stabla. Tamo sam stajao jedno pol sata. Nakon toga je došao van »vodnik« i zapovjedio mojim stražarima da me puste, rekavši usto »budemo ga još trebali«.

Stražari su me nato pustili a »vodnik« mi je zapovjedio da se obučem i da ih vodim k licu Leskovaru, koji stanuje odprilike sto metara od mene. Ja sam mu na to rekao: »Zašto da Vas ja vodim, kad Vas je do mene doveo licu Keveš, neka Vas on vodi i dalje«. Nato je »vodnik« odgovorio »dobro«, s obzirom nato što imaš malu djecu i što si Slovenac uđi u licu i zaključaj se, ali ako te nađemo nakon 4 dana još ovde, peći ćemo te živa.«

Nato su se počeli dogovarati, kamo će ići, pa je jedan od njih rekao: »Vodniče, idemo k Stilinoviću«. (To je državni licu.) Nato mu je »vodnik« odgovorio: »Zašto da idemo tamo, to nema smisla«. Ja sam se nato povukao u licu, a oni su pokupivši stvari otišli k Leskovaru.

Što se tamo dogodilo pričao mi je sin licu Leskovara kako slijedi:

Tamo je Keveš odigrao ulogu kao i kod mene. Nakon što su im oduzeli puške i municiju odveli su Leskovara,² oca i sina starijega a mlađega su ostavili. Staromu Leskovaru rekli su: »Ti si onaj koji

¹ Odnos: se na borce Psunjskog partizanskog odreda.

² Strijeljan zajedno sa svojim sinom, jer su bili ustaški špijuni.

ubijaš ljude, dosta si pojeo masnih zalogaja, nećeš više,« a sinu starijemu rekli su: Ti si onaj koji si oduzeo službeni srez Častićev i oduzimao maline seljacima, zato ćeš i ti zaglaviti ajde napolje, zato će te dobiti kugle u glavu«, i nato su ih odveli. Starom Leskovaru su to rekli zato, što je on u samoobrani ubio jednog krivolovca, a mladom Leskovaru zato, što je on preuzeo na čuvanje šumu nakon što je jedan grko-istočnjak imenom' Častić otpušten iz službe. Keveš im je rekao, da nije on Častićev srez nasljedio, nego ga je nasljedio on Keveš, a mladi Leskovar je dobio Kevešov srez.

Nato je »vodnik« rekao starijem sinu Leskovaru da vodi petoricu njegovih ljudi državnom luguaru Stilinoviću i da imade postupati onako kako će mu oni zapovjedati.

Mladom Leskovaru su rekli: »Tebe ostavljamo, jer imaš malo dijete pa ga hrani dalje.« i nato su izašli te rekli vani Kevešu da imade ući u kuću i u nutri biti do noći, a onda da može ići kući.

Po pričanju državnih manipulanata i lugara Stilinovića odigralo se u državnoj lugarnici u Psunju kod lugara Stilinovića kako slijedi:

Stariji sin Leskovara pozvao je Stilinovića van. Kad je Stilinović otvorio ušli su unutra, razbili puškama Poglavnikovu sliku i odzeli pušku (lovačku). Zatim su pitali za građevnog inženira koji tamo zida državnu kuću, ali ovaj tu noć nije bio tamo. Stilinović je bez ičijeg poziva otišao u drugu sobu, gdje su se nalazila 2 državna škribana, te je iz te sobe iznio flašu od 5 litara rakije, te je njima častio komuniste.

Škribane su samo pitali tko su oni, a kad su odgovorili da su oni radnici pustili su ih na miru. Stilinović je sa komunistima oko pola sata u drugoj sobi pio rakiju, nakon čega su se onda komunisti odstranili.

Nakon što su mene zatvorili u moju kuću, ostavili su oko moje kuće stražu. Ja sam cijelo vrieme prisluškiavao da li straža još pred kućom stoji i oko pol četiri u jutro nisam više nikoga čuo vani. Naglo sam pustio psa iz kuće koji je obletio oko kuće i pošto se nije oglasio zaključio sam da su se komunisti razišli. Ja sam onda izašao iz kuće i uputio sam se u stan lugara Leskovara. Tamo sam našao Keveša i mladeg sina Leskovara, koji su mi ispriповjedali ono što sam napred napomenuo. Tamo je još bio i zet Leskovarov, koji je šumski radnik. Njega sam nagovorio da ode u selo Rogolje i o sve izvjesti tamošnji Ustaški Stan. Istoga dana oko 4 sata poslije podne stigli su oružnici iz Čaglića i ustaše iz Okučana i Čaglića. Pošto se već približavao mrak nisu oni ništa poduzimali nego su sačekali slijedeći dan. Slijedeći dan smo svi zajedno otišli u Kevešov stan gdje nam je Keveš ispriповjedao, da su komunisti sinoć došli k njima od njega zatražili kruha, masti, pekmeza i njegov kožnati ruksak, to im je Keveš i dao a četnici su njemu zato dali 280.— kn.

Zatim ih je morao odvesti u planinarski dom, gdje su pokupili sav inventar. Jedna druga grupa nalazila se kod planinarskog doma, koja je opljačkane stvari nekamo odnjela. Prva grupa je zapovjedila Kevešu da ih vodi k meni.

Kad su oružnici sa ustašama stigli do moga stana vodio nas je trag komunista prema Keveševom stanu. Tamo smo našli ostatke papira od čokolade, koju su čokoladu opljačkali kod mene. U dvorištu razasuli su komunisti sijeno u raznim pravcima, kako bi nam otežali iznalaženje njihovog traga. U kući se nalazila Kevešova žena i njegov sin pa su oni izjavili, da nisu čuli ništa sumnjivog u dvorištu. Mi smo međutim po papirnatim omotima od čokolade ustanovili pravi trag i po njemu smo išli i naišli na logor komunista. Iduć tim tragom naišli smo na jedno mjesto gdje se tr^g razdvajao, što se točno vidilo u snjegu. Tu smo se i mi razdvojili, ljevim tragom otišao je jedan oružnik sa oko 30 vojnika i ustaša. Desnim tragom otišlo je 7 žandara jedan ustaša 2 vojnika i Keveš i ja. Kad smo došli blizu jedne livade opazili smo kroz šumu na livadi 2 civilista sa puškama. Ovi su išli pred nama van na livadu pa nam je odmah bilo jasno da nas tim oni hoće privući na otvoreno polje. Stoga smo mi trčali za njima do ruba šume i povikali im da stanu.

Oni su međutim se sakrili za grmlje i otvorili na nas vatru. Nato su i oružnici otvorili vatru na njih. Jedan od njih je ostao ležati a drugi je pobjegao. Kad je počela pucnjava vidjeli smo jednu veliku skupinu komunista,³ bilo ih je oko 30, koji su bili raspoređeni u strijelce pa smo čuli poklike: »Naprijed crvena armija: Desno krilo otvaraj vatru, lijevo krilo obilazi« i još drugih poklika, pa je odmah na nas otvorena vatra iz tri mitraljeza. Mi smo se odmah bacili na zemlju a oružnici su na njih otvorili vatru. Približavajući se nama vidio sam da ih je nekoliko palo i nisu se više podigli a ostali su došli na udaljenost od prilike 150 m. i tamo legli neprestano pucajući prema nama. Videći naš teški položaj ja sam nagovarao oružničkog narednika, da se povučemo, ali mi je on odgovorio, da nemožemo i nesmije pa makar poginuo. Ja sam nato povlačeći se iza grmlja otišao potražiti ostale vojnike i ustaše. Našao sam ih po prilici 1 km. od ovoga mjesta gdje sjedi i puše. To mjesto je bilo zaklonjeno iza brijega i nije moglo biti ugroženo od pucnjave komunista. Ja sam nato njima rekao da ih može sram biti, gdje vide da će ovi ljudi sigurno poginuti od komunista. Nato su se oni ipak digli i otišli na vrh odakle su onda otvorili vatru na komuniste koji su bili udaljeni oko 700—800 m. Narednik je neprestano vikao da pođu naprijed, ali se od njih niko nije odazvao. Svojom pucnjavom međutim svratili su pozornost komunista na sebe, koji su onda otvorili vatru na njih,

' Borba je vodena protiv partizana Psunjskog odreda; u borbi nije poginuo nijedan partizan.

za koje vrijeme su se onda oružnici povukli iz livade u šumu. Kad su se povukli natrag ustanovili smo da nam manjka 2 oružnika i to zapovjednik postaje iz Čaglića i razvodnik oružnik mitraljezac iz Okučana. Pošto smo smatrali da su oni od komunista zarobljeni ili ubijeni, to je oružnički narednik sve prisutne rasporedio u strojnu liniju i dao zapovijed da se krene napred. Zaista se krenulo ali su pred komuniste došli samo oružnici dok se vojska i ustaše posakrivali po šikari. Po takovim okolnostima nije se borba mogla nastaviti nego smo pokupili jednog ranjenog ustašu i jednog oružnika i s njima se zajedno povukli. Drugi dan smo saznali da je onaj oružnik mitraljezac već u 5 sati poslije podne stigao u Španovicu, pa je dakle napustio borbu, bez da se ikome javio. Drugi žandar koji nam je manjkao bio je zapovjednik postaje iz Čaglića. On je bio preblizu komunistima pa se nije mogao s nama zajedno povući, nego je ostao ležati u jednom jarku dok nije nastupila noć i onda se šuljao i došao oko 11 sati u selo Rogolje.

Nakon što smo se konačno povukli otišli smo svi zajedno u moj stan, gdje sam im ja skuhao večeru. Odavde je zapovjednik oružničke postaje iz Pakraca pismeno zatražio pomoć i to od vojske iz Požege, Broda, Pakraca, te oružanu pomoć ustaša od kotarske oblasti u Pakracu. Ovu poruku odnio je jedan žandar u Pakrac kamo je stigao u 12 sati u noći. Na taj poziv došlo je iz Požege drugi dan oko 3 sata poslije podne oko 300 vojnika. Komunisti međutim nismo našli. Od Pakračke strane došao je kotarski poglavar sa jedno 20 ustaša.

Prvog dana, prije borbe, pošli su također ustaše iz Španovice u pomoć oružnicima, te su poslali jednog ustašu da to javi kotarskom poglavaru u Pakrac. Ovaj im je međutim poručio preko toga ustaše, da ne idu gore, nego neka zaposjednu sela, Šumetlicu⁴ i Lipovac što su oni i učinili. Mislim, da bi sigurno potukli komuniste, da su nam ovi ustaše kojih je bilo oko 200 došlo u pomoć.

Časnici, koji su vodili vojsku iz Požege, došavši na mjesto borbe nisu se dali u potragu za komunistima nego su izjavili da to nema smisla i odmah se vratili.

Prekjučer, t. j. 27. ov. mj. selio sam šumskom željeznicom moje pokućstvo u Okučane. Kod sela Bogičevac⁵ otvorena je iz šume oštra paljba na naš vlak i žandarmeriju, koja je prolazila kroz selo. Vlak je međutim nesmetano produžio. U Okučanima mi je ustaški zapovjednik imenom Mirko, a prezime mu neznam samo znam da je trgovac pripovjedao, da su oružnici prihvatili borbu sa komunistima. Oružnika je bilo 12 svi iz Okučana. Oružnicima je uspjelo da komuniste potisnu, te su u potjeri naišli na tragove krvi. U šumi u jednoj špilji naišli su na uređaj koji se sastojao od jednog krugovalnog pri-

⁴ Sumetljica

⁶ Bogičevci

Zatišje, kaje je nastalo nakon internacije, hapšenja i deportiranja u Italiju nekoliko stotina Jevreja, potrajalo je oko mjesec dana. Ipak ne treba sumnjati da za tog perioda zatišja elementi nama protivni nisu za čas prestali da se reorganizuju kako bi čim prije nastavili svojom aktivnošću.

Posljednjih petnaest dana mjeseca moglo se zaista zapaziti nastavljanje subversivne aktivnosti po kojim manjim djelom sabotaže na željez. pruzi na dionici Split—Kaštela i, češće, na telefonskim i telegrafskim prugama, novim subversivnim natpisima na zidovima kuća, širenjem letaka komunističkog sadržaja, napadom na patrole i pojedine vojnike u službi nadziranja željezničke pruge.

Ako je neuspjeh Engleza u Marmarici da izvojuju pobjedu koja bi donijela preokret u situaciji i ulazak Japana na stranu sila Osovine razočarao i demobilisao naše neprijatelje i povećao naš prestiž, ruska zima sa posljedicom zastoja njemačkih snaga stvara kod naših neprijatelja ružičaste nade.

Živa tajna propaganda i strane radio-emisije, situacija u Hrvatskoj koja je sve to zamršenija i djelimično gotovo u prilog ustaničkim snagama, sve to mnogo upotpunjuje sliku situacije. Međutim je očito da je najsigurniji elemenat za rasuđivanje raspoloženja stanovništva u potpunom povezivanju tog raspoloženja sa ratnim zbivanjima. Dovoljan je i vrlo mali neuspjeh našeg oružja na jednom ratnom frontu da potstakne mase protiv nas sa namjerama revanša. Realnost je dakle jedna: antipatija ovog naroda prema Italiji, a nadalje protiv fašizma. Ovoj realnosti moraćemo doskočiti u prvom času snagom, dok će kasnije trebati pomno proučiti da li se ne mora, tumačeći govor Dučea i zadržavajući granice, iseliti narod, iseliti ga gotovo posvema.

Tako i na ostrvima, koja su dosada bila vrlo mirna, ima znakova o ponovnom započinjanju subverzivne propagande. U Komiži se pred opštinom sakupilo nekoliko žena da protestuju protiv nedovoljnog snabdijevanja brašnom. Treba naglasiti ovo je ostrvo bilo redovno snabdijevano hranom. U Komiži-je dapače dan prije toga bila izvršena vanredna podjela brašna u dvostrukim obrocima, što sam ja lično naredio. Još je značajnije, da je pri pretraživanju u stanovima onih žena koje su najviše bučile u demonstraciji nađeno dosta bijelog brašna, bijele tjestenine, ulja i drugih živežnih namirnica koje su racionalirane.

Svećenstvo u mjestu ima prema nama svoje nepromijenjeno oprezno držanje interesujući se samo za religiozna pitanja. U razgovoru koji sam imao sa Vel. oficijalom Dr Domenikom Franze iz reda Male braće, kojem je Vatikan dao zadatak da prouči držanje pripadnika reda u Dalmaciji prema nama, taj mi je kazao da ne bi bilo politički uputno poslati u Hrvatsku ili drugdje svih 150 fratara koji žive na anektiranom-teritoriju. Narod bi se mogao uznemiriti i

optužiti nas da smo ga izolovali od onih koji su mu mogli dati duhovnu zaštitu. Kaže mi, ipak, da se fratri u anektiranom teritoriju osjećaju katolicima, jer su Hrvati, a da im nije jasan pojam romanstva. Takođe i Don. Merlo, jedini talijanski svećenik u Splitu još prije okupacije, potvrđuje mi da je kler nastrojen protiv romanstva pored toga što je protivtalijanski da ni sam svećenički duh toga klera nije anđeoski. Zbog takovih dubokih razloga Don. Merlo zagovara dublje proučavanje situacije klera u Dalmaciji od strane jednog crkvenog velikodostojnika iz Vatikana. On je mišljenja da bi biskup mogao da prenese svoju stolicu u Hrvatsku, a da bi u Splitu mogao vršiti dužnost biskupski delegat za vrijeme koje je potrebno da se raščisti situacija. Istoga je mišljenja i zadarski nadbiskup, koji je bio u Splitu dva dana, za kojih je konferisao sa mnom o otvaranju sjemeništa.

Pobunjenička aktivnost.

1. decembar. — U noći uoči 1-og ov. mj., prema izvještaju mjesnih karabinijera, u neodređen sat su nepoznata lica u Kaštel Sućurcu razvila jugoslavensku zastavu i još jednu na telegraf, stubu autoputa Split—Trogir. Zastave su bile zaplijenjene. Vršena je istraga da se pronađu lica koja su zastavu izvjesila.

2. decembar. — Popović Vojislav pok. Filipa i Šimice Mladinić, rođen u Splitu 25. XII. 1922, ovdje nastanjen na Poljičkoj cesti br. 7, koji je bio uhapšen prošlog oktobra prigodom sukoba u Stobreču i bio već tražen od mjesnih karabinijera, jer osumnjičen radi pokušanog ubijstva fašiste Petraello Zvonimira, koji se desio 4 septembra u Splitu, priznao je kad je bio podvrgnut preslušanju 2 ov. mj. da je kriv.

4. decembra. — Noću uoči 4 ov. mj. kr. karab., vršeći zasjeđe i patrolirajući na putevima u zoni Klisa, uhapsili su komunističkog vođu Bobana Stipu¹, 42 god. stara, koji se već dugo vremena krio i bio stalno tražen.

7. decembar. — U neodređen sat u noći uoči 7. ov. mj., u gradskom rajonu Veli Varoš u Splitu, bile su zalijepljene na oglasima o pećiscikom času dvije vrpce od hartije sa ovim riječima napisanim na hrvatskom jeziku: »Smrt fašizmu, živjela sloboda naroda!«

13. decembar. — Javna sigurnost, nastavljajući svoju istraživačku djelatnost, uspjela je da otkrije jednu komunističku ćeliju kojoj su pripadali obalski radnici. Njihov vođa, Ružić Jožo¹, bio je uhapšen

¹ Radnik iz sela Prugova, simpatizer NOF-a.

* Sekretar ćelije obalskih radnika; nakon zlostavljanja i mučenja u zatvoru, strijeljan od Talijana početkom 1942 godini.

u noći uoči 13. ov. mj. u svom stanu, dok se krio u jednoj rupi naročito izgrađenoj ispod sobe za spavanje, do koje se prilazilo kroz otvor napravljen na drvenom podu ispod noćnog ormarića. Izvršenom pažljivom pretragom nađen je ciklostil koji je skoro upotrebljavan i veliki broj okružnica komunističkog sadržaja, od kojih jedna, sa uputama za izvršenje napada dinamitom. Istraživanja se nastavljaju.

14. decembar. — U prvim jutarnjim satovima 14. ov. mj. u Splitu, na crkvenom zidu Antunove ulice, nepoznata lica napisala crvenom bojom su na hrvatskom jeziku, oponašanjem tiskanih slova: »Živjela Crvena armija!« i na prednjem dijelu česme u istoj ulici nacrtala su znakove srpa i čekića.

15 decembar. — u prvim jutarnjim časovima 15 ov. mj. u Splitu, u Plinarskoj ulici, nepoznata lica, kredom, u bojama, nacrtala su komunistički znak (amblem) na pročelju zgrade fašističke trpeze

15 decembar. — U 20.45 časova 15-og ov. mj., u polju između vile Tomaseo i puta »Ispod Meja« u Splitu, artiljerci na službi ustanovili su da je prekinuta telefonska linija koja povezuje komandu 54-te artiljerijske grupe sa njenom barutanom. Istragom na licu mjesta utvrđeno je da je telefonska žica presečena malim klještima na četiri mjesta nedaleko jedno od drugog.

15 decembar. — U neodređen čas 15-og ov. mj. poslije podne, u Splitu, u polju na putu Milorada Draškovića (Marjan), nepoznata lica prekinula su, prerezavši na dva mjesta, žicu vojnog telefona između komande 5-e artiljerijske grupacije i fotoelektrične stanice odnijela oko 15 metara žice. Linija je odmah uspostavljena.

15. decembar. — U 21 čas, na željez. pruzi, na dijelu pruge Kaštel Lukšić—Kaštel Stari, lokomotiva pri manevrisanju potresla se bez posljedica. Neposrednim provjeravanjem konstatovano je da su nepoznata lica u međuprostoru između pragova tračnica postavili dvije željezne ploče.

16 decembar. — U neodređen čas u noći nepoznata lica odrezala su i odnijela 100 metara žice vojnog telefona u blizini Kaštel Sućurca.

17 decembar. — U neodređen čas, u Lovretskoj ulici br. 10- na pročelju Radničkog doma, nepoznata lica nacrtala su kredom u bojama komunistički znak i napisala na hrvatskom jeziku »Živjela Rusija«.

18 decembar. — 18-og ov. mj. poslije podne, u Draškovićevoj ulici u Splitu, jedan građanin, upisan u »Fascio«, našao je i predao irijesnoj Fašis. organizaciji propagandni komunistički letak umnožen na ciklostilu na hrvatskom jeziku.

20 decembar. — Oko 12 časova jedan službenik i agenti Jav. sigurnosti uhapsili su u »Javnom Perivoju« tri lica za koja je javljeno da su komunisti. Četvrto lice uspjelo je pobjeći, a kad su pristigli agenti, peti od njih bio je u stopu slijeđen i zatim uhapšen u svom stanu, gdje mu je nađeno 5 komunističkih letaka (vidi prilog).³

Istoga dana poslije podne jedan od agenata, u službi na trgu Vittorio Emanuele III, prepoznao je nekog Bonačić Antona pok. Marina koji je bio uspio prije podne da pobjegne. Agent je odmah Bonačića pozvao da stane, ali on se dao u bijeg, slijeđen od istog agenta koji je opalio dva hica u zrak a treći na bjegunca, koji je pokušao da izbjegne hapšenju. Intervencijom starijeg vodnika Kr. mornarice, on je uhapšen. Pri tom bio je lako ranjen metkom u nogu neki Ratković Jure Matin. Nastavlja se istraživanje.

Za vrijeme patroliranja u gradu izvršeno je 50 pretresa stanova sa negativnim rezultatom.

U noći uoči 21 ov. mj. nepoznata lica napisala su crvenim mazom na nekoliko zgrada u Podhumlju, odlomak Komiže (Vis), slova Z. X. koja imaju subverzivno značenje .

U noći uoči 22 ov. mj. nepoznata lica odrezala su i odnijela oko 120 metara žice vojnog telefona na dionici Kaštel Lukšić—Kambe-lovac. Ta je žica bila položena na niskom zidiću uzduž autoputa Split—Trogir.

U 10.30 časova dana 24 ov. mj. na Firulama, unutar ograde stovarišta slame, vlasništva vojne administracije, nađena je kutijica sa zapaljivim materijalom. Bila je odmah uklonjena i učinjena neškodljivom. Oko dva časa dana 25 ov. mj. bio je prenesen u vojnu bolnicu potporučnik Ballarini Umberto iz 25-og pješ. puka, dodijeljen 24-oj posadnoj četi koja je ovdje na službi, radi ozljeda iz pištolja na desnom ramenu. Oficir tvrdi da je bio napadnut od nepoznatog lica u Slavićevoj ulici dok se vraćao kući i da je na napadača opalio hitac iz pištolja koji je promašio. U toku je istraga.

U neodređen čas u noći između 24-og i 25-og ov. mj., u Smodlakinoj ulici, nepoznata lica odrezala su malim klještima telefonsku žicu koja povezuje centralu sa Odjeljenjem Kr. mornarice. Vojna inženjerija odmah je uspostavila telefonsku liniju.

U neodređen čas u noći između 26-og i 27-og ov. mj. nepoznata lica, kredom u bojama, nacrtala su na više mjesta u ulici Radunici znak srpa i čekića i napisala na hrvatskom jeziku »Ziveo Staljin — Dole fašizam«.

³ Redakcija nije mogla pronaći ove letke.

U noći uoči 29. ov. mj. nepoznata lica prilijepila su na jednom proglasu udruženja G I L⁴, koji je bio afixiran na zidu kuće br. 3 u Šibenskoj ulici, dva letka veličine 15/25 sm, na kojima su štampane ove riječi na hrvatskom jeziku: »Smrt fašizmu — Živjela sloboda!«

U noći uoči 31. ov. mj. nepoznata lica premazala su mastilom pločicu sa natpisom »Trg Vittorio Emanuele III,« koja je postavljena na desnoj strani bivšeg »Gospodskog trga«.

Kr. karabinieri koji drže postaju u Komiži, nastavljajući istraživanja u vezi sa poznatim okupljanjem žena dana 10. ov. mj. u znak protesta na podjelu brašna, optužili su još 15 žena (13 uhapšenih, 2 koje se kriju) koje se smatraju da su se najviše istakle u buntovnoj demonstraciji. — Vojnici na graničnim prilazima zaplijenili su 2478 kg duvana, koji su njeni proizvođači pokušali da odnesu u Hrvatsku. Duvan je predan Duvanskoj stanici u Trogiru, koja je isplatila iznos pojedinim vlasnicima.

Stav Hrvatske države.

Došao je k meni Luetić, župan u Omišu, i izjavio mi je želju da s nama saraduje u atmosferi uzajamnog povjerenja.

Ugovoren je s njim način za kompenzaciju između stoke za klanje i cementa. Podnio je molbu, koju sam uputio tom guvernatu, za povratak nekih lica sa Lipara. Frančeski, ustaški povjerenik za Pokrajinu Split, izvještava da službenici bivšeg režima još uvijek primaju plate iz Zagreba. On traži za se, za svoju i za Luetićevu porodicu slobodan prolaz preko blokadnog mjesta u Stobreču. To sam mu zasada dozvolio, upozorujući karabiniere koji su tu na straži da bilježe lica koja se prevoze Frančeskijevim automobilom.

U Zagrebu uporno nastoje da zadrže sekciju »Pogoda«⁵. Što se mene tiče, otvoreno sam izjavio da ovdje nećemo »Pogoda«, tim više otkad je osnovan »S. A. C. A.«⁶.

Ovdje je boravio generalni predstavnik milicije, Montagna, koji je u službi za vezu pri 2-oj armiji. On je bio u Zagrebu i došao je u dodir sa vladinim predstavnicima i sa samim Poglavnikom. Kaže mi da svi jednoglasno tvrde da su talijanski oficiri odveć prijatelji Jevreja i Srba a da bi mogli da imaju punu simpatiju za našu Hrvatsku. Dodaje da su crne košulje primane s velikom simpatijom od hrvatskih vladinih krugova. U Zagrebu kažu da se u Italiji vode dvije politike: jednu Musolini sa fašistima, drugu vojska i 2-a armija (Sic!).

⁴ Skraćena za organizaciju talijanske fašističke omladine.

⁵ Privredna trgovačka organizacija za vrijeme »NDH«.

⁶ Talijanska trgovačka firma.

Dana 29. ov. mj. uputio sam guverneru hitan telegram (vidi prilog)⁷ o izvještaju Dr. Frančeskia u pogledu situacije u Hrvatskoj. Činjenica je da su komunisti uvjereni u poraz Osovine i sada rade kod Srba—Hrvata da uklone unutarnje razmirice i da naprave jedan front protiv nas.

Advokat Ljubić, jedno od uglednih lica u Splitu, koje želi da s nama saraduje, još uvijek zagovara željeznički projekt Split—Livno—Tomislavgrad i moguće povezivanje sa srpskohrvatskom željez. mrežom. Predao mi je i odnosne nacрте. Traži od mene s kim treba raspraviti o rudokopu u Kljucima.

Odgovorio sam mu da neodlučnost talijanskih grupa treba pripisati malom kapacitetu samog rudokopa, slaboj koristi koji taj rudokop pretstavlja, upućujući ga ipak na grupu »Fiat« kao na najzainteresovaniju za ugljen, kad je već u posjedu cementa.

Taj isti Ljubić primjećuje da naredba br. 47 od 15. X. 1941 o »Postupku sa dozvolama za istraživanje i o koncesijama za korišćenje ruda« ne sadrži prelazna naređenja u smislu Kr. zak. odredbe od 7. okt. 1926. br. 1809, koja prepisuje »odredbe o istraživanju i korišćenju rudnog blaga«. Naredba guvernerata jako bi oštetila njegove interese i interese nekog Gerbina sa rudokopima u Drveniku. Gerbin, koji je izgleda vojni drug Kvaternika i Geringa, zajedno sa Dr. Werticem, šefom grupe u Zagrebu udruženja »Vereinliche Aluminium Werke«, bio bi zatražio od ministra Ribentropa, ličnog prijatelja Werticeva, da interveniše u Rimu u namjeri da sačuva rudna prava pomenute grupe, čiji bi zastupnik bio Gerbin.

Split 31. decembra 1942⁸ XX
Prefekt
Dr **Paolo Zerbino**

⁷ Redakcija ne posjeduje ovaj prilog.

⁸ U originalu je omaškom napisano 1942 umjesto 1941. godine.

IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE LIVAC-ZAPOLJE—NOVA GRADIŠKA
O AKCIJAMA PARTIZANA U SLAVONIJI U VREMENU OD 6
KOLOVOZA DO 31 PROSINCA 1941 GODINE¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA LIVAC ZAPOLJE
NOVA GRADIŠKA

Broj: Taj. 715—1942. Nova Gradiška, dne 17. III. 1942.

Predmet: Cetničko-komunističke akcije
u slavonskim kotarevima velike
župe Livac Zapolje.

Čast mi je u gornjem predmetu podnesti izvješće kronološkim redom kako slijedi:

1. 6. VIII. 1941. izvršen je napad dvojice komunista na trojicu vincilira u daruvarskim vinogradima kraj Daruvara. Tom prigodom ubijen je komunista Cvitković Antun, dok je drugi pobjegao. Od vincilira bio je jedan teže a drugi lakše ranjen.-

2. 6. VIII. 1941. bilo je napadnuto od pobunjenika selo Bukovčani kotara Pakrac i obkoljeno. Po zatraženoj pomoći napadači su se razbježali prema Psunju.®

3. Dne 4. IX. 1941. Izvijestila je kotarska oblast u Pakracu da neki grčkoistočnjaci tog kotara imaju kod sebe oružje i da su skloni za dizanje ustanka protiv Hrvata. Provedenom istragom ustanovljeno je da su podatci točni te je kod Vuletić Bože⁴ i Kovačić Mitra⁵ seljaka iz Šeovice zatim kod Šurkalović Ilije⁶ iz Skenderovaca, kod Todorić Jovana⁷ i Petrović Nikole⁸ oba iz Skenderovaca pronađeno vojničko i civilno oružje. Isto tako utvrđeno je da su Stanko Milaković⁹ i Sudar Božo¹⁰ oba iz Kraguja bili skloni za dizanje ustanka. Svi navedeni osim Petrović Nikole, kojemu je uspjelo po-

¹ Redakcija objavljuje dio izvještaja koji se odnosi na događaje u 1941 godini.

² Napadnuti od članova KP iz kotara Daruvar zbog suradnje sa okupatorom i zbog oružja koje su posjedovali.

³ Jedan dio stanovništva sela Kraguj nastojao je da održi dobre odnose sa ustašama, pa su prolaz partijskih radnika (ilegalaca) kroz sela ili pored njih oglašavali kao napad.

*.⁶,⁷ Pušteni iz zatvora 1942 god. i odmah se priključili NOP odredima.

⁸ Pušten iz logora 1942 god. i kasnije poginuo u NOB.

" Pušten iz logora 1942 god. a umro 1943 godine.

¹⁰ Pušten iz logora 1942 god. i kasnije poginuo u NOB.

bjeći iz zatvora kotarske oblasti sprovedeni su pokretnom priekom sudu u Požegu na daljnje uredovanje.

4. Dana 4. rujna 1941. pokušao je atentat na željezničku prugu između postaje Lipovljani i Banova Jaruga kotara Novska. Atentat je pokušao na taj način što je pod tračnice stavljen eksploziv. Atentat nije uspio, jer je prigodom obilaska kontrolnih organa eksploziv otkriven i odstranjen prije dolaska vlakova. Utvrđeno je da su atentat namjeravali izvesti četničko-komunistički banditi koji se kriju po okolnim šumama.

5. Dana 28. IX. održan je u selu Sailama kotara Pakrac jedan četničko-komunistički sastanak. Na tom sastanku govorilo se je o osnivanju petorki po kotarevima te rušenju mostova i važnih objekata. Na tom sastanku bilo je prisutno oko 30 pobunjenika među njima i seljaci iz bliže okoline, te okolnih kotareva, kao na pr. Kosanović Jovo¹¹ iz Velike Krivaje kotar Virovitica koji je pobjegao iz logora u Koprivnici te Bogatić Marko iz Lisičine kotar Podrav. Slatina koji je također pobjegao iz tog logora. Kosanović je imao kod sebe puško-strojnica. Osim navedenih bio je prisutan i lugar z. z. Zaile Marić Stanko te Pavić iz Boraka občine Bijela, kotara Daruvarskog.

Marić i Pavić bili su kasnije po vlastima uhapšeni i predani priekom sudu.

6. Dana 3. X. 1941. napali su četnici komunisti ustašku vojnicu na liniji Stara Krivaja—Voćin, tromeda kotara virovitičko-slatinskog i daruvarskog. Vojnica se je morala obzirom na jačinu napadača povući pa je iste tek slijedećih dana uspjelo raspršiti. S obje strane bilo je mrtvih i ranjenih.¹²

7. Dana 17. X. 1941. u 0.20 sati uslijedio je napad četničko-komunističke bande od 6 lica na općinsku zgradu občine Rajić kotar Novska. Isti su bili obučeni u vojničko odijelo i dobro oboružani. Provalivši u zgradu odnijeli su tri vojničke puške, 2 revolvera i 140 metaka te pištolj. Tom prilikom su prerezali brzoglas i pokušali zapaliti zgradu, što međutim nije uspjelo, jer je vatra bila po odlasku napadača ugašena. Štete međutim imade mnogo jer je djelomično uništena arhiva¹³.

8. U noći od 23 na 24. X. 1941. nepoznati počinitelj je nalijepio u selu Vočarici, kotara Novska, dva komunistička letka na kuće seljaka Androševića i Vukotića. Letci su odmah ujutro opaženi pa su i skinuti no počinitelj se nije mogao pronaći.

¹¹ Četnik, strijeljan kao narodni neprijatelj za vrijeme NOB.

¹² Napad je izvršila grupa partizana (kasnije pripadali Papučkom odredu) pod rukovodstvom narodnog heroja Nikole Miljanovića-Karaule.

¹³ Napad su izvršili borci Psumskog odreda.

9. Dne 26. X. 1941. oko 19 sati bio je napadnut od nepoznatih bandita kraj sela Krivaje kotara Novska pružni stražar Nikola Cerić kada je htio da pođe na osiguranje pruge. Isti je bio po napadačima razoružan i pušten pod pretnjom da to nikome ne javi. Povedena je istraga, no napadači se nisu mogli pronaći.

10. U noći od 29 na 30. X. 1941. izvršen je napad četničko-komunističke bande od oko 150 ljudi na selo Kozarice kotara Novsk*. Selo je bilo obkoljeno te od svih onih koji su vršili stražu oduzeto je oružje i municija. Od napadača su trojica obučena u ustaške odore sa slovom U na kapi. Seljacima inače nisu ništa načinili, jedino su ispalili dva metka iz samokresa za ustašom Markom Rukavinom koji je tom prilikom uspio pobjeći. Seljaci od napadača nisu nikoga prepoznali. Kasnije nadošla potjera za napadačima ostala je bez uspjeha.¹⁴

11. Dne 3. XI. 1941. u selu Skenderovcima kotara Pakrac došlo je do okršaja između oružnika koji su vršili patrolnu službu i 18 komunista koji su bili zatečeni u tom selu. Nakon kratke međusobne paljbe komunisti su pobjegli prema Psunju. Napadači su ostavili iza sebe tri puške sa nešto naboja te par uprtnjača sa komunističkim knjigama i nešto hrane. Povedena akcija da se napadači uhvate ostala je bezuspješna.¹⁵

12. U noći od 5 na 6. XI. 1941. u samom Daruvaru dva na zid pribijena komunistička letka su osvanula, koja su u jutro bila odmah po vlastima skinuta. Pisac se nije mogao pronaći.

13. Dne 5. studenog 1941. ustanovljeno je u mjestu Subockoj občine Čaglič kotara Pakrac, nalaze se sakrivenih 16 komunista. Organizirana je bila odmah potjera koja je to selo opkolila, no komunisti nije više bilo tamo jer su isti toga dana rano u jutro napustili selo. Ustanovljeno je da je zaista ta banda u tom selu zadržavala se u kućama pojedinih seljaka koji su im davali hranu i konačište. Po izvršenoj istrazi bili su odmah uhapšeni jataci seljaci Mirko Gaić, Tešo Popović, Pavao Gaić te Ane Bogojević. Dalja potjera za komunistima ostala je bezuspješna utoliko što se isti nisu mogli pohvatati no došlo je kasnije do okršaja sa istima u selu Skenderovcima, odakle im je međutim uspjelo pobjeći u Psunj.

14. Noću 10. XI. 1941. oko 24 sata došlo je pred obćinsku zgradu u Bučju oko 50 naoružanih komunista dijelom uniformiranih u vojničku odoru. Isti su provalili u zgradu, iznijeli svu općinsku arhivu te je zapalili. Nakon toga su prisilili općinskog načelnika da ih vodi do blagajnika, a onda obojicu prisilili da im otvore blagajnu što su ovi morali i učiniti te su odnijeli sav novac u iznesu od Kuna 265.p00. Iza toga su razbili sav uredski namještaj. Na izlazu iz zgrade sreli

¹⁴ Napad su izvršili borci odreda »Matija Gubec«.

¹⁵ Odnosi se na borce Psunjskog odreda.

su se sa općinskim pisarom Macanom na kojeg su pripucali i ranili ga u nogu. Naknadna potjera za napadačima ostala je bezuspješna.¹⁶

15. Dne 11. XI. 1941. došlo je oko 20 komunista do lugarnice predjela Ivanovac u Psunju i tom prilikom oduzeli lovačke puške od lugara Leskovara ml. i st., Stilinović Anti i nadlovca Karle Martina. Tim povodom oba Leskovara su povelili sa sobom i nakon masakriranja ubili ih. Potjera za tom bandom također je ostala bezuspješna.¹⁷

16. Dne 13. studenog 1941. nađeni su u blizini mjesta Ljeskovića i Čaglin kotara Požega dvije komunističke zastave sa emblema. Prva je bila pričvršćena na stup koji služi za najavljivanje vlaka kod stražare broj 10 između pomenutih mjesta, a druga je bila pričvršćena na jednoj vrbi kraj kuće Crnković Josipa iz Čaglina. Usprkos svestrano provedenih izvida počinitelj se nije mogao pronaći.

17. Dana 16. na 17. XI. oko 11.30 sati upalo je u obćinu Gaj kotara Pakrac oko 50 naoružanih ljudi koji su porobili obćinsku blagajnu odnesavši iz iste 37.880 Kuna, nadalje brzoglasni aparat, pišaći stroj, 5 pušaka, sa 80 naboja, 2 pištolje, te 4 kompletna vojnička odijela uz ostale neke sitnice. Tom prilikom spaljena je slika Poglavnika, razni spisi blagajnički dnevnik. Nakon tog čina održao je jedan prisutnim obćinskim službenicima komunistički promičbeni govor. Povedenom istragom nije se mogao utvrditi identitet napadača, pa postoji temeljita sumnja da su to učinili članovi bande, koji su izvršili i opljačkali obćinu Rajić i Bučje.¹⁸

18. U noći 27. XI. 1941. upalo je u mjesto Kamensko obćina Bučje kotara Pakrac oko 40 naoružanih članova komunističke bande gdje su najprije napali oružničku postaju a zatim orobili šumsku upravu brodske imovne obćine odnijevši iz blagajne 8.500 Kuna. Straža koja se sastojala od 2 oružnika, 5 domobrana i 6 građana pružila je otpor napadačima te je u toj borbi ubijen oružnik Lubina Jure a dvojica domobrana i jedan građanin lakše su ranjeni. Od napadača jedan je ubijen i jedan je ranjen nu oba su napadači odveli sobom. Nakon puškaranja otišli su napadači u pravcu kotara Slatina odakle su prema primljenim podacima i došli.¹⁹

19. Noću 28. X. 1941. izvršen je napadaj od strane naoružane komunističke bande na kamenolom državnih željeznica u Siraču. U skladištu bilo je oko dva vagona kamenitita i jedan vagon korde koje su napadači opljačkali, stanovitu količinu odnijeli su sobom a jedan dio podmetnuli pod barake i zgrade pozvavši prije radništvo da napusti stanove. Zatim su eksploziv zapalili te je došlo do strahovite eksplozije uslijed koje je uništeno odnosno oštećeno oko 18 kuća

¹⁷ Odnosi se na borce Psunjskog odreda.

¹⁸ Akciju su izvršili borci odreda »Matija Gubec«.

¹⁹ Akciju su izvršili borci Psunjskog odreda.

radničkih obitelji. Tom prigodom ranjeno je 6 lica i ubijeno dvije osobe i to nadzornik kamenoloma Zaharović Mihajlo sa ženom. Po primljenoj obavjesti poduzeta potraga ostala je bezuspješna. Jedino su preduzete mjere sigurnosti za buduće pošto je ostao u skladištu još jedan vagon eksploziva kojeg napadači srećom nisu pronašli.⁰

20. Dana 30. XI. 1941. ubijen je noću Janjić Trifun, seljak iz Benkovca, občine Okučani kotar Nova Gradiška, grčkoistočne vjere. Ubijstvo je izvršeno u dvorištu gdje se je pekla rakija a izvršile su ga dvije nepoznate osobe od kojih je jedna bila obučena u vojničko odijelo te naoružana karabinom, dok druga u građanskom odijelu sa revolverom. Istragom nije se mogao utvrditi identitet ubojica no ustanovljeno je da isti pripadaju članovima komunističke bande, te da je ubojstvo izvršeno iz osvete odnosno iz straha izdaje, budući je konstatirano da je pokojnik pred ubojstvo bio odsutan nekoliko dana u šumi kod komunista od kuda je pobjegao iz straha pred oblaću.

21. U noći od 1. na 2. prosinca 1941. izvršen je napad od oko 60 oboružanih komunističkih bandita na občinsko poglavarstvo u Bektežu. Tom prilikom oduzeto je bilo iz občine 5 komada pušaka sa 200 naboja te popaljena sva arhiva na improviziranoj lomači. Novac nije odnešen jer napadači nisu mogli doći do ključeva blagajne budući je povjerenik Lukačević Milo uočivši napadaj pravodobno pobjegao. Poduzete potjere za napadačima ostale su bezuspješne.²¹

22. Dana 8. XII. 1941. došlo je u selo Čaprginci občine Okučani do borbe između oružnika i četničko komunističke bande u kojoj su ubijeni trojica napadača i to Delibašić Pantelija, Delibašić Mile i Delibašić Dušan. U kući potonjeg održan je sastanak komunista na koji su naišli oružnici i tim povodom došlo je do borbe čiji rezultat je bio trojica mrtvih kako je već spomenuto, dok je ostalima njih 9 uspjelo pobjeći u šumu te se više nisu mogli pronaći.

23. Noću 13. XII. 1941. došlo je u Brezine občina Kukunjevac kotara Pakrac banda od oko 60 komunista i razoružala u selu građansku stražu. Nakon toga banditi su pošli željezničkom prugom prema postaji Poljana te stigli do željezničkog msta preko Bijele 2 km. pred Poljanom i tu razoružali također 3 stražara koji su čuvali most. Nakon toga su pod mostnu konstrukciju stavili eksploziv i isti zapalili. Tim povodom bila je djelomično, oštećena pruga dok je mostna konstrukcija ostala čitava. Promet se nije mogao međutim vršiti kroz 12 sati nakon čega je bio po izvršenim popravcima uspostavljen. Akcija za napadačima ostala je bezuspješna.²²

²⁰ Napad su izvršili borci odreda »Matija Gubec«.

²¹ Napad su izvršili borci Papučko-krndijskog odreda.

¹² Razoružavanje straža i rušenje mosta izvršili su borci odreda »Matija Gubec«.

24. Noću 14. XII. 1941. naišla je jedna grupa od 30 naoružanih bandita i razoružala 4 stražara koji su čuvali most, kraj sela Orljavca, banditi su oduzeli oružje i municiju, dok stražarima nisu ništa učinili. Utvrđeno je da su banditi došli iz područja kotara Pakrac i nakon čina ponovno se u istom pravcu vratili. Ustanovljeno je nadalje da su pri povratku banditi u šumi kod sela Stražemana naišli na seljake koji su vozili drva te iste prisilili da drva istovare i u kola natovare njihovu hranu, nakon čega su morali seljaci pratiti bandite sa kolima prema šumi Papuku. Nakon nekog vremena seljake su vratili. Povedenim potjernicama napadačima se nije moglo ući u trag.*³

25. Noću 13. XI 1941. izvršen je atentat na glavnu željezničku prugu na taj način što je između postaje Okučani i Rajić u blizini mosta potonje, povadeni šarafi željezničke traverze. Tim povodom je naišavši teretni vlak iz Novske skliznuo sa pruge te je lokomotiva sa 16 vagona srušila se niz nasip. Stradao je životom jedan kočničar a mašinovođa i ložač srećom su bili samo lakše ranjeni premda je lokomotiva bila padom posve okrenuta. Vođena je svestrana istraga atentatorima se nije moglo ući u trag, no postoji temeljita sumnja da je djelo izvedeno po članovima komunističke bande čije je sjedište u šumama Psunja.-⁴

26. Dne 15. XII. 1941. primljena je obavjest da je u Pakračkoj Klisi primjećen komunista Kmecik Andrija iz Banove Jaruge koji se već dulje vremena sakriva po okolnim šumama sa ostalim banditima. Organizirana je odmah potjera za navedenom osobom i precizno istražen kraj gdje je isti primjećen. U traganju naišla je oružnička ophodnja u vinograd Mijić Marije iz Tornja namjeravajući pretražiti kuću u vinogradu. Čim se ophodnja približila kući opažena su neka sumnjiva lica kako se vrzu oko kuće oboružana vojničkim puškama. Usljed toga je ophodnja smjesta otvorila vatru te je iz kuće vatrom odgovoreno. Nakon kratkog puškanja počeli su iz kuće bježati naoružana lica u pravcu obližnje šume. Kod tog bijega ubijen je jedan komunista te je ustanovljeno da se radi o seljaku Kurjak Boži-⁵ iz Branežaca. Banditi su kojih je bilo oko 12 neposredno prije bijega kuću zapalili. Pokraj kuće pronađeno je oko 30 kg. dinamita, kojeg banditi prigodom bijega nisu mogli sobom ponijeti. Potjera je nastavljena ali je dalji rezultat ostao uslijed nastale noći negativan. Mijić Marija²⁰ Kolić Draginja²⁷ uhapšene su i predane na dalji postupak

²³ Razoružavanje su izvršili borci Papučko-krndijskog odreda.

²⁴ Diverziju su izvršili skojevci i članovi KP uz pomoć psunjskih partizana pod rukovodstvom Dušana Čalića.

²⁵ Borac iz odreda »Matija Gubec«, poginuo prosinca 1941 god. u borbi protiv ustaša i žandara kod Tornja.

²⁶ Nazvana »Partizanska tetka« jer je svoj dom stavila na raspoloženje borcima odreda »Matija Gubec«. Ubijena od ustaša 1942 godine.

²⁷ Kućna pomoćnica Marije Mijić, ubijena od ustaša 1942 godine.

vlastima a isto tako i seljak Pružinac Rudolf-' iz Banove Jaruge kod kojeg je nađena pismena poruka upravljena na Mariju Mijić.

27. Noću 18. prosinca 1941. došla je u selo Poljansku kotara Požega jedna komunistička banda od 12 ljudi koja je pokušala razoružati straže radi otimanja oružja i municije. Napad međutim nije uspio ali je tom prigodom poginuo ustaški rojnik Gluić Antun.

28. Dana 23. XII. 1941. vođene su ogorčene borbe sa pobunjenicima u predjelu šumskog masiva kraj sela Kamenske kotar Pakrac. Toga dana postojala je opasnost da domobrani kao i ustaške postrojbe budu na jednom mjestu opkoljeni. Po pruženoj žurnoj pomoći iz Požege uspjelo je pobunjenike potisnuti. Tom prigodom bilo je gubitaka u ranjenima-¹⁰.

29. Dana 27. XII. 1941 vodile su se također borbe na području občine Stražeman kraj sela Vrhovci kotara Požega. To selo napalo je oko 50 četničko komunističkih bandita. Tom prigodom napadači su odveli bilježnika iz Stražemana Karla Benića kog su kasnije ubili. U borbi bili su ranjeni oružnički poručnik Bašić Martin i narednik Iličić Ivan. Komunisti su imali 3 mrtva i nekoliko ranjenih.³⁰

30. Dne 27. XII. 1941. autobus koji saobraća između Pakraca i Požege bio je pred mjestom kamenskom zaustavljen po jednom vojnički uniformiranom i naoružanom čovjeku. U autobusu se slučajno nalazio zapovjednik oružničke postaje u Kamenskoj ša još jednim poručnikom koji su u zaustavljaču prepoznali komunistu te su na njega pripucali i na mjestu ga ubili. Ubijeni komunist zove se Švajcar Zvonimir,³¹ iz Kobaša kod Broda na Savi. Kod njega je bio pronađen dnevnik u kojem su se nalazili važniji podatci. Na temelju toga provedena je istraga i izvršeno je više uhićenja.

31. Dne 28. XII. 1941. bio je napadnut u svojoj kući Andrija Brus odpušteni domobran iz Bučja od 4 naoružana bandita koji su mu oduzeli domobransko odijelo i vojnički karabin kog je dobio od občine. Banditi su otišli u nepoznatom pravcu. Slijedećeg dana javljeno je iz Vučjaka občine Bučje da su 3 nepoznata naoružana bandita ubili u selu Podobnik Slavka iz Slatinskog Drenovca koji se je uputio prema Bučju. Ustanovljeno je, da je imenovanog ubio četnik Dušan Blagojević iz Vrhovca iz pištolja nakon što ga je legitimirao i ustanovio da je sin logornika.

32. Dana 29. XII. 1941. primila je vlast obavjsst da se poznati komunist Kosanović Jovo³⁻ sa svojom komunističkom družinom

²⁸ Za cijelo vrijeme rata bio zatvoren u Mitrovici.

Borbu protiv ustaša i domobrana vodili su borci Psunjskog i Papučko-krndijskog odreda kod sela Rogulja i Bučja, a ne Kamenske.

³⁰ Napad je izvršila jedna četa Papučko-krndijskog odreda, a bila je pojačana sa vodom iz Psunjske čete Prvog bataljona.

³¹ Borac iz 3 voda 1 čete Prvog bataljona.

³² Četnik, strijeljan kao narodni neprijatelj za vrijeme NOB.

nalazi u selu Koreničanima obćjna Veliki Bastaji kotar Daruvar. Odmah su bile preduzete mjere da se ta banda opkoli i pohvata što međutim nije uspjelo jer su banditi prije dolaska oružane sile pobjegli u nepoznatom pravcu. Tom prilikom bili su uhapšeni samo seljaci njih 11 iz Koreničana koji su banditima pružili utočište i hranu.

33. Dana 29. XII. 1941. primjećeno je kretanje komunističkih bandita u okolici Rajića kotar Novska. Odmah je bila za istima organizirana potera te je prema tragovima ustanovljeno da se banditi nalaze u šumi Bukovci negdje u blizini državne lugarnice kada su oružnici sa ustašama opkolili tu lugarnicu bili su odmah napadnuti vatrom iz kuće. Počela je borba koja je trajala sve do mraka kada su banditi izkoristili tamu pobjegli dalje u šumu tako da ih se više nije moglo pratiti. Drugi dan bila je potjera nastavljena te je pregledan cijeli teren i susjedna šuma Šaranpovo gdje se nalazi također jedna državna lugarnica. Pretresom lugarnice nađena su dva pišaća stroja, jedna manliher puška jedna komunistička knjiga i nešto hrane koje su banditi u brzini tu ostavili. Banditi se inače više nisu mogli pronaći. Tom prigodom ranjen je ustaša Ivan Blažeković dok sa strane napadača bilo je također ranjenih koje su ovi odveli sa sobom.⁵³

34. Dana 31. XII. upali su u kuću Miljković Moje u Skenderovcima kotar Pakrac tri naoružana komunisti izveli ga nasilno iz kuće i u neposrednoj blizini hitcima iz puške ga ubili. Istragom ustanovljeno je da je ubojstvo počinjeno iz osвете radi toga što je Miljković predao prvi molbu za prekrštenje na rkt. vjeru. Ubojicama se nije moglo ući u trag.

⁵³ Odnosi se na borce odreda »Matija Gubec«.

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVOG DOMOBRANSKOG ZBORA
U SISKU O BORBAMA I AKCIJAMA IZVRŠENIM OD 6 DO 31
PROSINCA 1941 GODINE**

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO I. DOMOBRANSKOG SBORA**

Br. 54/Taj.

U Sisku, dne 5. I. 1942

Predmet: obavještajni
izvještaj za drugu po-
lovinu mjeseca prosin-
ca 1941.

1. — MINDOM GLST. OČEVIDNI ODJEL
2. — ZAPOVJED. II. i III. DOM. SBORA

Na temelju zapovjedi Ministarstva Hrvatskog domobranstva — Glavni stožer — Očevidni odjel — Očev. Broj 4163/1. taj. od 17. studenog 1941. dostavljam izvješće obavještajne službe za drugu polovinu mjeseca prosinca 1941. u slijedećem:

U kotaru. Otočac:

6. XH. oko 22 sata napadnuta je obhodnja od 10 pričuvnih umžnika u s. Brloška Dubrava, kada je htjela izvršiti pregled jedne sumnjive kuće. Nakon kraće borbe napadači su se povukli, a kuća je sutradan nakon pretresa zapaljena.¹

12. XII. skrenuli su pobunjenici željezničke tračnice kod želj. postaje Sinac na 79.3 km niz nasip, te je oko 0.45 sati na tom mjestu pala lokomotiva sa tenderom osobnog vlaka br. 1011 niz nasip. Ljudskih žrtava nije bilo.²

14. XII. napadnuta je od pobunjenika oružnička obhodnja od 13 oružnika u selu Škarama prilikom podizanja pošte. Pošto su pobunjenici bili u nadmoćnosti oružnici su se povukli pod zaštitom magle u obližnja polja. Iz Otočca upućeno je bilo za pojačanje 8 samovoza talijanskih vojnika.³

¹ Napad su izvršili borci iz sela Brloška Dubrava, koji su b-H u sastavu odreda Škare

² Borci odreda Škare minirali su 9 prosinca prugu između Sluca i Ličkog Lešća. Na razrušenu prugu naišao je voz od kojeg su se lokomotiva i poštanska kola sačuvali u provaliju. Radi oštećenja pruga nije radila 3 do 4 dana.

³ Zandarmerijsku patrolu napali su borci odreda Škare, koja sp je, zahvaljujući magli, uspjela izvući.

16. XII u 11 sati zapaljen je od talijanske vojske züseliak Šume jer se je sumnjalo da se u njima četnici zadržavaju.

U kotaru Bos. Novi:

18. XII oko 2.30 sati jedna jaća pobunjenička banda izvršila je napadaj puščanom vatrom na pučku školu u selu Gor. Vodićavo u kojoj su se nalazili naši domobrani, njih 63 na broju se je raspršilo, a škola je zapaljena.

Noću između 20. i 21. XII. od strane pobunjenika porušeni su mostovi na putu Dobrljin—Lješljani, u cilju sprečavanja dolaska naše vojske u Lješljane.

14. XII. u zoru pobunjenici su upali u selo Velika Zuljevici i zapalili tamošnju pučku školu kako se ne bi u istoj naša vojska mogla smjestiti.

16. XII. 2/3 km. sjev. istoč. od Bos. Novog zapaženo skupljanje odmetnika — domobranstvo je bilo upućeno u potjeru.

17. XII. u 7 šuti zapaljena je škola blizu željezničke pruse između Blagaja i Svodne.

22. XII. u 17 sati izvršen je napad na željezničku postaju Rudice — napad je odbijen. Od naših 1 teško i 1 lako ranjen.

31. XII. napadnuto je kod Agića pojačanje od 60 dobrovoljaca koje je bilo upućeno u Budimlić Japru.

Osim toga izvršen je veći broj pljački i napada na pučanstvo.

U kotaru Glina:

10/11. XII oštećena je željeznička pruga i most, podrezani telefonski stubovi i pokidane žice između Gline i Maje. Četnici su tom prilikom oduzeli 5 željezničkih stražara puške sa nabojima.

11. XII. napadnuto je odjeljenje oružnika koje je vršilo pretres terena iznad sela Bačuge. Oružnici su primili borbu, i u borbi ranili i uhvatili 4 osobe od kojih 2 žene.

12/13. XII. između Obljaja i Gline porušili su četnici 13 kamenitih i drvenih mostova i na 3 mjesta prekopali cestu.

26. XII. od 0.30 do 6.30 sati četnici jačine navodno od oko 300 napali su željezničku postaju Grabovac — napad je odbijen, 1 domobran ranjen, 2 četnika zarobljena.

Noću 25/26. XII. istodobno sa napadom na željez. postaju Grabovac napadnuta je i postaja Vlaović — napad je odbijen.⁴

Noću 28/29. XII napadnuta je straža na željezničkoj postaji u Topuskom — napad je odbijen.⁵

Osim toga izvršen je izvjestan broj napada na pučanstvo i pljački.

⁴ Sve ove napade i akcije u kotaru Glina izvršili su borci Banijskog NOP odreda.

⁵ Napad su izvršili borci odreda Perna. koji je bio u sastavu Kordunaškog NOP odreda.

U kotaru Dvor na Uni:

22. prosinca popodne napala je jedna grupa od 80 naoružanih pobunjenika u s. Vanićima odred od 12 ustaša, koji se je kolima vraćao iz Bos. Novog za Bešlinac. Ustaše su primili borbu, ali su se zbog velikog gubitka morali povući (6 ustaša poginulo, 2 ranjena). Pobunjenicima palo je u ruke 6 pušaka i 1 strojna puška sa nešto streljiva.⁶

23. XII. napadnut je 24. ustaški sat u s. Grmušani kuda se je uputio da iz praznih kuća pokupi hranu i doveze u Bos. Novi. Zbog jake vatre sat se je morao povući i tom prilikom izgubio 2 kola i 2 para konja (i 5 ranjenih).⁷

22. XII. napadnuta je kod Dvora obhodnja 16. sata. — naši gubitci: 6 mrtvih, 3 ranjena, 1 strojopuška i 6 pušaka.⁸

27. XII. na putevima prema Gvozdanskom—Bešlincu i Zrinju porušena su dva mosta.⁹

Ustaški vod u Gvozdanskom imao je u borbi 26/27. 4 mrtva, i 2 ranjena i povukao se sa djelom pučanstva u Bešlinac.¹⁰

30. XII. napadnuta su i zaustavljena zapadno od Dvora 2 ustaška sata koji su iz Dvora pošli u akciju ka Bešlincu i povukli se za odbranu Dvora.¹¹

U kotaru Bos. Kostajnica:

15. XII. napadnuta je u s. Mrakodolu ustaški sat sa 6 oružnika, sat je primio borbu, ali se je uslijed nadmoćnosti pobunjenika morao povući. Ranjeno je 5 ustaša.

25. XII. prije podne bačene su 2 bombe na Hrvat. Kostajnicu, od kojih je jedna pala na crkvu, a jedna na električnu centralu. Kod toga je ranjeno jedno dijete. Istodobno izvršen je napad od strane četnika, odbijen je od strane ustaša i građana.

16. XII. izvršen je napad na most Volinje.

17. XII, u 11 sati napadnut je vatrom iz pušaka i 2 strojnice putnički vlak kod Volinja. Gubitaka nema.

U kotaru. Vrgin Most:

16. Xn. napadnut je vojnički transport koji je išao iz Vojnića na željez. postaju Vojnić po hranu a bio osiguran sa 15 domobrana i 1 dočastnik. Sa transportom išao je i 1 satnik sa novcem. Transport je razoružan i zarobljen a potom pušten, nakon što mu je oduzeta cijela oprema. Satnik sa novcem uspio da se spasi. U borbi poginuo 1 konj.¹²

⁸ Napade su izvršili borci Banijskog NOP odreda.

⁹ Mostove su porušili borci Banijskog NOP odreda.

¹⁰ Borci Banijskog odreda prisilili su ustaški vod na povlačenje.

¹¹ Napad su izvršili borci Banijskog NOP odreda.

¹² Napad su izvršili borci odreda Perna Kordunaškog NOP odreda.

16. XII. poduzeli su Talijani akciju u okolini južno od Lasinje, kod prelaza preko r. Kupe za s. Lasinju prerezali su našu b. b. liniju.

18. XII. razorena je željeznička pruga između postaje Utinja i Vojnića u dužini 700 metara, a isto tako i b. b. linija.¹²

20. XII. razorena je željeznička pruga Karlovac—Topusko na 5 mjesta u dužini po 3400 m.¹⁴

U 7 sati napadnuta je straža na željezničkoj postaji Vojnić. 1 Zastavnik poginuo, a domobrani povedeni u šumu.¹⁵

22. XII. napadnuta je želj. postaja Utinja, straža razoružana, b. b. linije pokidane i putevi pokvareni. Obkoljene posade u Vojniću snabdjevene su zrakoplovom.¹⁶

Osim ovih napada, izvršena su i dva napada na pučanstvo.

U kotaru Petrinja:

20. XII. razoružani su i odvedeni od komunista kod Dubice 1 vodnik i 1 domobran, koji su kao teklići bili upućen: u Petrinju.¹⁷

Noću 18/19. XII. porušena je željeznička pruga između Hrastovice i Kraljevcana.¹⁸

U kotaru Bos. Krupa:

15. XII. obrazovana je od ustaša, oružnika i talijanskih vojnika zaseda u selima Perna, Podgomili i Pištalini u cilju hvatanja poznatih četnika toga kraja. U selu Podgomili naišao je na zasjedu četnik Božo Mijić, te je uhićen, a kada je pokušao bježati je ubijen.

U kotaru su osim toga izvršene 2 pljačke i napadaja na pučanstvo.

U kotaru Bihać:

Noću 15/16. XII. izvršen je napad od strane četnika na s. Lipovaću i Kršlje (sjev. ist. od Drežnik-града). Četnici su izvjesili komunističku i jugoslavensku zastavu. 16. XII. popodne ponovio se je napad na ista mjesta.

25. XII. napadnuti su od strane četnika oružnici, koji su se uputili radi izviđanja u pravcu Plitvičkih jezera. Oružnici su primili borbu i uspjeli ubiti 4 četnika, a 4 zarobili.

Osim toga izvršene su u tom kotaru od strane četnika i komunista 2 pljačke i 2 napadaja na pučanstvo.

«

u, u prugu su razorili borci Kordunaškog NOP odreda.

¹⁵ **Napad na stražu izvršili su borci Prvog bataljona Kordunaškog NOP odreda.**

¹⁸ **Napad na željezničku stanicu izvršili su borci Prvog bataljona Kordunaškog NOP odreda.**

¹⁷ **Razoružavanje su izvršili borci Banijskog NOP odreda.**

¹⁸ **Prugu su razorili borci Banijskog NOP odreda.**

U kotaru Cazin:

12. XII. upalo je oko 12 sati u selo Grabovac jedno 10 naoružanih pobunjenika obučeni u ženska seljačka odijela i napali pučanstvo u mjestu u kojem je baš bio sajmeni dan. Prisutni oružnici i domobrani primili su borbu i u toj borbi poginula su 3 pobunjenika, 6 građana, a 2 domobrana su ranjena.

U ovom kotaru akcija pobunjenika naročito je uperena na pljačke i napade na pučanstvo, tako je bilo 8 pljački, 3 napadaja na pučanstvo.

U kotaru Gračac:

15. XII. u 24 sata provalili su kod same željezničke postaje u privatnu kuću Ane Končar naoružani ljudi i odveli 4 osobe.

23. XII. u 17 sati izvršen je napad na stražu kod željezničkog mosta Ličko Lešće — 2 domobrana ranjena i razoružana.¹⁹

Osim toga izvršene su 3 pljačke i 2 napadaja na pučanstvo.

U kotaru. Gospić:

16. prosinca jedna grupa pobunjenika izvršila je oružani napad na selo Široka Kula u kojem je naše oružništvo sa domobranima primilo borbu i napad odbilo.⁰

17. XII. izvršen je napad od strane četnika na željezničko stajalište Bilaj—Ribnik sa vatrom iz pušaka i strojnih pušaka. Kada je naišla Talijanska vojska koja osigurava prugu pobunjenici su odbijeni i raspršeni.²¹

Osim toga izvršene su 3 pljačke i napada na pučanstvo.

U kotaru Udbina:

15. XII. izvršen je oružani napad od strane pobunjenika na mjesto Podlapac. Oružnici i naoružani mještani primili su borbu i odbili napad.²

Osim toga izvršena je jedna pljačka.

U kotaru Ogulin:

26. XI. oko 7.30 sati napadalo je kod Novog Sela potjerno odjeljenje od 53 oružnika skupinu od 30—40 ljudi neki u vojničkom neki u građanskom odjelu. Odmetnici su prihvatili borbu u kojoj je ubijeno 11 odmetnika, a 1 zarobljen.

¹⁹ Napad su izvršila četiri borca čete »Marko Orešković« pod rukovodstvom Adama Ostovića. Tom prilikom razoružana su dva domobrana, a jedan ranjen.

²⁰ Napad su izvršili borci Prvog ličkog odreda »Velebit«.

²² Napad su izvršili borci iz Udbinskog kotara potpomognuti borcima Koreničkog kotara iz odreda Ljubovo.

U kotaru Korenlea:

11. XII. napala je jedna skupina od oko 300 pobunjenika na oružničku postaju Plitvička Jezera. Borba je trajala od 8 sati ujutro do 14 po podne, kada je napad konačno odbijen. Vlastiti gubitci 1 domobran poginuo, 2 lakše ranjena. Od pobunjenika 11 ubijeno i 11 zarobljeno.²³

U kotaru Brinje:

U tom kotaru izvršene su 4 pljačke.

U kotaru Knin:

U tom kotaru izvršene su 4 pljačke i 2 napadaja na pučanstvo.

U kotaru Drniš:

19. XII. uveče napalo je oko 1000 četnika novu uzpostavljenju oružničku postaju Štikovo i razbili je. U borbi je nestao 1 oružnik, a 1 je ranjen. U mjestu 6u četnici ubili 13 i ranili 2 građana i izvršili pljačku.

23. XII. napali su četnici u Vukovićima — zaseok sela Štikovo, odjel oružnika postaje Siverić. Borba je primljena, ubijeno 5 četnika i zapaljeno 15 kuća iz kojih je pucano na oružnike. Vlastiti gubitci: 1 oružnik poginuo.

U kotaru Delnice—Vrbovsko:

5. prosinca oko 20 sati napala je skupina od 3 četnika željezničku postaju Meja. U borbi koju su Talijanski vojnici primili nije bilo žrtava — napad je odbijen.²⁴

11. prosinca sukobila se obhodnja postaje Fužine pojačana sa Talijanskom vojskom u šumi Bitoraj sa četničko-komunističkom bandom i razbili je. Oružnici su prodrli u pobunjenički logor i tamo našli eksploziva, 2 pisaača stola, krugovalnik, brzoglasni aparat, šapirografa i mnogo drugog materijala.²⁵

Osim toga izvršeno je u tom kotaru 6 pljački i napadaja na pučanstvo.

U kotaru Kutina:

18. XII. sukobila se oružnička obhodnja sa naoružanim ljudima njih oko 5 u šumi Gajevica kod Kutinice. Nakon kraće borbe, u kojoj nije bilo žrtava, povukli su se napadači pod zaštitom mraka u šumu, gdje im se izgubio trag.²⁶

²³ Napad su izvršili borci iz odreda Ljubovo i Kik.

²⁴ Napad su izvršili borci Drugog bataljona »Matija Gubec«.

²⁵ U šumi se nalazio Lički logor (Lička četa). Tu je bila i tehnika štaba Primorsko-goranskog NOP odreda.

²⁶ Sa žandarima su se sukobili borci Moslavačkog odreda.

3. KOMUNISTI.

Komunisti iako se idejno ne slažu sa četnicima ipak sa istima saraduju, jer je jednima i drugima za postignuće njihovih konačnih ciljeva sada prva i najveća smetnja Nezavisna Država Hrvatska. U svojim redovima imaju intelektualno jake ljude koji se služe veoma vješto raznim promidžbenim sredstvima kojima neuki svijet lako nasjeda i pada pod njihov utjecaj, tim više što naša promidžba nije toliko razvijena da bi mogla njihovoj promidžbi u zabačenim krajevima u dovoljnoj mjeri parirati.

U svome poslu služe se naravski putem letaka koje rasturaju među narodom. Iz sadržaja letaka naslovljenih domobranima, dočasticima i časticima vidi se očita težnja da se slomi kod istih borbeni duh, moral i disciplina, dok se iz letaka naslovljenih Muslimanima vidi da im je svrha zavaditi katolike i muslimane služeći se pri tom svim mogućim podmetanjima i lažima.

Od akcije komunista izlaže se u glavnom slijedeće:

17. XII. oko 10 komunista sukobili su se sa oružnicima u šumi »Konjska« obćine Predavač kotara Bjelovar. U Borbi ranjen je 1 oružnik koji je poslije dobivene rane umro. Komunisti iskoristili su gustu šumu i pobjegli.²⁷

23. XII. izvršen je oko 22 sata napad od grupe oko 30 komunista na vojničku stražu na Lonjskom mostu, isti razoružali i oduzeli 6 pušaka i 1 strojnu pušku. Ovom prilikom ubijen je zapovjednik straže.²⁸

16. XI. odveli su komunisti sa državnog električnog preduzeća u Triblju, kotara Crikvenica, 22 radnika.

15. XII. napali su 3 komunista u domobranskoj odori naoružani vojničkim puškama i samokresima seljaka Lahajnera u Koprivničkoj Rijeki tražeći od njega oružje.

16. XI. napala su 2 naoružana čovjeka-komunista u s. Velika Vranska — kotara Koprivničkog — manastirskog lugara Katalinić Josipa, oduzevši mu pušku i naboje.

III. VANJSKA SITUACIJA:

1) Prilike u pograničnim oblastima susjednih država:

Preko državne granice u Bijeloj krajini koja je okupirana od Talijana pojavljuju se djela sabotaže i komunistički podhvati. Tako je 11. XII. u Semiću kotar Črnomelj došlo do eksplozije triju baraka u kojima su Talijani vjerovatno držali eksploziv i streljivo.

²⁷ Zandare su napali borci Kalničkog odreda.
²⁸ Stražu su napali borci Moslavačkog odreda.

U Trstu su navodno 6. XII. streljani komunisti (Fabijanić, Slijepčević i Šubat — svi iz Hreljina) jer su svojedobno odveli 2 Talijanska karabinjera i 1 domobrana.

Raspoloženje naroda u Međumurju prema Mađarskim vlastima i nadalje je nepovoljno i nepovjerljivo zbog političkog pritiska od Mađarskih vlasti.

2) Strani vojni bjegunci:

Nisu se pojavili niti su uhvaćeni na teritoriji ovog Sбора.

3) Nedožvoljeni prelazi na granicama; šverc i slično:

Krijumčarenje životnih namirnica na svim granicama vrši se i pored najstrožijih kontrola vlasti.

Nedožvoljeni prelazi granica sprečavaju se svim sredstvima.

4) Odnosi sa pograničnim vlastima susjednih država:

Odnosi sa pograničnim vlastima susjednih država dobri su.

19. XII. otpočeo je željeznički saobraćaj sa Mađarskom preko završenog željezničkog mosta na Dravi kod Đekeneša.

IV. — OBCI ZAKLJUČAK

Obće prilike u sjevernom djelu područja ovog Sбора povoljne su i bilo je svega nekoliko komunističkih akcija, bez ozbiljnih razmjera.

Prilike u južnom djelu područja ovog Sбора su nepovoljne a pogotovo u pogledu javne sigurnosti. Za potpuno likvidiranje pobunjeničke djelatnosti potrebne su jače snage koje bi mogle istodobno operirati u svim pravcima protiv pobunjenika.

Ekonomsko stanje u pasivnim krajevima kao i u onim u kojima su haračile pobunjeničke bande već je i sada veoma teško, a postat će daljim ulaskom u zimu još teže.

Pitanje pojačanja pojedinih posada i oružničkih postaja i pitanje njihovog jačeg naoružanja potrebno je žurno riješiti, kako bi se otklonilo i spriječilo njihovo uništavanje i upropašćivanje državnog materijala.

Mjere protiv sumnjivih i nepoćudnih osoba od strane svih naših vlasti energično se preduzimaju kako bi se javni red i mir, te osobna i imovna sigurnost građana što bolje i čim prije učvrstila, te opće prilike u državi normalizirale. —

Zapovjednik, general
(Rumler)
Rumler